

คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
กรมการพัฒนาชุมชน
กระทรวงมหาดไทย
ปี พ.ศ. 2554

คำนำ

สารบัญ

บทที่ 1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวพระราชดำริ

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้อยู่นอกภาคเกษตร

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง

บทที่ 2 การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ภารกิจกรมการพัฒนาชุมชน ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการมหาดไทย

กรอบความคิด แนวคิดในการขับเคลื่อนแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

กระบวนการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน

ROADMAP หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 3 โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ระบบการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน

ระบบการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมหลัก หมู่บ้านพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

บทที่ 4 กระบวนการในการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

แนวทางและขั้นตอนการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดสำหรับการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

คำอธิบายรายละเอียดตัวชี้วัดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

การประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน

(Gross Village Happiness : GVH)

แนวทางดำเนินการจัดการประชุมแบบมีส่วนร่วม

ภาคผนวก

วิถีประชาธิปไตยกับการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน

กระบวนการสร้างบรรยากาศประชุมแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 1

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ทรงเตือนภัยล่วงหน้า

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหนึ่งในแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเหมาะพอดี มีเหตุผลและความไม่ประมาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองอย่างต่อเนื่องยาวนาน ดำรงชีวิตเป็นแบบอย่างได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งได้พระราชทานพระราชดำริให้แก่คนไทยนำไปปฏิบัติตั้งแต่ปี 2517 ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 18 กรกฎาคม 2517

ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องมีความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน และใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะสูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกรวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องอาจกลายเป็นความยุ่งยาก ล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...”

สร้างพื้นฐานโดยใช้วิธีการมั่นคงพร้อมเศรษฐกิจขั้นที่เศรษฐกิจขั้นให้ของประเทศต่าง ๆ ขึ้น ซึ่ง

และเมื่อคราวเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ปี 2540 ได้เห็นประโยชน์อย่างชัดเจนขึ้นเมื่อวิกฤติเศรษฐกิจของสังคมไทยที่สะสมต่อเนื่องหลายปี ความฟุ้งเฟ้อจากภาวะเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ทำให้สังคมไทยขาดจิตสำนึกของความพอดีและพอเพียง มีการใช้จ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือยทั้งในภาครัฐ เอกชน และประชาชน การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ระมัดระวัง ขาดความประหยัด และขาดสติที่จะปฏิบัติงานและดำเนินชีวิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทรงเห็นความสำคัญของความ “พออยู่พอกิน” ซึ่งมีผลต่อราษฎรและประเทศชาติ ที่สำคัญคือเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนไทยดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักประมาณตน และดำรงชีวิตอย่างรู้จัก “คิด อยู่ ใช้ กิน อย่างพอเพียง”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำริที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชนุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไปดังนี้

“...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้

ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ

แนวพระราชดำริ

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชยว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ยั่งยืนใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธานในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ที่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันที่ 4 ธันวาคม 2517

“ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี...”

“...ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงไปคือการทุ่มเทสร้างเครื่องจักรกลอันก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพสูงขึ้นใช้ในการผลิตทำให้ผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นรวดเร็วและมากมายจนอาจถึงขั้นฟุ้งเฟ้อพร้อมกันนั้นก็ทำให้คนว่างงานลงเพราะถูกเครื่องจักรกลแย่งไปทำ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากตกต่ำทางเศรษฐกิจขึ้นเพราะคนที่ว่างงานยากจนลงและผู้ผลิตก็ขาดทุนเพราะสินค้าขายไม่ออกจึงจำเป็นต้องดัดแปลงแนวคิดแนวปฏิบัติในการส่งเสริมความเจริญด้านอุตสาหกรรมไปบ้างให้สมดุลกับด้านอื่นๆ เพื่อความอยู่รอด...”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

วันที่ 18 ตุลาคม 2518

“...ตามปกติคนเราชอบดูสถานการณ์ในทางดี ที่เขาเรียกว่าเล็งผลเลิศ ก็เห็นว่าประเทศไทยเรานี้ก้าวหน้าด้านการเงิน การอุตสาหกรรม การค้าก็มีกำไร อีกทางหนึ่งก็ต้องบอกว่า เรากำลังเสื่อมลงไปส่วนใหญ่ทฤษฎีว่า ถ้ามีเงินเท่านั้น ๆ มีการกู้เท่านั้น ๆ หมายความว่า เศรษฐกิจก้าวหน้าแล้วก็ ประเทศก็เจริญมีหวังว่าจะเป็นมหาอำนาจขอโทษเลยต้องเตือนเขาว่า จริงตัวเลขดี แต่ถ้าเราไม่ระมัดระวังในความต้องการพื้นฐานของประชาชนนั้น ไม่มีทาง...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม 2536

“...การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง.....ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริงอาจจะล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียกว่า

เป็นเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลยรู้สึกว่าไม่หรูหราแต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมดแม้แต่ครั้งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันที่ 4 ธันวาคม 2540

“...คำว่าพอเพียง มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีกไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้ของเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน...พอมี พอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...”

“...พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอแม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...”

1 “...Self-Sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง...”

“...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณไม่สุดโต่งไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันที่ 4 ธันวาคม 2541

“...เมื่อปี 2517 วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอกินพอใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอกินพอกินบาง คนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันที่ 4 ธันวาคม 2541

“...เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเขาตีความว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชนหมายความว่าให้พอเพียงในหมู่บ้าน หรือในท้องถิ่น ให้สามารถที่จะมีพอกิน เริ่มด้วย พอมี พอกินพอมีพอกินนี้ได้พูดมาหลายปี 10 กว่าปีมาแล้วให้พอมีพอกิน แต่ว่าพอมีพอกินนี้เป็นเพียงเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่า ถ้าพอมีพอกิน คือ พอมีพอกินของตัวเองนั้น ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจสมัยหิน สมัยหินนั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกันแต่ว่าค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมา...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันที่ 23 ธันวาคม 2542

“...เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ภาษาไทยก็ต่อว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ ก็หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความ อะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนจะมีความสุขแต่พอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติยากที่สุด...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันที่ 4 ธันวาคม 2543

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาทขึ้นไป เป็น 2 หมิ่น 3 หมิ่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมาย ไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิด คือ เป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดู TV ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อ TV ดู เขาต้องการดูเพื่อสนุกสนานในหมู่บ้าน โกล ๆ ที่ฉันไป เขามี TV ดูแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มี TV เขาฟุ้งเฟ้อ เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัด Suit และยังใส่ Necktie Versace อันนี้ก็เกินไป...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข

วันที่ 17 มกราคม 2544

แนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้นั้นกระชับและชัดเจนยิ่ง นอกจากนี้ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ยังได้กล่าวสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ดังนี้

“เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องดิ้นรน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว”

“...ไฟดับถ้ามีความจำเป็น หากมีเศรษฐกิจพอเพียงแบบไม่เต็มที่เรามีเครื่องปั่นไฟใช้ปั่นไฟ หรือถ้าขึ้นโบราณกว่า มีดก็จุดเทียน คือมีทางที่จะแก้ปัญหาเสมอ ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียง ก็มีเป็นขั้น ๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์นี่เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกันถ้ามีการช่วยกันแลกเปลี่ยนกันก็ไม่ใช้พอเพียงแล้วแต่ว่าพอเพียงในทฤษฎีในหลวงนี้ คือให้สามารถที่จะดำเนินงานได้...”

จากกระแสพระราชดำรัส

วันที่ 23 ธันวาคม 2542

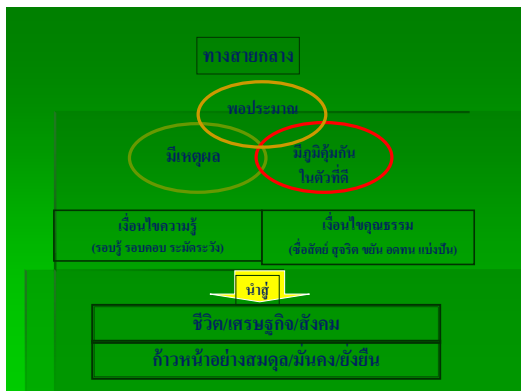
จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายมีความหมายที่ชัดเจน ไม่ยากแก่การรับรู้และการนำไปปฏิบัติ ดังจะเห็นเป็นรูปธรรมที่ปรากฏชัดเจนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกิดผลสำเร็จแล้วมากมายตัวอย่างของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีหลายระดับ

เมื่อยามปกติเราใช้ไฟฟ้าโดยมีรัฐ (การไฟฟ้า) เป็นผู้ลงทุน และจ่ายค่าไฟให้โดยเราจ่ายค่าไฟคืนให้รัฐและเปลี่ยนกัน แต่หากเกิดเหตุไม่ปกติ (ไฟดับ) ถ้ามีภูมิคุ้มกันโดยใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่ตัวเองมีอยู่ บ้านเล็กใช้เทียน บ้านใหญ่ หรือธุรกิจใช้เครื่องปั่นไฟก็จะทำให้แก้ไขปัญหาเองได้ แม้จะไม่เต็มทีแบบปกติปาก

“...ไอน้ำมันใหญ่กว่า แต่วันนี้ก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน คือ คนไม่เข้าใจว่ากิจการใหญ่ ๆ เหมือนสร้างเขื่อนปากสักก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน เขานิยามว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจที่ไกลจากเศรษฐกิจพอเพียงนี้เราวัดได้ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอันนี้เป็นตัวอย่าง...”

โครงการปากสักมีประโยชน์ทั้งในช่วงน้ำแล้งและน้ำท่วม เป็นเครื่องมือที่สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่กรุงเทพมหานคร ป้องกันความเสียหายของสภาพชีวิตของประชาชนจากน้ำท่วม พร้อมกันนี้ยังทำหน้าที่แจกจ่ายน้ำให้แก่พื้นที่เกษตรกรรมให้แก่บ้านทั่วลุ่มน้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกตอนล่างกว่า 2.3 ล้านไร่ ให้เกษตรกรบริเวณลุ่มน้ำเกิดมีผลผลิตในช่วงฤดูแล้ง ทั้งยังเป็นแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกด้วย

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงเศรษฐกิจพอเพียง

หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง , (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องดิ้นรน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้หลักการพึ่งตนเอง หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้

โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1 . ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พักของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริตเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการพัฒนานคน ความว่า

“...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรมและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมด้วยจิตใจจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...”

2 . ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า

“...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกัน ไม่ลดหล่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประชาสัมพันธ์กันให้ถี่ เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน...”

3 . ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า

“...ถ้ารักษาสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมก็ว่าอยู่ได้อีกหลายร้อยปี ถึงเวลานั้นลูกหลานของเราก็อาจหาวิธีแก้ปัญหาต่อไป เป็นเรื่องของเขาไม่ใช่เรื่องของเราแต่เราก็ทำได้ ได้รับความสิ่งแวดล้อมไว้ให้พอสมควร...”

4 . ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามา ใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่ สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า “...การเสริมสร้างสิ่งที่ชาวบ้านชนบทขาดแคลนและต้องการ คือความรู้ในด้านเกษตรกรรม โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งที่เหมาะสม...”

“...การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาด ในงานอาชีพหลัก ของประเทศย่อมจะมีปัญหา...”

5 . ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีกรมมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้ และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า

“...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกินเป็น ขั้นหนึ่งและขั้นต่อไป ก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

“...หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกัน ทำสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ประเทศชาติของเราก็สามารถอดพ้นจากวิกฤติได้...”

เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรทางออกของการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจและสังคม คือ จะต้องช่วยให้ประชาชนที่อยู่ในภาคเกษตร และที่กลับคืนสู่ภาคเกษตรมีงานทำ มีรายได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสร้างรากฐานของชนบทให้แข็งแรง เพียงพอที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาวแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกรตามแนวพระราชดำริตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ขั้น คือ

ขั้นที่หนึ่ง

มีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่สอง

รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม

ขั้นที่สาม

สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลายโดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจภาคองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคราชการในด้านเงินทุนการตลาด การผลิต การจัดการและข่าวสารข้อมูล โดยมีนัยสำคัญคือ

1 . ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” การประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อยก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้โดยไม่ต้องเปิดเป็นชลประทาน

3 . ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้ก็สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้

4 . ในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วยดังนั้นการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงมีความสำคัญและมีบทบาทต่อภาคการเกษตรซึ่งจะส่งผลกระทบไปสู่การเจริญเติบโตของประเทศอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลายประการที่จะทำให้การทำเกษตรวิธีนี้ประสบผลสำเร็จ และก้าวไปอย่างมั่นคงไม่ล้มเลิกกลางคันมีการขยายผลที่เหมาะสมในทุก ๆ ด้าน ไม่ขยายผลรวดเร็วเกินไป ในขณะที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังคงขาดความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ที่แท้จริงทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรได้รับการตอบสนองทั้งด้านส่วนตัวและสังคมได้ในระดับสูง ได้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีน้ำเพียงพอ มีรายได้เพิ่มขึ้นครอบครัวอบอุ่น มีความสามัคคีในระดับชุมชนและในระดับสถาบัน เป็นการส่งผลเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สภาพพื้นที่ที่เคยแห้งแล้งขาดแคลนน้ำกลับกลายเป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์มากขึ้น เป็นการรักษาสอดคล้องกับดินและธรรมชาติ สิ่งที่ยังระวัง คือ การนำชื่อทฤษฎีใหม่ไปใช้ในโครงการต่าง ๆ ควรเน้นให้ชัดเจนว่า โครงการนั้น ๆ มีการพัฒนาการเกษตรในลักษณะแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่อย่างแท้จริง เพื่อมิให้เกิดความสับสนในสาระแท้จริงของทฤษฎีใหม่แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน กับการแก้ไขวิกฤติทางเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคมของไทย

เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นการค้าของเกษตรกร ลักษณะเช่นนี้เกษตรกรหลายสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกร ดังเช่นที่เป็นอยู่และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่ายในการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

ประการที่สอง

เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขายและการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวต่อสภาวะการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม

เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไปการประจวบผลงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้ที่ยอยู่นอกภาคเกษตร

สำหรับคนอยู่นอกภาคการเกษตรนั้น เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติตนไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมหรืออาชีพใด ก็ต้องยึดวิถีไทยอยู่แต่พอดี อย่าฟุ้งเฟ้ออย่างไร้ประโยชน์ อย่ายึดวัตถุเป็นที่ยึด ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยงกู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็ว แล้วก็ไปสู่ความล้มละลายในที่สุด ตั้งอยู่บนหลักของ “รู้ รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสนิยมโดยไม่รู้ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมของไทย ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรัก ความเมตตาที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ และรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่า จัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

ในโอกาสนี้ภาคเอกชนได้รวมพลังครั้งใหญ่ผลักดันปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้กับองค์กรธุรกิจอย่างจริงจัง หวังขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยเติบโตแบบยั่งยืน โดยทุกภาคส่วนของสังคมได้เริ่มหันมาตามรอยพระยุคลบาท โดยยึดหลักการทั้งหลายที่ทรงแสดงให้เห็นมาใช้เป็นหลักปฏิบัติ โดยเฉพาะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้กับธุรกิจได้จริง เพราะเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายถึงเศรษฐกิจระบบปิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ได้สนับสนุนการปิดประเทศ หรือหันหลังให้กับกระแสโลกาภิวัตน์ แต่นำการสร้างภูมิคุ้มกันในตัว ไม่ประมาทและไม่โลภมากเกินไป จนเมื่อแข่งแรงพอสามารถเข้าสู่การแข่งขันในแบบที่สร้างสรรค์ ใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์อย่างชาญฉลาด รู้เท่าทัน สามารถเลือกรับเฉพาะสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาว เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในธุรกิจโดยไม่ขัดกับหลักการการทำความดี แต่การได้มาของกำไรต้องไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น หรือแสวงหากำไรจนเกินควร เกินเหตุ ขูดรีด เบียดเบียนประโยชน์ของสังคมนอกจากนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ปฏิเสธการเป็นหนี้สินการกู้ยืมเงินแต่เน้นการบริหารความเสี่ยง คือแม้จะกู้ยืมเงินมาลงทุนก็เพื่อดำเนินกิจการที่ไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงมากเกินไป และสามารถบริหารจัดการเงินกู้ได้อย่างเหมาะสมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ห้ามไม่ให้ลงทุนหรือขยายธุรกิจ แต่เน้นให้ทำธุรกิจที่ไม่ให้เสี่ยงมากเกินไป ควรลงทุนให้เหมาะสมกับธุรกิจของตนเอง

ประเทศไทยสู่เศรษฐกิจพอเพียง

รอบคอบ – อย่างตาโต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นห่วงในเรื่องความโลภของคนอันเป็นผลจากการที่เศรษฐกิจขยายตัวรวดเร็วอย่างต่อเนื่องนั่นเอง ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่าการเน้นความพอเพียงพอสมควรตามอัตภาพนั้น เป็นจุดเน้นมาโดยตลอด เป็นประเด็นของการลดความเสี่ยงอันเกิดจากสภาพความไม่แน่นอนในทุกด้าน ซึ่งเมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจแล้ว ในปี พ.ศ. 2540 ได้ทรงขยายความให้เห็นถึงรูปธรรมของการไม่ประมาทตนเองของความโลภ เห็นแก่ได้ โดยไม่คำนึงถึงผลได้ผลเสียแก่ตนเองและแก่ผู้อื่นอย่างละเอียดซึ่งพระองค์ท่านทรงเห็นว่าการจะทำโครงการอะไรต้องรอบคอบอย่างตาโต

มีความโลภน้อย

“...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

รากฐานที่มั่นคง แข็งแรง

เศรษฐกิจพอเพียง เปรียบเสมือนการฝังราก ปักเสาเข็มและคำนวณให้แบกรับน้ำหนักก่อนสร้างบ้าน หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นการวางรากฐานของบ้านให้มั่นคงก่อนจะก่อสร้างตัวบ้านต่อไป ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียงก็คือการวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิตเรานั่นเอง เศรษฐกิจพอเพียงอาจจะหมายถึง การดำเนินงานอย่างเต็มศักยภาพ (ไม่ใช้การท้อตัว) จากรากฐานของตัวเองที่มีอยู่ อันได้แก่ ทุนสังคม การศึกษา ทุนทรัพยากร เป็นต้น

“...อาคารบ้านเรือนตั้งอยู่ได้อย่างมั่นคงก็เพราะความแข็งแรงของรากฐานหรือเสาเข็มซึ่งเรามองไม่เห็น และมักจะลืมไปว่าเราอยู่ได้บนฐานรากอะไร...”

เศรษฐกิจพอเพียงสู่ยุทธศาสตร์ประเทศ

ความพอประมาณและความมีเหตุผล

เศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีใช้เป็นเพียงแนวคิดหรือปรัชญา แต่เป็นข้อสรุปที่ได้จากการปฏิบัติจริง และมีใช้เป็นเพียงปรัชญาในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล แต่น่าจะเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศที่อาจจะเรียกได้ว่า เป็นวิธีการผลิตของประเทศสามารถนำไปประยุกต์ได้กับกิจกรรม ซึ่งจะต้องพัฒนาความคิดนี้ขึ้นไปสู่แนวทางใหม่ของการพัฒนาประเทศ ที่ลดทัศนคติของการพึ่งพา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชาชนบทเน้นวิธีการที่จะทำให้คนไทย ครอบครัวและชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นการวิเคราะห์เศรษฐกิจจากเบื้องล่างมาสู่นโยบายมหภาค แทนการศึกษานโยบายระดับมหภาคแล้วนำไปสู่การปฏิบัติในเบื้องล่างซึ่งมักจะไม่ได้เกิดผลตามที่คาดหวัง

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง

1 . ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่พึ่งพื่อต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง.”

2 . ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ...”

3 . ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางค้าขาย ประกอบอาชีพ แบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงเช่นอดีต ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

4 . ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวาย ใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ ดังกระแส พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ให้ความหมายชัดเจนว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าหน้าที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตัวเอง...”

5 . ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงเพราะยังมี บุคคลจำนวนมีใช้น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละอาย ดังกระแสพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า

“...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น...”

เศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาใช้วิถีชีวิตไทยเป็นการสร้างรากฐานหรือพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า

“...อาคารบ้านเรือน ตั้งอยู่ได้อย่างมั่นคง ก็เพราะความแข็งแรงของรากฐานหรือเสาเข็ม ซึ่งเรามองไม่เห็น และมักจะลืมนึกว่าเราอยู่ได้บนฐานรากอะไร...”

(ที่มา: การประมวลผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ; 2551)

บทที่ 2

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

1. การกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการมหาดไทย

กรมการพัฒนาชุมชนมี **ภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน** ส่งเสริมและ **พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก** ให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดหน้าที่ ประการหนึ่งในการพัฒนาระบบและกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การอาชีพ การออมและการบริหารจัดการเงินทุนของชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชน ผู้นำชุมชน องค์การชุมชนและเครือข่ายองค์การชุมชน บริหารจัดการให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

จากภารกิจข้างต้น **กระทรวงมหาดไทยจึงไว้วางใจมอบหมายภารกิจให้กรมการพัฒนาชุมชน** เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากกระบวนการพัฒนาชุมชน มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือปฏิบัติงานตามหลัก ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ด้วยการใช้ความรู้ ความชอบธรรมและคุณธรรม **ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองบนความพอเพียง** โดยบูรณาการ การทำงาน ร่วมกันในทุกกรมและรัฐวิสาหกิจโดยเฉพาะ กรมการปกครอง และ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

2. กรอบความคิด แนวคิดในการขับเคลื่อนแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากภารกิจของกรมฯ และภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงมหาดไทย กรมฯ จึงได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในกระบวนการทำงาน โดยดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเกณฑ์ประเมิน 6 ด้าน คือ **ลดรายจ่าย** (ทำสวนครัว ปลูกดอกขาย) **เพิ่มรายได้** (มีอาชีพ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม) **ประหยัด** (มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์ฯ) **การเรียนรู้** (สืบทอดภูมิปัญญา มีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) **อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** (ใช้วัตถุดิบในชุมชนประกอบอาชีพ ปลูกต้นไม้) **เอื้ออารีต่อกัน** (ช่วยเหลือคนจน รู้รัก สามัคคี) ในปี 2549 – 2551 ดำเนินการทั่วประเทศได้ **จำนวน 58,537 หมู่บ้าน**

ต่อมา กรมฯ ได้ขยายผลการดำเนินงานสู่ความยั่งยืนโดยทำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นต้นแบบ มีศักยภาพ 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด คือ

ด้านจิตใจและสังคม (สามัคคี มีข้อตกลงข้อมูลหมู่บ้าน มีกองทุน ยึดหลักประชาธิปไตย มีคุณธรรม/จริยธรรม ชุมชนปลอดภัย)

ด้านเศรษฐกิจ (จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ การออม มีกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน)

ด้านการเรียนรู้ (มีและใช้ข้อมูลชุมชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างคุณค่า มีศูนย์เรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม กับหมู่บ้าน สร้างเครือข่ายการพัฒนา)

ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ฯ มีกลุ่ม / องค์การด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้พลังงานทดแทนและการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) และแบ่งศักยภาพการพัฒนาหมู่บ้านเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับ **“พออยู่ พอกิน”** เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออมและขึ้นก้าวหน้า

ระดับ **“อยู่ดี กินดี”** เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปกลุ่มการพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่ม เพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน

ระดับ “ มั่งมี ศรีสุข ” เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน

ซึ่งทั้ง 3 ระดับนี้สามารถพัฒนาไปได้เฉพาะระดับของตนเองไม่จำเป็นต้องพัฒนาเป็นระดับหรือขั้นตอนต่อกันไป

3. กลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพสูงสุด

กระทรวงมหาดไทยจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย ดังนี้

1) คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 531/2549 ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2549 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย โดยมี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย (นายบุญยัติ จันทน์แสน) เป็นประธาน อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน เป็นเลขานุการ และมีคำสั่งเพิ่มเติมจำนวน 2 ฉบับ ประกอบด้วย คำสั่งกระทรวงมหาดไทย (เพิ่มเติม) ที่ 668/2549 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2549 และคำสั่งกระทรวงมหาดไทย (เพิ่มเติมฉบับที่ 2) ที่ 9/2550 ลงวันที่ 4 มกราคม 2550

2) คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 10/2550 ลงวันที่ 4 มกราคม 2550 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย โดยมี รองปลัดกระทรวงมหาดไทย (หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านพัฒนาชุมชน และส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) เป็นประธาน ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน เป็นเลขานุการ

3) คณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นรองประธาน ผู้บังคับการจังหวัดทหารบก ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการจังหวัดที่ประธานกรรมการมอบหมาย นายอำเภอทุกอำเภอ ผู้บริหารสถานศึกษาตามที่ประธานกรรมการเห็นสมควรแต่งตั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประธานกรรมการเห็นสมควรแต่งตั้ง และจำจังหวัด เป็นกรรมการ และมีพัฒนาการจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

4) คณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับอำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอ เป็นประธาน กรรมการ ปลัดอำเภอ หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง และนายกเทศมนตรีนคร/เมือง เป็นรองประธาน หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอที่ประธานกรรมการเห็นสมควรแต่งตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบล กำนันทุกตำบล นายกเทศมนตรีตำบลทุกแห่ง เป็นกรรมการ และมีพัฒนาการอำเภอ เป็นกรรมการและเลขานุการ

5) ชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนระดับตำบล/หมู่บ้าน ประกอบด้วย ปลัดอำเภอ เป็นที่ปรึกษา มีพัฒนาการเป็นหัวหน้าชุด อาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำกลุ่มองค์กร/องค์กรในชุมชน เป็นชุดปฏิบัติการ

4. หน่วยงานภาคีการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน

- กรม.มมตเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2550 เห็นชอบให้ทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบทร่วมกันเป็นภาคี และให้การสนับสนุนการขับเคลื่อน”ระเบียบวาระแห่งชุมชน”

- ลงนามบันทึกความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนระเบียบแห่งวาระชุมชน จำนวน 21 หน่วยงาน

ซึ่งมีโครงการร่วมกันในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินการ คือ

1. จัดทำและยกระดับแผนชุมชนให้มีคุณภาพ
2. ขยายผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นเครื่องมือให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วม

หน่วยงานที่ร่วมมือ มีดังนี้ ระหว่าง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมที่ดิน กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กับ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนักบริหารการศึกษานอก

โรงเรียน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทย สมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทย สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบล

5. กระบวนการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน

1. **จัดตั้งชุดปฏิบัติการหมู่บ้าน** ประกอบด้วย พัฒนาการ ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร ดำเนินการกระตุ้นความคิด ร่วมหาทางออก ในการแก้ไขปัญหาของครัวเรือนและชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีตัวชี้วัด 6x2

2. **การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ** ด้วยการจัดทำตัวชี้วัด 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด เป็นเกณฑ์ในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อจัดระดับหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็น 3 ระดับ คือ “พออยู่ พอกิน” “อยู่ดี กินดี” “มั่งมี ศรีสุข” ด้วยการนำหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัด 6x2 ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนเป็นแหล่งเรียนรู้มาทำการประเมินเพื่อจัดระดับหมู่บ้าน

ดำเนินกระบวนการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านด้วยการสร้างความรู้ ความสามารถแกนนำชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน สร้างความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับครอบครัวพัฒนา พัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้วยชุมชนเอง

คณะทำงานระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ประเมินผลการพัฒนาและประกาศเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

6. การเชิดชูเกียรติและความสำเร็จในการดำเนินงาน

โดยได้จัดให้มีการคัดเลือกหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างและได้รับพระกรุณาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชทานนามและโล่รางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2549 และพระราชทานรางวัลโอกาสให้ผู้นำชุมชนที่มีผลงานการจัดการพัฒนาดีเด่น เข้าเฝ้าฯ ปัสะ 1 ครั้ง จนถึงปัจจุบัน

7. การพัฒนาขยายผลวิถีชีวิตประชาชนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ในการดำเนินการอาศัยหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสำคัญ ในการจัดการเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มใน 3 มิติ คือ

มิติด้านเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก สร้างรายได้ ขยายโอกาสของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (OTOP) ให้มีมาตรฐาน ผู้บริโภคปลอดภัย ผู้ผลิตปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมปลอดภัย การส่งเสริมแหล่งทุนในชุมชนด้วยการพัฒนาสถาบันการเงินชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน หนี้รื้อระบบ สร้างสวัสดิการชุมชน

มิติด้านความมั่นคง โดยการปกป้องสถาบัน ขยายแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและคุณูปการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสริมสร้างการบริหารจัดการชุมชนอย่างธรรมาภิบาลและเสริมสร้างจิตสำนึกป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

มิติด้านสังคม โดยการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้สังคมเอื้ออารีต่อกัน ลดความขัดแย้งแบ่งฝักฝ่าย สร้างความสมานฉันท์ ในการทำงานเพื่อชุมชนร่วมกัน ด้วยการระดมการพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการ จัดทำแผนเพื่อพัฒนาชุมชน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

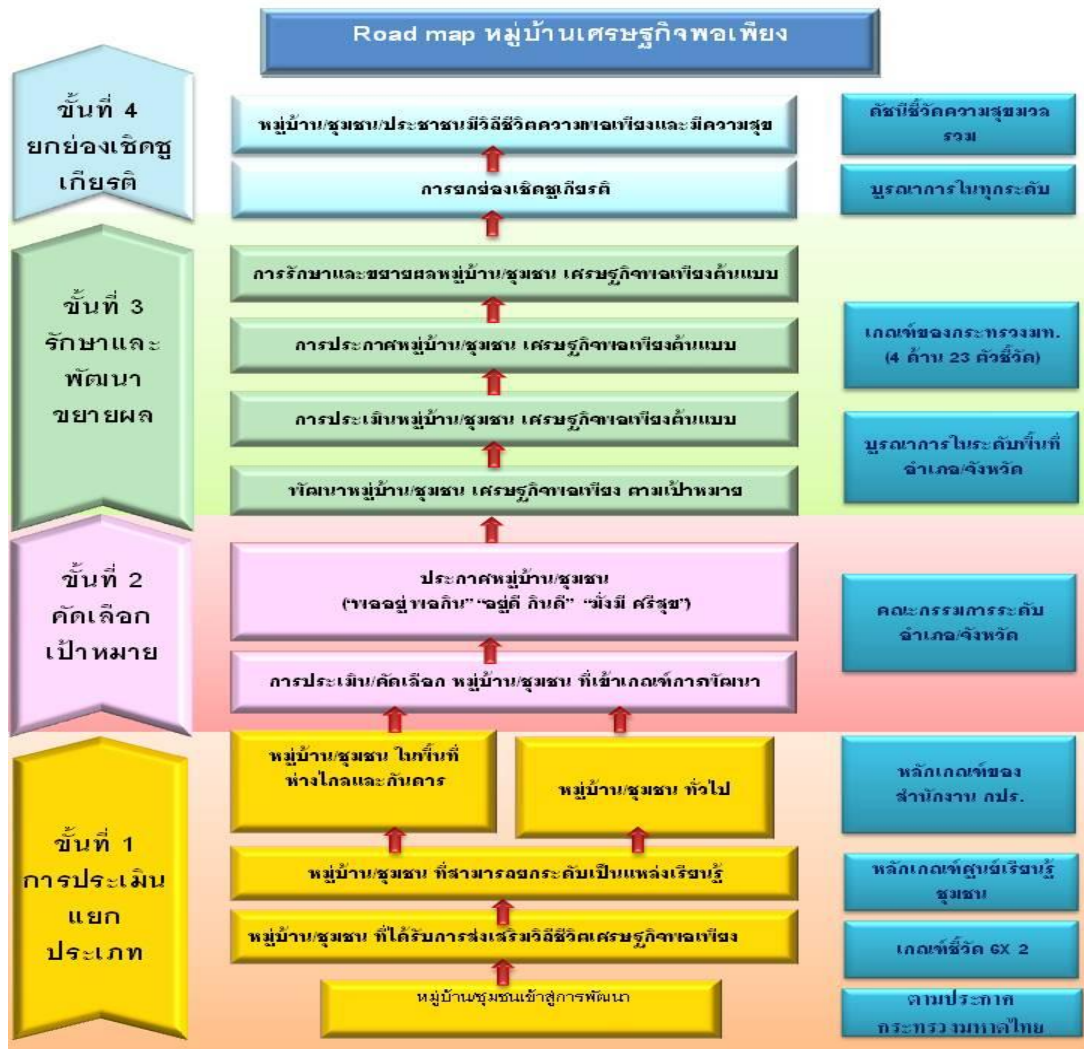
2. การยกระดับการประเมินการพัฒนาหมู่บ้าน ด้วยการประเมินเชิงคุณภาพด้วยเกณฑ์ “ความสุขมวลรวมของชุมชน” หรือ “ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน” (Gross Village Happiness) โดยวัดระดับความสุขของคนในชุมชน ระดับบุคคล ครอบครัว และหมู่บ้าน ด้วยกระบวนการประเมินแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ขยายผลความรู้การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ไปสู่หมู่บ้านอื่น ในลักษณะบ้านพี่เมืองน้อง

4. ส่งเสริมเพิ่มพูนความรู้ทักษะของชุมชนในการบริหารจัดการพัฒนาโดยชุมชน

5. การพัฒนากลุ่ม องค์กรในหมู่บ้านเพื่อจัดเป็นสวัสดิการสังคม/ชุมชน
6. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดความสงบสุข สนิทฉันท์
7. ส่งเสริมการนำความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติไปขยายผลโดยใช้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง

ROADMAP หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง คือ การจัดการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน ประชาชนให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงและอยู่ดีมีสุข ด้วยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางการดำเนินงาน โดยเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

การพัฒนาชนบทโดยนำแนวการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาใช้เพื่อเป็นตัวแบบหรือแนวทางให้กับหน่วยงาน หมู่บ้านหรือชุมชน ประชาชน นำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินงานในพื้นที่ ด้วยการประสานพลังระหว่างภาคีการพัฒนาในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ ราษฎร์ชาวบ้าน องค์กรพัฒนา

เอกชน เอกชน สถาบันการศึกษาและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเกิดด้วยแนวคิดการบูรณาการในด้านต่างๆ นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือตนเอง และพึ่งตนเองได้

ขั้นตอนการดำเนินการ

การดำเนินการจัดเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1. การประเมินและการแยกประเภทหมู่บ้านหรือชุมชน

1. การพัฒนาหมู่บ้านจะดำเนินในหมู่บ้านตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ใช้ฐานข้อมูลกรมการปกครอง พ.ศ. 2549 จำนวน 74,435 หมู่บ้าน ตามสภาพภูมิสังคมของแต่ละหมู่บ้าน โดยการประสานพลังการพัฒนาจากภายในชุมชน (Outside-in) โดยกระบวนการแผนชุมชน และพลังการส่งเสริม สนับสนุน ของหน่วยงานจากภายนอก ในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตของชุมชน
2. ส่งเสริมหมู่บ้านหรือชุมชน ให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักการการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาเพื่อตนเอง ตามแนวคิดประชาชนเป็นศูนย์กลางด้วยการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง โดยมีเป้าหมายการพัฒนา ตามเกณฑ์ ประเมิน 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด โดยมีพัฒนากร อาสาสมัคร ผู้นำชุมชน ร่วมเป็นชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนร่วมกับภาคีการพัฒนา ทำให้หมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัด
3. ส่งเสริมหมู่บ้านหรือชุมชนเพื่อยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ ในหมู่บ้านที่มีการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านเกณฑ์ 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัดแล้ว ให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพิ่มความสามารถของครอบครัวที่ดำเนินการให้สามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ กำหนดเป็นจุดเรียนรู้ในหมู่บ้าน และทำให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้วยการมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมให้การเรียนรู้ร่วมกันของคนในหมู่บ้านหรือชุมชน และให้การเรียนรู้แก่ผู้สนใจจากภายนอกชุมชนซึ่งได้ดำเนินการส่งเสริมให้หมู่บ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ได้
4. การดำเนินการส่งเสริมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึง อัตลักษณ์และภูมิสังคมของแต่ละชุมชน เพื่อการใช้วิธีการในการส่งเสริมที่แตกต่างกัน ระหว่างในหมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆ ไป กับหมู่บ้านหรือชุมชน ในพื้นที่ทางไกลและกันดาร ที่ใช้ในแนวทางการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เป็นหมู่บ้านมีลักษณะเป็นพื้นที่สูงเป็นที่อยู่ของชาวเขา ชนกลุ่มน้อย พื้นที่พัฒนาเพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดน พื้นที่ที่เส้นทางการคมนาคมยากลำบากทางไกลเสี่ยงภัยมีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม มีความเป็นอยู่ยากลำบาก ดังนั้น เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติผู้ทำหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาจึงต้องพิจารณาและศึกษาสภาพชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมให้ **เข้าใจ** เพื่อเลือกวิธีการ **เข้าถึง** เพื่อการ **พัฒนา** ที่สัมฤทธิ์ผล

ขั้นที่ 2 การคัดเลือกหมู่บ้านหรือชุมชน เป็นพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาเป็นหมู่บ้านพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

1. การประเมินหมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 6 ด้านแล้ว สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจะทำการประเมินหมู่บ้านหรือชุมชน เพื่อแยกระดับหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เกณฑ์ชี้วัดของกระทรวงมหาดไทย 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด เป็นเกณฑ์ในการประเมินและพิจารณาแยกประเภท จัดระดับหมู่บ้าน โดยมุ่งเน้นให้เสนอหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์จริงๆ เน้นในเชิงคุณภาพ ไม่เน้นปริมาณ
2. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจัดทำบัญชีหมู่บ้านเป้าหมาย โดยการนำผลการประเมินหมู่บ้าน มาจัดประเภทของแต่ละหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน คือหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ เป็นหมู่บ้าน ระดับ “พออยู่ พอกิน” และขั้นก้าวหน้า คือหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์เป็นหมู่บ้าน ระดับ “อยู่ดี กินดี” และระดับ “มั่งมี ศรีสุข” ซึ่งทั้ง 3 ระดับระดับนี้สามารถพัฒนาไปได้ เฉพาะระดับของตนเอง ไม่จำเป็นต้องพัฒนาเป็นลำดับหรือขั้นตอนต่อกันไป
3. การตรวจสอบผลการประเมินหมู่บ้านและชุมชน และจัดเรียงลำดับ เพื่อกำหนดหมู่บ้านเป้าหมาย โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนำเสนอผลการประเมินให้ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศพจ.จ.) พิจารณาตรวจสอบและจัดลำดับหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านพัฒนาตาม

แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละระดับของจังหวัด พร้อมทั้งกำหนดหมู่บ้านเป้าหมายในการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบของจังหวัด

ขั้นที่ 3 การพัฒนาขยายผลวิถีชีวิตประชาชนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อกำหนดหมู่บ้านเป้าหมายในแต่ละระดับ ของจังหวัดแล้วเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านพัฒนาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จึงต้องมีกิจกรรมเพื่อเพิ่มความสามารถของประชาชน และศักยภาพของชุมชน คือ

1. การเพิ่มศักยภาพ ของแกนนำชุมชน ให้มีความสามารถในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนได้ด้วยชุมชนเอง โดยให้ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต เป็นผู้รับผิดชอบฝึกอบรมสร้างแกนนำการพัฒนาหมู่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านเป้าหมาย
2. การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตามเป้าหมายในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ แยกเป็นหมู่บ้านระดับ “พออยู่ พอกิน” หมู่บ้านระดับ “อยู่ดี กินดี” และหมู่บ้าน ระดับ มั่งมี ศรีสุข” บ้านมุ่งหมายให้ประชาชนในหมู่บ้านน้อมนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นวิถีชีวิตของชุมชน จังหวัดจะจัดกิจกรรมเพื่อ
 - สร้างการเรียนรู้ของประชาชนและเกิดการยอมรับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน
 - กิจกรรมเพิ่มทักษะการประกอบกิจกรรมการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในครัวเรือน ทักษะการบริหารจัดการกิจกรรมกลุ่ม ทักษะการบริหารจัดการเครือข่ายเพื่อการพัฒนา ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามพื้นฐานของหมู่บ้านและระดับหมู่บ้านเป้าหมาย พร้อมทั้งมีการจัดการความรู้เพื่อค้นหา
 - กิจกรรมเพิ่มทักษะการบริหารจัดการชุมชน เป็นการทบทวน ปรับประยุกต์ขั้นตอน รูปแบบ การพัฒนาหมู่บ้านเพื่อสร้างความยั่งยืนของการพัฒนา หรือกิจกรรมสร้างการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตย กิจกรรมสร้างความรัก ความเข้าใจ ความสมานฉันท์ สามัคคีในหมู่บ้าน
 - สรุปผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อนำองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ไปจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และกิจกรรมในศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเพื่อขยายผลสู่หมู่บ้าน ชุมชน อื่นๆ ต่อไป รวมทั้ง การประเมินความ “อยู่เย็นเป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของชุมชน (Gross Village Happiness : GVH) เพื่อทราบผลกระทบของการพัฒนาของหมู่บ้านว่ามีระดับความสุขระดับใด

ขั้นที่ 4 การยกย่องและเชิดชูเกียรติ

1. การประกาศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ด้วยคณะกรรมการประเมินผลหลังการพัฒนาหมู่บ้าน ด้วยเกณฑ์การประเมินผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของกระทรวงมหาดไทย (พิจารณาเกณฑ์การเป็นหมู่บ้านต้นแบบเพิ่มเพื่อให้เห็นเด่นชัด เช่น ความยั่งยืนของผลการพัฒนา ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของหมู่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ จังหวัดสามารถเพิ่มเติมตัวชี้วัดได้เพื่อความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อแยกหมู่บ้านต้นแบบให้เห็นโดดเด่นต่างจากหมู่บ้านทั่วไป) ตรวจสอบและประกาศความสำเร็จของการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
2. สนับสนุนให้เข้าสู่กระบวนการ การประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เพื่อรับรางวัลถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยการสนับสนุนให้บุคคล/ ชุมชน เข้าสู่กระบวนการประกวดดังกล่าว
3. หมู่บ้านหรือชุมชนดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อเนื่องเพื่อให้หมู่บ้านหรือชุมชน และประชาชนมีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข ด้วยการดำเนินกิจกรรมประจำวันอย่างพอเพียง ที่มีพฤติกรรมของชุมชนประกอบด้วย
 - มีความพอประมาณ หมายถึงความพอเหมาะต่อความจำเป็นที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
 - ยึดหลักความมีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

- มีหลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต
- ด้วยเงื่อนไขความรู้ ที่ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
- พร้อมทั้งเงื่อนไข คุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้น ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต อาศัยกระบวนการจากความสัมพันธ์ของประชาชนในการพัฒนา ต่อยอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ให้เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ และพร้อมที่จะเป็นแหล่งวิชาการให้การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาให้กับหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ ต่อไป

กระบวนการดำเนินงาน (Processing)

ขั้นตอนที่ 1

คณะทำงานปรับปรุงรูปแบบกระบวนการประเมิน รวมทั้งแบบประเมินที่สามารถสะท้อนความสำเร็จของการส่งเสริมการพัฒนาของหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

การปฏิบัติระดับกรมฯ

1. แต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานพิจารณาตัวชี้วัด รูปแบบและกระบวนการประเมินหมู่บ้าน
2. คณะทำงานประชุมเชิงปฏิบัติการ ทบทวน ตรวจสอบ และกำหนดรูปแบบการประเมิน และจัดทำร่างแนวทางการประเมิน

การปฏิบัติระดับจังหวัด

1. ศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ตามที่กรมฯ แจ้งให้ทราบ
2. สร้างความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องของจังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อม
3. ตรวจสอบข้อมูลหมู่บ้าน ทบทวน การจัดระดับหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการจัดระดับ 3 ระดับ

การปฏิบัติระดับอำเภอ

1. เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องศึกษา สร้างความเข้าใจแนวทางการดำเนินงาน
2. เตรียมการทบทวนการดำเนินการ
 - 1) จัดระดับการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ระดับ
 - 2) สถานการณ์ของหมู่บ้านหรือชุมชนในแต่ละพื้นที่
 - 3) ทบทวน ปรับปรุงและพัฒนา กระบวนการ กลไกการทำงาน ในหมู่บ้านทุกระดับ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะทำงานขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือคณะทำงานเพื่อการพัฒนาอื่นๆ ของหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 2

คณะทำงานนำเสนอร่างรูปแบบ กระบวนการประเมิน รวมทั้งแบบประเมินหมู่บ้านให้ปลัดกระทรวง

การปฏิบัติระดับกรมฯ

1. ประสานงานการประชุมคณะทำงาน เพื่อพิจารณาทบทวนรูปแบบการประเมิน
2. คณะทำงานประชุมพิจารณาร่างรูปแบบ กระบวนการประเมิน ตัวชี้วัด เกณฑ์การจัดระดับหมู่บ้านฯ
3. เสนอร่าง รูปแบบกระบวนการประเมิน ตัวชี้วัด เกณฑ์การจัดระดับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยการพิจารณาเห็นชอบ ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ
4. จัดส่งแนวทางการปฏิบัติให้จังหวัดและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3

สรุปผลการประเมินตนเองเบื้องต้นของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมดและสามารถกำหนดหมู่บ้านเป้าหมายในแต่ละจังหวัดได้

การปฏิบัติระดับจังหวัด

1. ศึกษาแนวทางการดำเนินงานและขั้นตอนการประเมินหมู่บ้าน ตามรายละเอียดที่แจ้งไว้
2. สร้างความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องของจังหวัดใน การดำเนินการตามแนวทางการปฏิบัติที่กำหนด
3. จังหวัดจัดตั้งคณะกรรมการและดำเนินการตามแนวทางที่กำหนด
4. คณะกรรมการ ตรวจสอบข้อมูลหมู่บ้านทบทวน การจัดระดับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการจัดระดับ 3 ระดับ
5. จัดทำทะเบียนฐานข้อมูลชุมชน/หมู่บ้านเป้าหมายของจังหวัด
6. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเป้าหมายที่กำหนด

การปฏิบัติระดับอำเภอ

1. เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องศึกษา สร้างความเข้าใจแนวทางการดำเนินงาน
2. แต่งตั้งคณะทำงาน หรือชุดปฏิบัติการ
3. คณะทำงานหรือชุดปฏิบัติการ ดำเนินการประเมินหมู่บ้านตามเกณฑ์ที่กำหนดและจัดระดับหมู่บ้าน
4. จัดทำทะเบียนฐานข้อมูลหมู่บ้าน เป้าหมายของอำเภอ

ขั้นตอนที่ 4

ดำเนินการตรวจสอบประเมินผล โดยคณะกรรมการฯ ได้ครบถ้วนตามเป้าหมาย

การปฏิบัติระดับจังหวัด

ดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อพิจารณาตรวจสอบและกลั่นกรองผลการประเมินสรุปผล

การปฏิบัติระดับอำเภอ

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเป้าหมายที่กำหนด
2. คณะทำงานหรือชุดปฏิบัติการดำเนินการประเมินหมู่บ้านเป้าหมายตามเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 5

สรุปผลการประเมิน หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของแต่ละจังหวัดได้เสร็จครบถ้วน

การปฏิบัติระดับกรมฯ

รวบรวมข้อมูลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบจัดทำเอกสาร

การปฏิบัติระดับจังหวัด

1. ประกาศรายชื่อหมู่บ้านที่จัดระดับการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 3 ระดับ
2. จัดส่งผลการประเมิน จัดระดับหมู่บ้าน 3 ระดับส่งมาให้กรมฯ
3. จัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

การปฏิบัติระดับอำเภอ

จัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ปัจจัยนำเข้า (Input)

1. กิจกรรมตามยุทธศาสตร์

- ประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างความเข้าใจเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง
 - การติดตามการดำเนินงานในพื้นที่
 - สร้างแกนนำการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
 - โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 3 ระดับ
คือ “พออยู่ พอกิน” “อยู่ดี กินดี” และ “มั่งมี ศรีสุข”
 - จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - กิจกรรมศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร
 - กิจกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
 - การพัฒนาแผนชุมชน
 - การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน
 - ระบบการจัดการความรู้ของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ
 - การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ การพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ
2. กิจกรรมความร่วมมือกับภาคี

ประเมินผล/หลักฐานประกอบ

หลักฐานประกอบการตรวจสอบ

1. เอกสารสรุปผลการประชุม
2. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ
3. ข้อมูลสรุปรูปแบบกระบวนการประเมิน
4. แบบประเมินหรือผลการประเมินตามแบบประเมิน
5. หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง
6. รายชื่อคณะกรรมการในระดับต่างๆ ผู้เข้าร่วมประชุม
7. ภาพถ่ายกิจกรรม
8. ทะเบียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
9. บันทึกการจัดเวที (ถ้ามี)
10. หลักฐานการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนตัวชี้วัด

บทที่ 3

โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ระบบการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน

กระบวนการพัฒนาชุมชน มีเป้าหมายอยู่ที่ต้องการสร้างความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปสู่สิ่งที่ชุมชนต้องการ และเลือกไว้ อาจมีทั้งเป้าหมาย องค์ประกอบของเป้าหมายและวิธีวัดความสำเร็จ เช่น “คนทุกคนในชุมชนต้องมีข้าวกิน อิ่มทุกมื้อ” ในช่วงเวลาที่กำหนดและสามารถควบคุมดูแลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่เหมาะสม ซึ่งเป็นเป้าหมายในภาพรวมของชุมชน ผลที่เกิดขึ้นเป็นเพราะวิธีการส่งเสริมการพัฒนาของนักพัฒนาที่มีรูปแบบทั้งที่เป็นภาพกว้างทำพร้อมกันทุกด้าน พร้อมกันทุกคนในชุมชน ฝึกทักษะ สร้างความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมที่มีต่อวิถีชีวิต ให้เหมาะสมตามกาลเวลาด้วย วิธีการ (Method) ทำพร้อมกัน เรียนรู้พร้อมกันด้วยกระบวนการกลุ่ม เสริมพลังการเคลื่อนไหวของชุมชน เป็นการสร้างภาวะผู้นำ จัดระบบการบริหารจัดการของชุมชน ขับเคลื่อน เคลื่อนไหวชุมชน (Mobilization) ไปสู่เป้าหมายที่ชุมชนต้องการ ผลคือการสร้างและพัฒนาผู้นำ มีกลุ่มองค์กรที่มีระบบบริหารจัดการให้บริการสมาชิกจนได้รับความพึงพอใจ และชุมชนใช้ความสามารถจากผู้นำที่ถูกพัฒนาแล้ว ทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agent) ในการสร้างผู้นำการพัฒนา (Change leader) เพื่อการเคลื่อนไหวกระบวนการพัฒนาชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือบางโอกาส บางพื้นที่ อาจใช้วิธีการสร้างผู้นำการพัฒนาให้เกิดขึ้นด้วยการฝึกทักษะ เพิ่มความรู้ และทัศนคติเพื่อส่วนรวม แล้วให้เป็นผู้ผลักดันงาน ให้การศึกษาชุมชน ฝึกความสามารถ ผลักดันกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ล้วนเป็นการให้ความสำคัญอย่างที่สุดกับ...คน... ที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคมนั้นที่จะต้องดูแล รักษา พัฒนาชุมชนด้วยตนเอง แต่ไม่ว่าจะเป็นวิธีการพัฒนาในรูปแบบใด ขั้นตอนในการทำงานจะมีลักษณะคล้ายกันคือเริ่มต้นด้วยพัฒนาการรับรู้ศักยภาพ ความสามารถที่มีอยู่ เป็นการศึกษาข้อมูลในชุมชน การศึกษาชุมชนเป็นเรื่องของคนในชุมชนนั้นทำเอง โดยนักพัฒนาจะเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการศึกษา หรือ เป็นผู้สร้างสถานการณ์ให้คนในชุมชนมาร่วมกันศึกษาชุมชนของตนเท่านั้น การศึกษาชุมชนเป็น ทั้งในส่วนที่เป็นบุคคล เป็นกลุ่ม ทั้งด้านกายภาพ ระบบบริหารจัดการ ระบบความสัมพันธ์ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม บริบทแวดล้อม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา การมีอยู่ เปลี่ยนไป ด้วยการ เรียนรู้ร่วมกันในการค้นหาเพื่อให้รู้ข้อมูลด้วยการอ่านจากเอกสาร แบบสำรวจที่มีอยู่เดิม การสำรวจ จัดเก็บใหม่ สังเกต สัมภาษณ์ เพื่อพัฒนาระบบข้อมูล (data) ให้เกิดเป็นสารสนเทศ (information) ซึ่งต้องวิเคราะห์ ประเมิน สรุป จัดหมวดหมู่ จนพบสภาพ สถานการณ์ ความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในชุมชน พร้อมเพื่อการคืนกลับสู่ชุมชนให้เกิดการเห็นพร้อมต้องกันของคนในชุมชน เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนา แก่ชุมชน ซึ่งเป็นการนำสารสนเทศ (information) มาใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันลักษณะและพฤติกรรมสื่อสารด้วยสัมพันธ์ที่ดี มีความผูกพันระหว่างกัน ที่พร้อมจะคิดทบทวน แลกเปลี่ยน เฝ้าสังเกตศักยภาพ ความสามารถของตนเอง พื้นฐานชุมชน สภาพการณ์ ทุนทางสังคม ระบบความสัมพันธ์ วิถีปฏิบัติ รูปแบบและระบบบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมและบริบทรอบด้าน ผลกระทบที่น่าจะมาจากทุกสรรพสิ่ง สภาพของชุมชน อดีต ปัจจุบัน ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบคิดเสริมสร้างความรู้ (knowledge) ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน สามารถนำความรู้ไปสู่การใช้งานจริง ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง คนรอบข้างและสังคม ด้วยการใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ข้อมูล ประสบการณ์ตนเอง เชื่อมโยงแลกเปลี่ยนระหว่างกันเพื่อเรียนรู้ชุมชน เข้าใจในศักยภาพของบุคคล ข้อจำกัดจนตระหนักในปัญหา เชื่อมโยงสถานการณ์ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ให้เกิดการคาดหมายอนาคต ซึ่งต้องใช้การพิจารณาอย่างละเอียด รอบคอบ ด้วยข้อมูลและสติตั้งมั่น เป็นการยกระดับการคิดของประชาชนให้มีความสามารถในการคิดสูงขึ้น เพื่อช่วยให้ประชาชนมองเห็นทิศทางและแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้งและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น มีขั้นตอนคือ

- 1 การแลกเปลี่ยนความคิด (Sharing ideas)

- 2 การคิดเพื่อการจับประเด็นสำคัญร่วมกัน (Exploring ideas) เป็นการที่มีการกำหนดขอบเขตและเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมประชุมจะช่วยกันพิจารณาเสนอและมีสรุปประเด็นสำคัญ ๆ ร่วมกัน

3 การคิดเพื่อการระดมสมอง (Brainstorming) เป็นการร่วมกันแสดงความคิดหลังจากที่สามารถกำหนดประเด็นที่สำคัญ ๆ ได้แล้ว โดยผู้เข้าร่วมประชุมจะช่วยกันแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นนั้น ๆ อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง

4 การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นการคิดที่ พัฒนาขึ้นมาจากระดับที่ 3 ภายหลังที่ได้ร่วมแสดงความคิดต่อประเด็นนั้น ๆ อย่างกว้างขวางแล้ว หากวิทยากรเครือข่ายชุมชนสามารถดำเนินการประชุมได้เป็นอย่างดี ก็สามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมค้นพบความคิดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

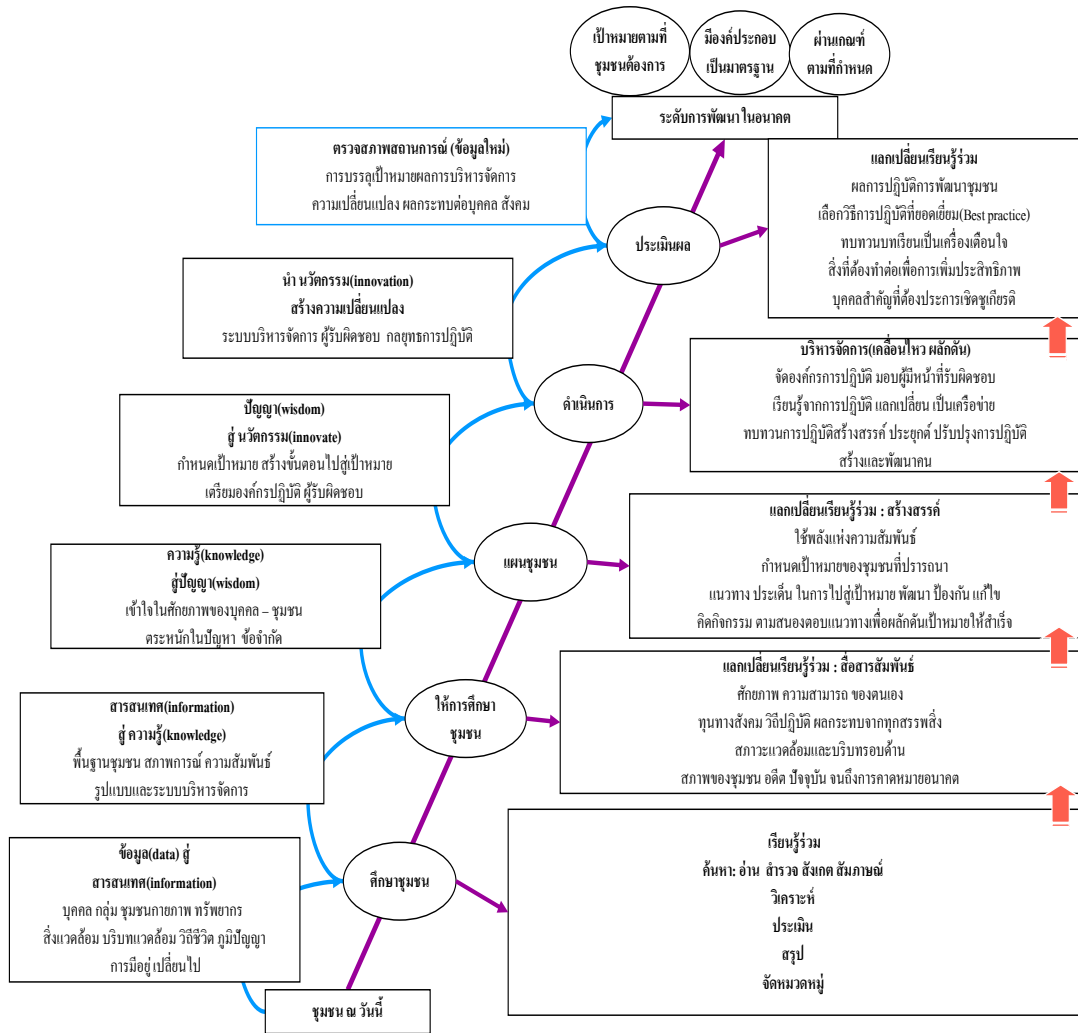
5 การคิดที่เกิดจากแรงบันดาลใจใหม่ ๆ (Inspiration) เป็นการคิดที่พัฒนาจากระดับที่ 4 ผู้เข้าร่วมประชุมจะเกิดจินตนาการและเกิดความมุ่งมั่นที่จะแสวงหาทิศทางและแนวทางใหม่รวมทั้งเกิดความเชื่อมั่นในพลังแห่งการคิดของตนเอง

6 การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการคิดที่ต้องอาศัยวิจารณ์อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง มองเห็นการเชื่อมโยงของเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน ทำให้คิดพิจารณาในเรื่องนั้นอย่างทะลุปรุโปร่ง

7 การคิดในขั้นสูงสุด (Critical Thinking) หมายถึงระดับการคิดที่ช่วยให้สามารถเข้าใจเรื่องหนึ่งได้อย่างแจ่มแจ้งถึงขั้นที่สามารถจัดการกับเรื่องนั้นได้อย่างเด็ดขาด เป็นความคิดที่จะปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นได้

การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดปัญญา (Wisdom) ซึ่งต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วม ด้วยพลังสร้างสรรค์ใช้พลังแห่งความสัมพันธอันแนบแน่น เพื่อเป็นการตัดสินใจเลือกสภาพชุมชนที่พึงปรารถนา และแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการบรรลุผลตามที่ได้กำหนดไว้ จัดเป็น**แผนการพัฒนาของชุมชนเพื่อชุมชน**ที่ประกอบด้วยเป้าหมาย ขั้นตอนไปสู่เป้าหมายการออกแบบองค์การ การปฏิบัติ ค้นหาผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบปฏิบัติเป็นการนำปัญมาสร้างงาน สร้างกิจกรรมต่างๆ จัดเป็นนวัตกรรม(Innovate) สำหรับการสร้างคุณภาพชีวิตที่ต้องการ **การดำเนินงานตามแผน** เป็นการปฏิบัติเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ด้วยการจัดการองค์การการปฏิบัติ จัดระบบบริหารจัดการ ตามกลยุทธ์การปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ขณะเดียวกันก็สามารถเรียนรู้จากการปฏิบัติ ด้วยกระบวนการจัดการความรู้(Knowledge management) ทบทวนการปฏิบัติ สร้างสรรค์ ประยุกต์ ปรับปรุงการปฏิบัติให้ทันสมัยสัมฤทธิ์ผล เป็นการยกระดับความรู้ที่ทำให้ไม่ทำผิดซ้ำ ไม่ล้มเหลวซ้ำ มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีโอกาสแลกเปลี่ยนระหว่างองค์กรการปฏิบัติที่คล้ายกันเพื่อการเรียนรู้ร่วม การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กร การปฏิบัติที่ต่างกันเพื่ออาศัย ประสบการณ์ แนวคิดที่ต่างกันในการเรียนรู้ และเกื้อกูลกันในลักษณะเป็นเครือข่าย **ทำดีได้เป็นระบบ ทำงานเก่ง** พร้อมกับการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองเป็นการสร้างและพัฒนาคนไปพร้อมกัน การจัดการของชุมชนการพัฒนาเกิดขึ้นในห้วงเวลาที่กำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อผ่านช่วงการปฏิบัติไปแล้วจึงคว**าระเมินผลการปฏิบัติ**การตรวจสอบสภาพสถานการณ์ ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลใหม่ เข้าใจสภาพของสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลจากการเคลื่อนไหวชุมชน ผลจากการบริหารจัดการ หรือมีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก ส่งผลต่อชุมชนทั้งทางตรงและโดยอ้อมทำให้สถานการณ์ของชุมชนเปลี่ยนไป**การประเมินสภาพชุมชน**จึงเป็นการตรวจสอบความสัมพันธ์ของระบบการพัฒนาที่เกิดขึ้นกับชุมชน ตั้งแต่เมื่อเริ่มงานการพัฒนา สถานการณ์ของชุมชน สิ่งนำเข้าเพื่อการพัฒนาทุกประการ ขั้นตอน วิธีการ บทบาทของบุคคล กลุ่ม องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการชุมชนเพื่อการจัดการงานให้สำเร็จผล ผลลัพธ์การปฏิบัติ การบรรลุเป้าหมายผลเปรียบเทียบกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการดำเนินงาน ผลกระทบต่อบุคคล สังคม สตรีงเจอร์(Stratger)(1999) เรียกกระบวนการนี้ว่า “พลวัตแห่งการกระทำร่วมกัน” รูปแบบดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๖ ระยะคือ การค้นหา การคิด และการกระทำ สิ่งเหล่านี้บอกเราว่าการประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วมนั้นจะไม่เกิดขึ้นแบบเส้นตรงที่แน่นอน แต่เป็นกระบวนการทำซ้ำ การปรับการดำเนินการและการแปลความหมาย สตรีงเจอร์เน้นถึงความสำคัญ**ของการค้นหา**เพื่อทำให้เกิดภาพที่จะทำให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใจในเหตุการณ์ที่พวกเขาได้ประสบอยู่ ช่วงการค้นหาประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล การบันทึกและการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารรวมถึงการสร้างและการรายงานผลให้กับผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายได้รับทราบ**ช่วงการคิด** หมายถึงการตีความประเด็นปัญหาอย่างลึกซึ้งและกำหนดความสำคัญก่อนหลังของการกระทำ**ช่วงการกระทำ**เป็นการแก้ไขปัญหาเชิงปฏิบัติต่อปัญหาที่ไ้ระบุไว้ ช่วงนี้รวมไปถึงการกำหนดแผนและทิศทางดำเนินการ วัตถุประสงค์ ค้นหา ผู้รับผิดชอบ และยังรวมถึงการนำแผนการที่ได้กำหนดไว้ไปปฏิบัติ การให้กำลังใจกับผู้ร่วมงาน และการประเมินผลประสิทธิภาพและความสำเร็จในการปฏิบัตินั้นๆ อาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วม เลือกวิธีการปฏิบัติที่ยอดเยี่ยม (Best practice) ทบทวนบทเรียนที่เป็นวิธีการที่ปฏิบัติแล้วไม่มีประสิทธิภาพไว้เป็นเครื่องเตือนใจและกำหนดสิ่งที่ต้องทำต่อเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพ รวมถึงการยกย่อง เชิดชูเกียรติบุคคลสำคัญที่เป็นพลังในการผลักดันงานและผู้มีอุปการคุณในการหนุนเสริมงานให้สัมฤทธิ์ผล

แผนผังการกระทำในกระบวนการเคลื่อนไหวชุมชน

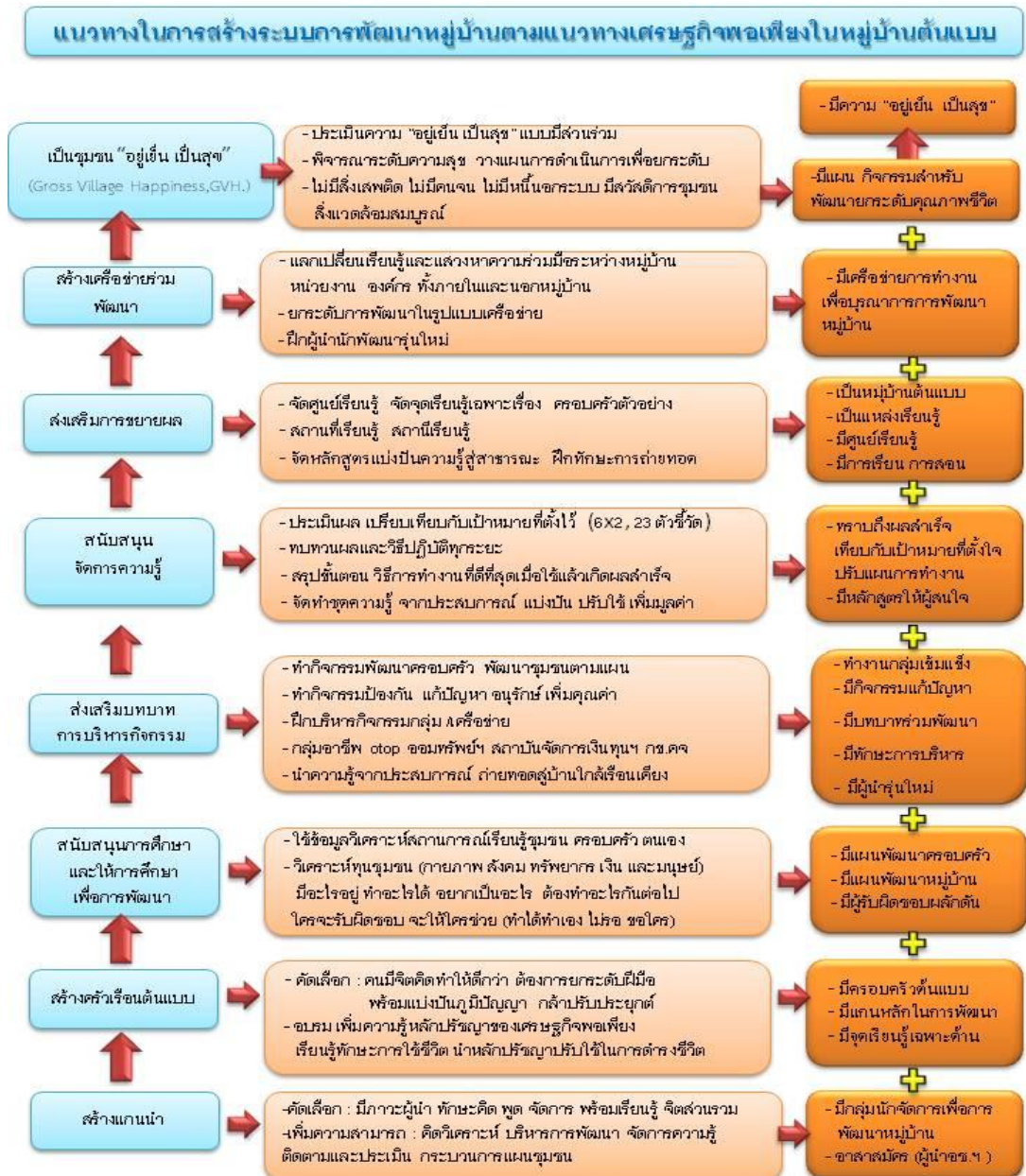

ความเห็นหรือกระบวนการหรือนวัตกรรมในการพัฒนาเป็นการพัฒนาคนให้สามารถคิดตัดสินใจได้อย่างเป็นระบบมองสรรพสิ่ง ในมุมมองที่ครอบคลุมทุกมิติ เห็นและเข้าใจความสัมพันธ์เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบของสถานการณ์ต่างๆ ในชุมชนเป็นภาพเดียวกัน และมีความพร้อมในการปรับตัวภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงเป็นการเตรียมความพร้อมของคนให้พร้อมรับกับทุกเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัวหรือชุมชนส่วนรวม การจัดการเสริมสร้างสร้างสรรค์เพื่อให้บุคคลเกิดความพร้อม สามารถจัดการกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของตนเองและครอบครัว บริหารจัดการชุมชนเพื่อผลต่อส่วนรวม อาศัยการมีส่วนร่วมเพื่อให้คนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันเชิงประสบการณ์และใช้รูปแบบกระบวนการกลุ่มให้มากที่สุดเพื่อให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์ด้านต่างๆ จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ความพร้อมเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสมทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะสังคมที่เคลื่อนไหวรวดเร็วมาก

การส่งเสริมเพื่อให้คนพัฒนา มีทักษะชีวิต การเสริมสร้างพลัง (Empower) ให้คนสามารถคิด วิเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจเลือกและลงมือทำ ประยุกต์ใช้ได้เอง การส่งเสริมจึงเป็นการสนับสนุนให้เขาทำได้สำเร็จ (Enabling) ด้วยทุนและศักยภาพของเขาเอง มีกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างทักษะชีวิต สร้างโอกาส การคิดเอง ทำเอง ตามสถานการณ์รอบด้าน และความสามารถของเขา ให้งานจึงมีประสิทธิภาพ ประชาชนยอมรับไปเป็นเจ้าของเรื่อง

เกิดการแก้ปัญหาลักษณะที่คำนึงถึงความสำคัญและสัมพันธ์ ลดการแก้ปัญหาเป็นเรื่องๆ ไม่ละเลยสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน
พิจารณาองค์ประกอบอื่น ที่มีผลกระทบซึ่งกันและกัน อาศัยความรู้ของประชาชนเองเพราะได้อยู่ในสถานการณ์จริง
และเข้าใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

ระบบการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมหลัก หมู่บ้านพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

1. กิจกรรม สร้างแกนนำการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

วัตถุประสงค์ เพื่อให้แกนนำหมู่บ้าน มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการ/ขั้นตอนการดำเนินงาน/เงื่อนไขของกิจกรรม

ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต ดำเนินการเพิ่มขีดความสามารถแกนนำหมู่บ้านตามหลักสูตรฝึกอบรม ระยะเวลา 3 วัน

สาระสำคัญในการใช้ในการอบรมเพิ่มความสามารถกับแกนนำหมู่บ้านเป้าหมาย

● ความสำคัญ ความหมาย หลักการในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

- หลักการ ปรัชญาการพัฒนาชุมชนและแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาหมู่บ้าน
- ศึกษาการดำเนินงานตามพระราชดำริ จากศูนย์ศึกษาและพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
- วิเคราะห์การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการพัฒนา ในระดับบุคคล ครัวเรือน และชุมชน
- วิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการในศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เป้าหมาย

แกนนำหมู่บ้านเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ผู้นำอาช. กรรมการกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้นำอื่นๆ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

แกนนำของหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบ

ตัวชี้วัดกิจกรรม

แกนนำหมู่บ้าน ร้อยละ 80 มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการและแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. กิจกรรมหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ “พออยู่ พอกิน” “อยู่ดี กินดี” “ มั่งมี ศรีสุข”

วัตถุประสงค์ 1) สร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านด้วยหลัก “การพึ่งตนเอง” ในการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ 2) จัดระบบการบริหารจัดการชุมชนและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

วิธีการ/ขั้นตอนการดำเนินงาน/เงื่อนไขของกิจกรรม กระบวนการ/ขั้นตอน/วิธีการทำงาน

1. จังหวัดดำเนินการประเมินผลหมู่บ้าน จัดทำทะเบียน/บัญชีหมู่บ้าน ที่ผ่านเกณฑ์ตามตัวชี้วัดที่กำหนดและเสนอผลการประเมิน ให้ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศพจ.จ.) ตรวจสอบ จัดลำดับและกำหนดเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนเป้าหมาย 3 ลักษณะดังนี้ คือ

- 1.1 ระดับพออยู่ พอกิน
- 1.2 ระดับอยู่ดี กินดี
- 1.3 ระดับมั่งมี ศรีสุข

2. อำเภอดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านตามแต่ละลักษณะ ด้วยกิจกรรมดังนี้

หมู่บ้านระดับพออยู่ พอกิน

1. กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวพัฒนาในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง "พออยู่ พอกิน"
 - 1.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างความเข้าใจผู้แทนครอบครัวพัฒนา เรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.2 ศึกษาฐานประสบการณ์การพัฒนาวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้ต้นแบบพอเพียง

สาระหลักในการประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างความเข้าใจผู้แทนครอบครัวพัฒนา ประกอบด้วย

- หลักการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - การศึกษาการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ จากศูนย์ศึกษาและพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริหรือแหล่งเรียนรู้ที่มีผลการดำเนินงานเป็นตัวอย่างได้
 - กำหนดเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้านและเกณฑ์วัดผล
 - จัดทำแผนการปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง ครอบครัวและชุมชน
2. กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ/สัมมนา/สาธิตกิจกรรมการดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ระดับพออยู่ พอกิน อย่างน้อย 2 ประเภท ประเภทละ 1 วัน ตัวอย่างเช่น กิจกรรมเพื่อลดรายจ่าย กิจกรรมการส่งเสริมการออม กิจกรรมส่งเสริมการตลาดใช้พลังงาน การใช้พลังงานทางเลือก พลังงานทดแทน กิจกรรมการปรับปรุงคุณภาพวัสดุเหลือใช้เพื่อใช้ประโยชน์ กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น

สาระหลักในการจัดกิจกรรมสาธิต

- เพื่อการฝึกทักษะการผลิตของกิน ของใช้ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกิจกรรมตามแผนการพัฒนาที่จัดทำไว้

3. กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้แทนครอบครัวพัฒนาและแกนนำชุมชน เพื่อติดตามและประเมินผลการจัดทำกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและจัดการความรู้

สาระหลักการประชุมจัดการความรู้

- เป็นการนำความรู้จากประสบการณ์ในการทำงานของผู้อยู่ในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน มาเรียนรู้ร่วมกัน ค้นหาจุดเด่นวิธีการที่เป็นวิธีที่สร้างความสำเร็จเพื่อเป็นความรู้ที่เป็นแบบอย่าง และข้อบกพร่อง สรุปผลไว้เพื่อเป็นฐานความรู้ ในการปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านต่อไป
- สรุปผลการดำเนินการพัฒนาครอบครัวในภาพรวมจัดทำเป็นเอกสารความรู้ อย่างน้อย 1 ฉบับ

หมู่บ้านระดับอยู่ดี กินดี

1. กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวพัฒนาในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง "อยู่ดี กินดี"
 - 1.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างความเข้าใจผู้แทนครอบครัวพัฒนา เรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.2 ศึกษาฐานประสบการณ์การพัฒนาวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้ต้นแบบพอเพียง

สาระหลักในการสร้างความเข้าใจผู้แทนครอบครัวพัฒนา ประกอบด้วย

- หลักการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - การศึกษาการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ จากศูนย์ศึกษาและพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริหรือแหล่งเรียนรู้ที่มีผลการดำเนินงานเป็นตัวอย่างได้
 - กำหนดเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้านและเกณฑ์วัดผล
 - จัดทำหรือปรับแผนพัฒนาชุมชน ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว กลุ่มและชุมชน
2. กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ/สัมมนา/สาธิตกิจกรรมการดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ระดับอยู่ดี กินดี กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้แทนครอบครัวพัฒนา 50 คน อย่างน้อย 2 ประเภท ประเภทละ 1 วัน กิจกรรมตัวอย่างเช่น กิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ กิจกรรมส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อการผลิต กิจกรรมการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์

กิจกรรมการพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม กิจกรรมการพัฒนาพลังงานทดแทน กิจกรรมการพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ กิจกรรมการเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน อาทิเช่น การปลูกต้นไม้ไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต เป็นต้น

สาระหลักในการจัดกิจกรรมสาธิต

- เพื่อการฝึกทักษะการบริหารจัดการการพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตด้วยระบบกลุ่ม การสร้างและพัฒนากลุ่มเพื่อการช่วยเหลือเอื้อต่อกัน เพื่อการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกิจกรรมตามแผนการพัฒนาที่จัดทำไว้

3. กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้แทนครอบครัวพัฒนาและแกนนำชุมชน เพื่อติดตามและประเมินผลการจัดทำกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและจัดการความรู้

สาระหลักในการประชุม

- เป็นการนำความรู้จากประสบการณ์ในการทำงานของผู้อยู่ในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน มาเรียนรู้ร่วมกัน ค้นหาจุดเด่น วิธีการที่เป็นวิธีที่สร้างความสำเร็จเพื่อใช้เป็นความรู้ในการถ่ายทอดเพื่อเป็นแบบอย่าง และค้นหาข้อบกพร่องสรุปผลไว้เพื่อเป็นฐานความรู้ ในการปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านต่อไป
- สรุปผลการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านในภาพรวมจัดทำเป็นเอกสารความรู้ อย่างน้อย 1 ฉบับ

หมู่บ้านระดับมั่งมี ศรีสุข

1. กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวพัฒนาในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง "มั่งมี ศรีสุข" กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้นำ/ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มและผู้แทนครอบครัวพัฒนา
- 1.1 สัมมนา ให้การเรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงและค้นหาศักยภาพชุมชน ในด้านเศรษฐกิจเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ
- 1.2 ศึกษาดูงานประสบการณ์การพัฒนาวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงและเครือข่ายกิจกรรมด้านเศรษฐกิจจากแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ

สาระหลักในการประชุมสร้างความเข้าใจผู้แทนครอบครัวพัฒนา ประกอบด้วย

- หลักการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- การศึกษาการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ จากศูนย์ศึกษาและพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริหรือแหล่งเรียนรู้ด้านการพัฒนาเครือข่ายที่มีผลการดำเนินงานเป็นตัวอย่างได้
- การบริหารจัดการกลุ่ม องค์การและเครือข่ายการบริหารการพัฒนาชุมชน
- กำหนดเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้านและเกณฑ์วัดผล
- จัดทำหรือปรับแผนพัฒนาหมู่บ้าน ในการพัฒนา กลุ่ม เครือข่ายและชุมชน

2. กิจกรรมส่งเสริมทักษะด้านการจัดสวัสดิการชุมชนหรือการเสริมสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอก กิจกรรมการดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้นำ/ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มและ ผู้แทนครอบครัวพัฒนาจำนวน 50 คน อย่างน้อย 1 ประเภท ตัวอย่างเช่น กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านการจัดการสวัสดิการชุมชน หรือเสริมสร้างเครือข่ายภายในชุมชนหรือนอกชุมชน กิจกรรมการใช้พลังงานทดแทน กิจกรรมการเรียนรู้การบริหารจัดการเครือข่าย กิจกรรมการบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

สาระหลักในการจัดกิจกรรมสาธิต

- เพื่อการฝึกทักษะการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาเพิ่มคุณภาพชีวิตด้วยระบบเครือข่าย สร้างและพัฒนาเครือข่ายการพัฒนาเพื่อการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกิจกรรมตามแผนการพัฒนาที่จัดทำไว้
- 3. ประชุมเชิงปฏิบัติการผู้นำ/ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มและ ผู้แทนครอบครัวพัฒนา ติดตามและประเมินผลและการจัดการความรู้

สาระหลักในการประชุม

- เป็นการนำความรู้จากประสบการณ์ในการทำงานของผู้อยู่ในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน มาเรียนรู้ ร่วมกัน ค้นหา จุดเด่น วิธีการที่เป็นวิธีที่สร้างความสำเร็จเพื่อใช้เป็นความรู้ในการถ่ายทอดเพื่อเป็นแบบอย่าง และค้นหาข้อบกพร่อง สรุปผลไว้เพื่อเป็นฐานความรู้ ในการปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อ การพัฒนาหมู่บ้านต่อไป
- สรุปผลการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านด้วยเครือข่ายในภาพรวมจัดทำเป็นเอกสารความรู้ อย่างน้อย 1 ฉบับ

3. กิจกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาของจังหวัด

3.1. จังหวัดจัดการประเมินผลการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อนิเทศการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชน ผู้แทนครอบครัวพัฒนาเพื่อสรุปผลการประเมินและจัดการความรู้ในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

3.2. จังหวัดจัดประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณาผลการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน ด้วยเกณฑ์ ตามตัวชี้วัดที่กำหนด สรุปผลการประเมินผลการพัฒนาหมู่บ้าน และประกาศเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

บทที่ 4

กระบวนการในการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

วัตถุประสงค์ของการประเมิน

- 1) เพื่อใช้ผลการประเมินฯ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการวางแผนการติดตามและพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) เพื่อใช้ผลการประเมินฯ ในการจำแนกระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน/ชุมชน
- 3) เพื่อประเมินให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

แนวทางและขั้นตอนการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง(รายละเอียดตามผัง)

1) กลไกบริหารการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

กลไกในกระบวนการประเมินหมู่บ้านในแต่ละระดับ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด อาจใช้ศูนย์ปฏิบัติการ จัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน หรือตามที่แต่ละจังหวัดพิจารณาดำเนินการแต่งตั้ง

2) การเตรียมความพร้อมก่อนการประเมินหมู่บ้าน

- 2.1 กรม ฯ จัดทำคู่มือ คำอธิบายตัวชี้วัด วิธีการ ขั้นตอน การประเมิน
- 2.2 การสร้างความเข้าใจแก่ผู้ประเมินในทุกกระดับ จังหวัด อำเภอ
- 2.3 จังหวัดจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อให้การส่งเสริม สนับสนุนการประเมินหมู่บ้านฯ ติดตาม ตรวจสอบรับรอง
- 2.4 คณะทำงานระดับ อำเภอ ระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของจังหวัด
- 2.5 ห้วงระยะเวลาของการประเมิน ให้ประเมินผลการดำเนินงานของหมู่บ้าน ดังนี้
 - ประเมินเบื้องต้นเพื่อจัดระดับหมู่บ้านเป็น 3 ระดับ ประมาณเดือน เมษายน พฤษภาคม

- ส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้าน ดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน ส่งเสริม สนับสนุน ติดตามหมู่บ้านเป้าหมาย ประมาณเดือน มิถุนายน – กรกฎาคม

- ประเมินหมู่บ้านเพื่อเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ดำเนินการตรวจสอบ/รับรองและประกาศผล เป็นหมู่บ้านต้นแบบ ประมาณวันที่ 1 – 15 สิงหาคม

สำหรับในปีต่อไปให้ดำเนินการประเมินหมู่บ้านตามห้วงเวลาของการจัดเก็บข้อมูล จปฐ.

3) การประเมินหมู่บ้านและการจัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้าน

3.1 ระดับหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมเวทีประชาคมในการให้ข้อมูลตามแบบประเมินหมู่บ้าน

3.2 ระดับตำบล คณะทำงานฯ ผู้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลการประเมินหมู่บ้าน บันทึกข้อมูลการพัฒนาของหมู่บ้าน โดยใช้เวทีประชาคม เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตรวจสอบ ยืนยันความครบถ้วน ถูกต้อง ข้อมูลของหมู่บ้าน

3.3 ระดับอำเภอ คณะทำงานฯ พิจารณาตรวจสอบการประเมินหมู่บ้านของแต่ละตำบล และจัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้านฯ ส่งจังหวัด

3.4 ระดับจังหวัด รวบรวมทะเบียนข้อมูลหมู่บ้านที่อำเภอประเมินแล้วเป็นระดับ 3 ระดับส่งข้อมูลให้กรมการพัฒนาชุมชน

4) การส่งเสริมพัฒนาหมู่บ้าน

4.1 หมู่บ้าน ดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง โดยมีเป้าหมายการพัฒนาตามเกณฑ์ประเมิน 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด

4.2 ตำบล ให้การสนับสนุนประสานพลังการพัฒนาภายในชุมชน จากภายในชุมชน และภายนอกชุมชน

4.3 อำเภอ ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน กระบวนการเรียนรู้ และประสานการพัฒนา กับหน่วยงาน

4.4 จังหวัด สนับสนุนประสานการพัฒนา กับหน่วยงาน และติดตามการพัฒนาหมู่บ้าน

5) การประกาศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

5.1 ระดับอำเภอพิจารณาคัดเลือกหมู่บ้านเพื่อเป็นต้นแบบ *(ในกรณีที่หมู่บ้านมีผลคะแนนการประเมินตามตัวชี้วัดเท่ากัน อาจพิจารณาเพิ่มเติมจากระบบการบริหารจัดการชุมชน ศักยภาพของการเป็นแหล่งเรียนรู้ และความยั่งยืน หรือเหตุผลประการอื่นๆ เป็นองค์ประกอบเพิ่มเติม)* และจัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้านฯ ส่งจังหวัด

5.2 ระดับจังหวัด ตรวจสอบ รับรองหมู่บ้าน และประกาศเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ส่งผลให้กรมการพัฒนาชุมชน

5.3 กรมการพัฒนาชุมชน รวบรวม สรุปผลของแต่ละจังหวัดเป็นภาพรวมของประเทศ นำเสนอ ปลัดกระทรวงมหาดไทยเพื่อทราบและเผยแพร่ข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

6) การประกาศเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระยะเวลา 2 ปี

- จังหวัด ดำเนินการประกาศเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

- ระยะเวลาการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบมีระยะเวลา 2 ปี หลังจากการประกาศ

พื้นที่สำหรับการประเมิน

ดำเนินการประเมินในหมู่บ้านวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามเกณฑ์ชี้วัด 6 ด้าน

12 ตัวชี้วัด (ตัวชี้วัด 6 X 2) เป็นเบื้องต้น พร้อมทั้งมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับศักยภาพให้มีความสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านใดมีคุณสมบัติทั้ง 2 ประการนี้ จึงจัดให้มีการประเมินเพื่อจัดระดับ

วิธีการกรอกข้อมูลในแบบประเมิน

1) ผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับศึกษาคู่มือ แนวทาง

2) สร้างความเข้าใจแก่ผู้ประเมินในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน
 3) ดำเนินการกรอกข้อมูลในแบบประเมิน เริ่มจากการกรอรายละเอียดหน้าแรกให้ครบทุกข้อความ ดำเนินการประเมินให้ครบทั้ง 4 ด้าน ข้อใดที่ผ่านการประเมินแล้ว ให้ทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ☒

4) คำอธิบายตัวชี้วัด 23 ตัวชี้วัด (เอกสารแนบท้าย)

เมื่อดำเนินการประเมินจนครบ 23 ข้อแล้ว หลังจากนั้นให้ตรวจสอบข้อมูลตัวชี้วัดที่ผ่าน และตัวชี้วัดหลัก เพื่อจัดระดับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเป็น 3 ระดับ ดังนี้

เกณฑ์การจัดระดับหมู่บ้าน

ระดับพออยู่ พอกิน หมายถึง หมู่บ้านที่มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับพออยู่ พอกิน เงื่อนไขคือ ดำเนินการครบทั้ง 2 ข้อ

1) มีตัวชี้วัดผ่านจำนวน 10- 16 ตัวชี้วัด

2) และต้องผ่านตัวชี้วัดหลักจำนวน 10 ตัวชี้วัด

(ได้แก่ตัวชี้วัดเฉพาะเครื่องหมาย ★ ในข้อ 1,2,4,8,10,13,16,17,20,21

ระดับอยู่ดี กินดี หมายถึง หมู่บ้านที่มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับอยู่ดี กินดี

เงื่อนไข คือ ดำเนินการครบทั้ง 2 ข้อ

1) มีตัวชี้วัดผ่าน 17-22 ตัวชี้วัด

2) และต้องผ่านตัวชี้วัดหลัก 17 ตัวชี้วัด

(ได้แก่ตัวชี้วัดที่มีเครื่องหมาย ★ และ ★★ ในข้อ 1,2,3,4,5,8,9,10,11,13,14,16,17,19,20,21,22)

ระดับมั่งมี ศรีสุข หมายถึง หมู่บ้านที่มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมั่งมี ศรีสุข ต้องผ่านการประเมินครบ

4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด

หากหมู่บ้านใดไม่สามารถจัดระดับได้ จะอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ 6 X 2 เป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อดำเนินการจัดระดับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ให้คณะกรรมการหมู่บ้าน/ผู้นำชุมชนลงนามรับรอง และให้ผู้ร่วมประเมินหมู่บ้าน (ศูนย์ ศจพ.ตำบล) ลงนามรับรอง เพื่อส่งผลการประเมินให้อำเภอและจังหวัดดำเนินการตามกระบวนการประเมินต่อไป

ตัวชี้วัดสำหรับการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ตัวชี้วัดที่	เกณฑ์การประเมิน	หน่วยการประเมิน	ผลการประเมิน
1. ด้านจิตใจและสังคม ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด			
★ 1. มีความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน 1.1 การประชุม/จัดเวทีประชาคม เพื่อแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา 1.2 คนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้าน	☐ 1. หมู่บ้าน/ชุมชนมีการประชุม/ จัดเวทีประชาคมอย่างน้อย 12 ครั้ง ต่อปี ☐ 2. คนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านโดยพิจารณาจากการผ่านเกณฑ์ จปฐ.(ผ่านทั้ง2ข้อ) * คนในครัวเรือน อย่างน้อย 1 คน เป็นสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้าน ตำบล อย่างน้อย ร้อยละ 95 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน * คนในครัวเรือนอย่างน้อย 1 คน เคยร่วมทำกิจกรรมสาธารณะด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน/ชุมชน ทุกครัวเรือน	1. หมู่บ้าน/ชุมชน 2. ครัวเรือน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน
★ 2. มีข้อปฏิบัติของหมู่บ้าน มีข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้คนในหมู่บ้าน/ชุมชนต้องปฏิบัติควรปฏิบัติและ/หรือข้อห้ามปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยม	☐ 1 หมู่บ้าน/ชุมชน มีการจัดทำข้อปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ เป็นลายลักษณ์อักษร หรือจารีต วัฒนธรรม ประเพณี ที่ถ่ายทอดสืบต่อ กันมา ที่ก่อให้เกิดความสงบของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน	1. ครัวเรือน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน

ตัวชี้วัดที่	เกณฑ์การประเมิน	หน่วยการประเมิน	ผลการประเมิน
วัฒนธรรม ประเพณีเพื่อให้เกิดความสงบสุข	☐ 2. คนในหมู่บ้าน/ชุมชน ร้อยละ 70 ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติของหมู่บ้าน		
★★ 3. มีกองทุนในรูปแบบสวัสดิการแก่สมาชิก 1. หมู่บ้านมีกองทุนสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน 2. มีการจัดสวัสดิการภายในหมู่บ้าน/ชุมชนที่ยากจน ด้อยโอกาสและคนที่ประสบปัญหา	☐ 1. หมู่บ้าน/ชุมชนมีกองทุนในรูปแบบสวัสดิการอย่างน้อย 1 กองทุนและสมาชิกในชุมชนมีโอกาสได้รับการบริการจากกองทุนครบทุกคน ☐ 2. คนยากจน ด้อยโอกาส และคนที่ประสบปัญหาได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนสวัสดิการ อย่างน้อยร้อยละ 50	1. หมู่บ้าน/ชุมชน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน
★ 4. ยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย คนในหมู่บ้าน/ชุมชนมีความตื่นตัวและรู้จักรักษาสีหน้าที่และเสรีภาพทางการเมืองและในฐานะพลเมืองของประเทศ	☐ 1. คนในหมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีสิทธิเลือกตั้งและอาศัยอยู่จริง ไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งหลังสุด ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 90 ของคนที่มีสิทธิเลือกตั้งและอาศัยอยู่จริง ☐ 2. การจัดเวทีประชาคม มีตัวแทนคนในครัวเรือนเข้าร่วมเวทีร้อยละ 70 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน/ชุมชน	1. หมู่บ้าน/ชุมชน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน
★ ★ 5. มีคุณธรรม/จริยธรรม หมู่บ้าน/ชุมชนยึดมั่นในคุณธรรม/จริยธรรมอันดีงาม ซึ่งคนในหมู่บ้าน/ชุมชนประพฤติตนและปฏิบัติร่วมกันในการดำรงชีวิต	☐ 1. คนในหมู่บ้าน/ชุมชนปฏิบัติศาสนกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน (ทั้งหมู่บ้าน) อย่างน้อยปีละ 3-4 ครั้ง ☐ 2. คนในหมู่บ้าน/ชุมชนปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีและมารยาทไทย ☐ 3. มีกิจกรรมประกาศเกียรติคุณบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนในหมู่บ้าน ☐ 4. มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เกื้อกูล ยกย่องให้เกียรติ ☐ 5. หมู่บ้าน/ชุมชน สามารถจัดการความขัดแย้งได้	1. หมู่บ้าน/ชุมชน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน 3. หมู่บ้าน/ชุมชน 4. ครัวเรือน 5. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 3 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน
6. คนในหมู่บ้าน ชุมชนปลอดอบายมุข คนในหมู่บ้าน/ชุมชนปฏิบัติตนเพื่อลด ละ เลิกอบายมุข โดยวิธีการต่างๆ หรือไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขเลย	☐ 1. หมู่บ้าน/ชุมชนปลอดยาเสพติดในรอบปีที่ผ่านมาร้อยละ 100 ☐ 2. หมู่บ้าน/ชุมชนมีกระบวนการส่งเสริมการ ลด ละ เลิกอบายมุข อย่างน้อย 1 กิจกรรม ในรอบปีที่ผ่านมา ☐ 3. คนในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่ติดสุรา ร้อยละ 100 ☐ 4. คนในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่สูบบุหรี่ ร้อยละ 90 ☐ 5. คนในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่ติดการพนัน 100 % ☐ 6. ครอบครัวอบอุ่น ในรอบปีที่ผ่านมา ครัวเรือนนี้มีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน มีความเคารพ นับถือซึ่งกันและกัน มีการปรึกษาหารือ สมาชิกในครัวเรือนไม่เคยหนีออกจากบ้าน คนอยู่คนเดียวมีความสุข ซึ่งมีลักษณะเป็นครอบครัวอบอุ่น ร้อยละ 100	หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 3 ข้อ (ต้องผ่านข้อ 1,2 และข้ออื่นอีก 1 ข้อ) ☐ ไม่ผ่าน
7. มีความเชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้าน/ชุมชนเรียนรู้ เข้าใจ และนำหลักการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต	☐ 1. หมู่บ้าน/ชุมชน นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างน้อย 6 ครั้ง ☐ 2. ครัวเรือนหลักนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ อย่างน้อย ร้อยละ 70 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน	หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน
2. ด้านเศรษฐกิจ 5 ตัวชี้วัด			
★ 8. การจัดทำบัญชีครัวเรือน	☐ มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนเป็น	ครัวเรือน	☐ ผ่าน

ตัวชี้วัดที่	เกณฑ์การประเมิน	หน่วยการประเมิน	ผลการประเมิน
คนในครัวเรือนมีการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย ของครัวเรือนเป็นประจำ	ประจำ ร้อยละ 50 ของครัวเรือนในชุมชน		☐ ไม่ผ่าน
★ 9. มีกิจกรรมลดรายจ่ายและสร้างรายได้ คนในหมู่บ้านมีการทำกิจกรรมเพื่อลดรายจ่ายในชีวิตประจำวัน และสามารถสร้างรายได้เพิ่มจากกิจกรรมดังกล่าวได้	☐ ครัวเรือนมีการผลิตและการอุปโภค/บริโภค เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 75 ของครัวเรือนในชุมชน	ครัวเรือน	☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน
★ 10 มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลักของหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านมีการเรียนรู้ปรับปรุงและพัฒนาการประกอบอาชีพร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งในด้านการผลิต การตลาด การจัดการ และเงินทุน เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น	☐ 1. * คนในครัวเรือน อย่างน้อย 1 คน เป็นสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้าน ตำบล ร้อยละ 95 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน ☐ 2. กลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้าน/ชุมชน มีการพัฒนาทักษะด้านการประกอบอาชีพ และมีกระบวนการจัดการองค์ความรู้	1. ครัวเรือน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน
★ 11 มีกิจกรรมการออมที่หลากหลาย หมู่บ้านมีการส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ และ/หรือส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ พัฒนารูปแบบการออมเงินให้หลากหลาย (กลุ่มออมสัจจะ กองทุนหมู่บ้าน เยาวชน)เพื่อนำไปลงทุน	☐ 1. ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน ร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั้งหมด หรือมีรายได้ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ☐ 2. หมู่บ้าน/ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ และ/หรือกองทุนการเงินอื่น ๆ อย่างน้อย จำนวน 3 กลุ่ม ☐ 3. ครัวเรือนมีการออมเงินในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ออมวันละ 1 บาท ฯลฯ	1. ครัวเรือน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน 3. ครัวเรือน	☐ ผ่าน 2 ข้อ (ต้องผ่านข้อ 1) ☐ ไม่ผ่าน
12. มีการดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มที่มีการดำเนินงานในลักษณะเดียวกับรูปแบบวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านมีการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มที่มีการดำเนินงานในลักษณะเดียวกับรูปแบบวิสาหกิจชุมชน	☐ 1. หมู่บ้าน/ชุมชนมีจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มที่มีการดำเนินงานในลักษณะเดียวกับรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน/ชุมชน อย่างน้อย 1 กลุ่ม ☐ 2. กลุ่มตามข้อ 1 มีกิจกรรมให้บริการและสร้างรายได้หรือลดรายจ่ายแก่สมาชิก อย่างน้อย 1 กิจกรรม เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างเพียงพอภายในชุมชน และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน (เช่น โรงสีชุมชนร้านค้าชุมชนปั้มน้ำมัน ฯลฯ)	1. หมู่บ้าน/ชุมชน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน
3 ด้านการเรียนรู้ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด			
★ 13. มีข้อมูลของชุมชน มีกระบวนการจัดเก็บ รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ของชุมชน	☐ หมู่บ้าน/ชุมชนมีกระบวนการจัดเก็บ รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ของหมู่บ้าน/ชุมชน ครบทุกขั้นตอน ดังนี้ - มีการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจ ฯ - จัดเก็บโดยอาสาสมัคร - บันทึก/ประมวลผล - การประชาคม เพื่อรับรองผล - จัดทำสำเนาข้อมูลเก็บไว้ที่ศูนย์เรียนรู้ของหมู่บ้าน/ชุมชน	หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่านทุกขั้นตอน ☐ ไม่ผ่าน

ตัวชี้วัดที่	เกณฑ์การประเมิน	หน่วยการประเมิน	ผลการประเมิน	
★★ 14. มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลชุมชนและแผนชุมชน ใช้ข้อมูลของหมู่บ้านในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งเป็นแผนที่แสดงถึงทิศทางแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน	☐ 1.หมู่บ้าน/ชุมชนมีการนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น การจัดทำแผนชุมชน แผนการพัฒนากลุ่ม/องค์กร ☐ 2.หมู่บ้าน/ชุมชน สามารถนำกิจกรรมในแผนชุมชนไปปฏิบัติจริงอย่างน้อย ร้อยละ 30 ของแผนชุมชน	1. หมู่บ้าน/ชุมชน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน	
15.มีการค้นหาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างคุณค่า หมู่บ้านมีการรวบรวมการสืบค้น รวบรวม จัดหมวดหมู่ และเรียนรู้จากความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่น และใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มคุณค่าหรือมูลค่า	☐ หมู่บ้าน/ชุมชนมีการรวบรวมการ สืบค้น รวบรวมจัดหมวดหมู่ และเรียนรู้จากความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่น และใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มคุณค่าหรือมูลค่า - มีการจัดบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่น - มีการรวบรวมและแยกหมวดหมู่ - มีกิจกรรมสืบทอดและถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น - นำภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรม อย่างน้อย 1 กิจกรรม	หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่านทุกขั้นตอน ☐ ไม่ผ่าน	
★ 16.มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน หมู่บ้านมีการจัดสถานที่สำหรับเป็นศูนย์เรียนรู้ให้คนในและนอกหมู่บ้านได้ค้นคว้าหาความรู้ เรียนรู้ องค์ความรู้ และใช้ความรู้ในการดำรงชีวิต	☐ หมู่บ้าน/ชุมชนมีการจัดสถานที่สำหรับเป็นศูนย์เรียนรู้ และมีการใช้ประโยชน์จากศูนย์เรียนรู้ให้แก่นักเรียนในและนอกหมู่บ้าน	หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน	
★ 17.มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน 1. มีกิจกรรม การเรียนรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ โดยคนในชุมชนหรือนอกชุมชน 2. มีการนำไปใช้อย่างเหมาะสม และเกิดความคุ้มค่า	☐ 1. หมู่บ้าน/ชุมชนมีกิจกรรมการเรียนรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ โดยคนในชุมชนหรือนอกชุมชน อย่างน้อย จำนวน 4 กิจกรรม ☐ 2. คนในหมู่บ้านที่ได้เรียนรู้แล้วนำไปใช้อย่างเหมาะสม และเกิดความคุ้มค่า ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 ของคนที่เรียนรู้	1. หมู่บ้าน/ชุมชน 2. ครุวัเรียน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน	
18.มีการสร้างเครือข่ายภาคีการพัฒนา หมู่บ้านมีการกระบวนกรเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับกลุ่มและ/หรือระดับหมู่บ้านเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ประสานงานและทำกิจกรรมต่างๆ	☐ หมู่บ้าน/ชุมชนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ระดับกลุ่ม/เครือข่าย เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหมู่บ้าน/ชุมชน หน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษา ฯลฯ	หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน	
★★ 19. มีการปฏิบัติตามหลักการของการพึ่งตนเอง คนในหมู่บ้าน “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น”	☐ 1. หมู่บ้าน/ชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเอง อย่างน้อย 2 เรื่อง ในรอบปีที่ผ่านมา ☐ 2. หมู่บ้าน/ชุมชน มีการจัดทำแผนชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	1. หมู่บ้าน/ชุมชน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน	
4.ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด				
★ 20. มีจิตสำนึกของการ	☐ 1. หมู่บ้าน/ชุมชน มีกิจกรรมให้ความรู้	ด้านการ	หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ

ตัวชี้วัดที่	เกณฑ์การประเมิน	หน่วยการประเมิน	ผลการประเมิน
อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมู่บ้านมีการสร้างจิตสำนึกดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน	จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ☐ 2. หมู่บ้าน/ชุมชน มีการวางแผนการอนุรักษ์ ฯ		☐ ไม่ผ่าน
★ 21. มีกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม หมู่บ้านมีกลุ่ม/องค์กรที่คนในหมู่บ้านร่วมกันทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย กับกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ	☐ 1. หมู่บ้าน/ชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มฯ เพื่อการบริหารจัดการยึดหลักการมีส่วนร่วม(เช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำรักษาน้ำฯ) ☐ 2. หมู่บ้าน/ชุมชน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ฯลฯ)	1. หมู่บ้าน/ชุมชน 2. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน
★★ 22. มีการใช้พลังงานทดแทนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน หมู่บ้านมีกระบวนการส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านเรียนรู้ ทดลอง และเลือกใช้พลังงานทดแทนต่างๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจ	☐ 1. ครีวเรือนมีกิจกรรมส่งเสริมการลดการใช้พลังงานร้อยละ 25 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น การเปลี่ยนหลอดไฟแบบประหยัด การใช้รถจักรยานแทนการใช้รถยนต์ ฯลฯ ☐ 2. ครีวเรือน มีการผลิตและใช้พลังงานทดแทน ร้อยละ 25 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน/ชุมชน (เช่น การทำน้ำมันเชื้อเพลิงจากพืช,สัตว์ หรือน้ำมันที่ผ่านการใช้งานแล้ว(ไบโอดีเซล) การทำแก๊สหุงต้มจากมูลสัตว์ ฯลฯ) ☐ 3. หมู่บ้าน/ชุมชน มีกิจกรรมเพื่อการลดการใช้พลังงาน และมีการผลิตและใช้พลังงานทดแทน ร่วมกัน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	1. ครีวเรือน 2. ครีวเรือน 3. หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน 2 ข้อ ☐ ไม่ผ่าน
23. มีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมู่บ้านมีกระบวนการเรียนรู้พัฒนาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน	☐ หมู่บ้าน/ชุมชน มีกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน (เช่น หมู่บ้านท่องเที่ยว หัตถกรรม เชิงเกษตร อนุรักษ์ แปรรูปผลิตภัณฑ์ การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำส้มควันไม้ ฯลฯ)	หมู่บ้าน/ชุมชน	☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน

ผลการประเมิน

ระดับของหมู่บ้าน

ผ่าน

ตัวชี้วัด

☐ ระดับ “พออยู่ พอกิน”

ไม่ผ่าน

ตัวชี้วัด

☐ ระดับ “อยู่ดี กินดี”☐ ระดับ “มีศรีสุข”

คำอธิบายรายละเอียดตัวชี้วัด

นิยามความหมาย

หมู่บ้าน หมายถึง พื้นที่ที่ประกอบด้วยครัวเรือนของประชากร จัดตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านตามประกาศของกรมการปกครอง

ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ ที่ประกอบด้วยครัวเรือนของประชากรในตามประกาศขององค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น

ตัวชี้วัดที่ 1. หมู่บ้านหรือชุมชน ประชาชนมีความสามัคคีและความร่วมมืออันดีระหว่างกัน

หมายถึง การที่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ด้วยการร่วมกันแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเพื่อการแก้ปัญหาและการพัฒนา แสดงออกถึงพฤติกรรมความร่วมมือ แบ่งเบาภาระการทำงานเพื่อส่วนรวม ปกครองเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

พิจารณาจาก

1. การเข้าร่วมการประชุม การประชุมของหมู่บ้านหรือชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยประชาชนผู้ร่วมแสดงความรู้ความสามารถของตนเอง รับฟังข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผล จากทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อชุมชน แสดงความคิดเห็นในกระบวนการติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานการพัฒนาของหมู่บ้านหรือชุมชน ร่วมกับสมาชิกชุมชนอื่นๆ อย่างเต็มใจและเต็มศักยภาพ ทั้งนี้คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน จะจัดประชุมหรือการประชุม ขึ้นเพื่อการปรึกษาหารือ และเรียนรู้ร่วมกันเป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น ทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน และตามวาระสำคัญ เร่งด่วนตามความต้องการ
2. การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่หมู่บ้านหรือชุมชน จัดขึ้นเพื่อให้มีผลต่อการพัฒนาหรือแก้ปัญหากับส่วนรวม ด้วยความสมัครใจ พร้อมเพรียงกัน โดยการออกแรงงาน เงิน หรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

ตัวชี้วัดที่ 2. หมู่บ้านชุมชนมีข้อตกลงกำหนดเป็นข้อปฏิบัติของหมู่บ้าน

หมายถึง การที่หมู่บ้านหรือชุมชน ได้มีการร่วมกันพิจารณา สภาพปัญหา ค่านิยม จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ที่สืบทอดต่อกันมาของหมู่บ้านชุมชน จนได้ข้อตกลงกำหนดข้อปฏิบัติ เป็นกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร มีระบบและช่องทางการสื่อสารสร้างความเข้าใจให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนรับทราบ เช่น ป้ายประกาศ เอกสารเผยแพร่ ประกาศในที่ประชุม หอกระจายข่าว เสียงตามสาย และประชาชนยอมรับนำไปปฏิบัติอย่างเต็มที่ ในการดำเนินชีวิตร่วมกันในชุมชนก่อให้เกิดความสงบสุข

ตัวชี้วัดที่ 3. หมู่บ้านหรือชุมชน มีกองทุนเพื่อสวัสดิการของชุมชนเพื่อให้บริการแก่สมาชิก

กลุ่มสวัสดิการ หมายถึง กลุ่มที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระบบการจัดบริการ ทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และการมีส่วนร่วม

บริการสมาชิก หมายถึง กลุ่มสวัสดิการจัดสิ่งเอื้ออำนวยในชีวิตของสมาชิก ให้สะดวกสบายยิ่งขึ้นเป็นสิ่งที่ตอบแทนต่างๆ รวมถึงบริการและประโยชน์พิเศษที่กลุ่มจัดให้มีขึ้น เพื่อความพอใจและคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิก หรือรวมทั้งจัดขึ้นเพื่อให้บริการกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบากหรือที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ เช่น เด็กเยาวชน คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส หรือกลุ่มบุคคลอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด แบ่งสวัสดิการเป็น

1. สวัสดิการด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สวัสดิการต่างๆ เพื่อช่วยให้ฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกและครอบครัวดีขึ้น ได้แก่ บริการที่พักอาศัย บริการอาหารกลางวัน บริการการรักษาพยาบาล บริการค่าเล่าเรียนบุตร บริการเงินช่วยเหลือบุตร บริการการกู้ยืม และบริการเงินสะสม
2. สวัสดิการด้านสังคม หมายถึง สวัสดิการต่างๆ เพื่อประโยชน์ทางจิตใจ ความนึกคิด การเพิ่มพูนความรู้

ตลอดจนความสนุกสนานรื่นเริงของสมาชิก เช่น บริการห้องสมุด บริการการศึกษาต่อ และบริการการกีฬาและด้านนันทนาการต่างๆ

ตัวชี้วัดที่ 4. หมู่บ้านหรือชุมชนยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย

หมายถึง ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนมีความตื่นตัว รู้จักการรักษาหน้าที่ปฏิบัติตามสิทธิ ในฐานะการเป็นพลเมืองของประเทศ ใช้เสรีภาพทางการแสดงออกทางการเมือง มีส่วนร่วมในการบริหารงานของหมู่บ้านหรือชุมชนท้องถิ่น ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูล รับฟังเหตุผล ด้วยข้อมูลที่ถูกต้องและหลักการความรู้ ในการร่วมตัดสินใจเพื่อส่วนรวม และยอมรับในความเห็นเหตุผลของส่วนใหญ่ แสดงออกต่อกันของคนในครอบครัวอย่างเคารพและเสมอภาค

การพิจารณาให้คะแนนในเกณฑ์การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง คูที่ ผู้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ขึ้นไปที่มีชื่อในทะเบียนบ้าน และอาศัยอยู่ประจำในครัวเรือนนี้รวมกันไม่น้อยกว่า 6 เดือน ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งครั้งหลังที่ผ่านมาล่าสุดของการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น ทุกประเภท อย่างใดอย่างหนึ่ง

ตัวชี้วัดที่ 5. หมู่บ้านหรือชุมชน มีหลักคุณธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

คุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของประชาชนที่มีอยู่และสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่า การปฏิบัติตนต่อกันและกันของประชาชน อาจนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้หรือนำหลักปฏิบัติที่มาจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี มาใช้แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท เช่น เมตตา กรุณา เสียสละ ซื่อสัตย์ อุดมคติ ฯลฯ เช่น ความเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จโดยหวังประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น

เกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน

1. ดูจากการที่คนในหมู่บ้านหรือชุมชน ได้แสดงออกถึงความศรัทธาในหลักปฏิบัติของศาสนา เข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อการก่อเกิดความเข้าใจในคำสอนของศาสนา สร้างความเชื่อและศรัทธาเพื่อกล่อมเกล่าจิตใจให้เหมาะสมกับค่านิยมของสังคม เช่น การเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้น หรือกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา เป็นประจำ
2. คนในชุมชนปฏิบัติต่อกันด้วยหลักมนุษยสัมพันธ์ เคารพยกย่อง ให้เกียรติ แสดงออกด้วยท่าทีตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นหรือตามมารยาทไทย เช่นการไหว้ ขอโทษ ขอบคุนและอื่นๆ ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน ด้วยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันทั้งชุมชน
3. การเสริมแรงให้กับบุคคลที่ทำความดีกระทำตนเป็นแบบอย่างเพื่อสังคม การจัดกิจกรรมเพื่อแสดงการยกย่องเชิดชู เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณให้ทราบและยอมรับโดยทั่วไป เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติของบุคคลอื่นในหมู่บ้านหรือชุมชนต่อไป เช่น การมอบเกียรติบัตร เกียรติคุณ ให้เป็นกรณีพิเศษ หรือจัดเป็นกิจกรรมบุคคลดีเด่นแห่งปีของชุมชน เป็นต้น
4. เมื่อมีเหตุการณ์ที่เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน ชุมชนมีวิธีการในการบริหารจัดการจนสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ด้วยชุมชนเองบนพื้นฐานความสัมพันธ์อย่างกลมเกลียว เช่น การใช้ผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

ตัวชี้วัดที่ 6 ชุมชนปลอดภัย

คนในครอบครัวอบอุ่น หมายถึง ความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านหรือชุมชน มีลักษณะได้มีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน (พ่อ แม่ ลูก หรือญาติ พี่น้องที่อาศัยอยู่ประจำในบ้านเดียวกัน ได้ทำกิจกรรมภายในครัวเรือนด้วยกัน เช่น รับประทานอาหาร พุดคุย เล่นกีฬา ปรับปรุงที่อยู่อาศัย ปลูกพืชผักสวนครัว และอื่นๆ) เป็นประจำ อย่างน้อย 6 ครั้งต่อปี คนในครัวเรือนให้การเคารพต่อกัน ปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาในครัวเรือน คนในครัวเรือนไม่หนีออกจากบ้าน กรณีที่มีผู้อยู่คนเดียวถ้าดำรงชีวิตอย่างมีความสุข หรือได้รับการดูแลให้มีความสุขจึงถือว่าเป็นครัวเรือนอบอุ่น

ชุมชนมีความปลอดภัย หมายถึง หมู่บ้านหรือชุมชนมีภูมิคุ้มกันในการป้องกันภัย ด้วยกิจกรรมต่างๆ ตามที่ชุมชนเห็นสมควร เพื่อทำให้หมู่บ้านหรือชุมชนปลอดภัย เสพติด ไม่มีผู้ค้า ผู้เสพได้รับการรักษา ผู้ได้รับการรักษาแล้วไม่

กลับไปใช้สารเสพติดอีก รวมทั้ง หมู่บ้านหรือชุมชน มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การลดละ เลิก อบายมุข เพื่อให้คนในชุมชน ไม่ติดสุรา(ต้องดื่มทุกวัน ขาดไม่ได้ และต้องการในปริมาณเพิ่มขึ้นหรือเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังปรากฏ เช่น อาการมือสั่น ไม่สู้บบุหรี่ ไม่ติดการพนัน คือ คนในชุมชน รู้และเข้าใจ ตระหนักในโทษที่เกิดจากการเล่นการพนันและไม่มีพฤติกรรมเล่นการพนันจนเป็นนิสัยทำให้เสียทรัพย์ เป็นหนี้สินเกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและครอบครัว

ตัวชี้วัดที่ 7 คนในชุมชนมีความเชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หมายถึง คนในหมู่บ้านหรือชุมชนได้รับการเรียนรู้ มีความเข้าใจ ยอมรับและนำหลักการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

หมู่บ้านหรือชุมชน จัดให้มีกิจกรรมในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การถ่ายทอดความรู้โดยนำวิทยากรหรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ในชุมชน การจัดการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการสละและการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสาธิตกิจกรรมต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ เพื่อการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในครัวเรือน ด้วยการทำกิจกรรมต่อไปนี้ **ครบทุก**

กิจกรรม

1. กิจกรรมลดรายจ่าย เช่น การทำของใช้เพื่อใช้เอง ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารในครัวเรือน **กิจกรรม**
ตรวจสอบการใช้จ่ายประจำวัน และลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะกับอบายมุข
2. กิจกรรมเพิ่มรายได้ เช่น การแปรรูป พัฒนาผลิตภัณฑ์ กิจกรรมเสริมรายได้ลดต้นทุนการผลิตในกิจกรรมของครัวเรือน เลือกลือใช้วิชาการ เครื่องมือที่สามารถเรียนรู้ ใช้งานได้เหมาะสมกับกิจกรรมและไม่กระทบกับฐานะทางเศรษฐกิจ สำหรับช่วยในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างผลผลิตและผ่อนแรง
3. กิจกรรมการประหยัด มีการแบ่งรายได้เพื่อการสะสมทุนของครัวเรือน ในรูปแบบต่างๆ หรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนต่างๆ ของชุมชน
4. กิจกรรมการเรียนรู้ การทบทวนและเพิ่มพูนความรู้ ความเชี่ยวชาญในงานการอาชีพที่ทำประจำวัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครัวเรือนที่มีกิจกรรม อาชีพคล้ายกัน เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาและเพิ่มประสิทธิภาพ รวมถึงการเรียนรู้ปรัชญา ความเป็นมา ค่านิยม ธรรมเนียมของชุมชน
5. กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในบริเวณบ้านให้สะอาด เรียบร้อยป้องกันการเกิดโรคระบาด ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับหรือ พืชพันธุ์ไม้ที่ครัวเรือนต้องการ อย่างร่มรื่น สวยงามได้รับประโยชน์ การตัดแปลงวัสดุ วัตถุดิบทางธรรมชาติ เพื่อใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ รวมทั้งเข้าร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่เป็นกิจกรรมของส่วนรวมอยู่เสมอ
6. การแบ่งปัน เอื้ออาทร ทั้งกับคนในครัวเรือนและเพื่อนบ้าน สละสิ่งของแบ่งปัน ของเหลือกินเหลือใช้ สละแรงงาน ความรู้ ความสามารถช่วยเหลืองานของกันและกันโดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทน

ตัวชี้วัดที่ 8 ครัวเรือนมีการจัดทำบัญชีครัวเรือน

หมายถึง การบันทึก รายการและจำนวนเงินส่วนที่เป็นรายรับ และรายการใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในครัวเรือน หรือเป็นของบุคคล เป็นประจำไม่ว่าจะเป็นการจดบันทึกเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน พร้อมทั้งสรุปผลเพื่อเป็นสถิติเปรียบเทียบ เพื่อใช้ในการพิจารณาถึงสมดุลของครัวเรือน พฤติกรรมการใช้จ่ายที่เป็นภัยต่อการดำเนินชีวิต เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผน กำหนดแนวทางการใช้จ่ายของครอบครัวอย่างพอประมาณ และสามารถนำข้อมูลจากทุกครัวเรือนมาสรุปผลเป็นภาพรวมของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำ และปรับปรุงแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชนได้ด้วย

ตัวชี้วัดที่ 9 หมู่บ้านหรือชุมชนมีกิจกรรมลดรายจ่ายและสร้างรายได้

หมายถึง ครั้วเรือนในหมู่บ้านหรือชุมชน มีกิจกรรมเพื่อการลดรายจ่าย ในชีวิตประจำวัน เช่น การดัดแปลงการผลิตของกิน ของใช้ หรือเลือกใช้สิ่งของที่มีอยู่ในครัวเรือนมาใช้ทดแทน หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นการทำให้รายจ่ายลดลง รวมถึงการนำของเหลือกิน เหลือใช้ มาแปรรูป ดัดแปลง แต่งเติมเพื่อเพิ่มมูลค่า สร้างราคา สามารถจำหน่ายเป็นรายได้เสริมของครอบครัวได้

ตัวชี้วัดที่ 10 หมู่บ้านหรือชุมชน มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลักของหมู่บ้าน

อาชีพหลัก หมายถึง หมู่บ้านหรือชุมชนประกอบอาชีพใดใด ที่ทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนของ ประชาชนสูงสุดหรือเป็นอาชีพที่ประชาชนใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงานในรอบปีแล้วมากกว่าอาชีพอื่น เช่น การปลูกไม้ผลเพื่อการค้า หมายถึง การทำสวนไม้ผลเป็นอาชีพหลัก และปลูกปริมาณมากเพื่อจำหน่ายผลผลิตเป็นรายได้หลัก เช่น การทำสวนส้ม ลิ้นจี่ ลำไยและมะขาม เป็นต้น

กลุ่มหรือองค์กร หมายถึง กลุ่มหนึ่งซึ่งมีการกระทำต่อกันหรือมีการพบปะสังสรรค์กันและมีความรู้สึกผูกพันร่วมกันมีโครงสร้างมีการจัดลำดับตำแหน่งหรือสถานภาพของสมาชิกอื่นในกลุ่มมีความสัมพันธ์หรือการติดต่อระหว่างกันมีบรรทัดฐานหรือกฎระเบียบ ของการประพฤติปฏิบัติ มีค่านิยม ทศนคติ บางอย่างร่วมกันมีกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มและคงความสัมพันธ์และดำเนินกิจกรรมร่วมกันในช่วงเวลาหนึ่ง

การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก คือการที่ชุมชนจัดให้มีการรวมกลุ่มประชาชนในชุมชนที่มีอาชีพหลัก เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาระบบการผลิต การเอื้ออำนวยปัจจัยการผลิต โดยมีผลต่อประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพหลักเช่น การรวมกลุ่มกันผลิตน้ำตาลจากมะพร้าวโดยประชาชนส่วนใหญ่ มีอาชีพทำสวนมะพร้าว และใช้กลุ่มเป็นศูนย์กลางในการร่วมผลิต ใช้อุปกรณ์ ใช้แรงงานร่วมกันช่วยกัน คิดหาวิธีการในการลดต้นทุน และเพิ่มคุณภาพ พร้อมทั้งร่วมกันขายเพื่อการประกันราคา และเป็นการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาเพื่อการสืบทอดอาชีพหลักของชุมชนสู่คนรุ่นหลังด้วย

ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน จะได้ประโยชน์ก็ต่อเมื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ และกลุ่มได้จัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาทักษะ ฝีมือ ความรู้หรือส่งเสริมการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในการประกอบอาชีพแก่สมาชิก เช่นการฝึกสอนทักษะอาชีพ การแข่งขันการดัดแปลงผลผลิต ฯลฯ

ตัวชี้วัดที่ 11 หมู่บ้านหรือชุมชน มีการออมที่มีหลายรูปแบบ

การออม หมายถึง การประหยัด การเก็บหอมรอมริบ การถนอม และการสงวน สิ่งที่จะประหยัดหรือเก็บหอมรอมริบ ได้แก่ ทรัพย์สินเงินทอง การใช้สิ่งที่มีค่ามีคุณค่าทั้งหลายอย่างระมัดระวัง อย่างไม่ประมาท อย่างมีเหตุมีผล ทั้งในตนและนอกตน การออมมิได้มุ่งที่ออมเงินอย่างเดียว แต่หมายถึง การออมชีวิตตนเอง และปัจจัยในการดำรงชีพทุกอย่าง การออมจะเกิดได้ก็เพราะคนได้รับการศึกษาเรียนรู้ ให้ความสำคัญ ความจำเป็น และได้รับผลหรือคุณประโยชน์ที่เกิดจากการออม เมื่อเวลาผ่านไป เกิดการคิดได้ ทำได้เอง และสอนผู้อื่นต่อไป การออมจึงเป็นเรื่องของการศึกษา การพัฒนาชีวิตของคนลักษณะหนึ่ง คือ การฝึกให้รู้ ให้คิด และให้ทำในสิ่งดีมีประโยชน์ นอกจากการออมเงิน แล้วยังรวมถึง การออมทรัพยากรธรรมชาติมีป่าไม้ แหล่งน้ำ แหล่งดิน เพื่อใช้เป็นแหล่งบำรุงรักษาชีวิตของคนในชุมชนด้วย

ดังนั้นการออม จึงเป็นการกระทำของประชาชนในชุมชน ในการจัดการกับรายได้ที่เมื่อหักรายจ่ายแล้วจะมีส่วนซึ่งเหลืออยู่ และนำส่วนของรายได้ที่เหลืออยู่ซึ่งไม่ได้ถูกใช้สอยไปเก็บไว้ในรูปแบบ สถานที่ต่างๆ เช่น กระปุกออมสิน สลากออมสิน ฝากธนาคาร กรมทอน์ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สหกรณ์ กองทุนทางการเงินต่างๆ หรือรูปแบบอื่นที่เป็นการออมเงิน ฯลฯ หรือชุมชนมีกิจกรรมอื่นๆที่เป็นการจัดเป็นสวัสดิการระยะยาว เช่น

ครัวเรือนต้องปลูกต้นไม้เมื่อมีเด็กเกิดใหม่ จำนวนหนึ่งในป่าส่วนกลาง โดยครัวเรือนสามารถนำไม้ในป่ามาใช้งานได้ก็ต่อเมื่อเด็กคนนั้นอายุครบ 20 ปี เมื่อแต่งงานต้องการจะสร้างบ้านแยกครอบครัวใหม่ ในจำนวนที่ตกลงกันซึ่งอาจน้อยกว่าจำนวนที่ปลูก เป็นการออมป่าไว้ใช้ประโยชน์จากไม้ เป็นต้น

ตัวชี้วัดที่ 12 หมู่บ้านหรือชุมชนมีการดำเนินการสร้างรายได้ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบกิจการด้วยหลักสามัคคีธรรมของชุมชน โดยชุมชนในการผลิตสินค้า การให้บริการและอื่น ๆ เพื่อการเรียนรู้ การพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ด้วยการนำทุนของชุมชนมาดำเนินการเพื่อสร้างรายได้ โดยใช้รูปแบบการจัดการที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เป็นกิจกรรมของชุมชนที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน

ตัวชี้วัดที่ 13 หมู่บ้านมีระบบฐานข้อมูลชุมชน

หมายถึง ชุมชนมีข้อมูลที่ดี และระบบการนำมาใช้โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงเพื่อใช้ประโยชน์ได้ ควรเป็นข้อมูลที่มีคุณลักษณะดังนี้ ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ (accuracy) ข้อมูลตรงตามความต้องการของผู้ใช้ (relevancy) ข้อมูลมีความทันสมัย (timeliness) ทั้งนี้การจะได้ข้อมูลที่ดีมาใช้งานในชุมชนนั้นขึ้นกับวิธีการที่ใช้ในการควบคุมข้อมูลนำเข้าคือการสร้างแบบสำรวจ การจัดเก็บ การรวบรวมข้อมูล ทันท่วงทีเพื่อการใช้งานข้อมูลที่ทันสมัยและการควบคุมการประมวลผล คือ การคำนวณ ประมวลผล การวิเคราะห์ จำแนกแยกกลุ่ม การควบคุมข้อมูลนำเข้าและการควบคุมการประมวลผล เป็นการกระทำเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าข้อมูลนำเข้ามีความถูกต้อง เป็นข้อมูลที่ทันสมัย ได้ซึ่งจะมีผลต่อการประมวลผลได้นำเชื่อถือด้วย เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถนำเอาผลลัพธ์ที่ได้ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพและทันเวลา เป็นข้อมูลที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ ใช้อย่างทั่วๆ ไป ทุกพื้นที่ ข้อมูลของหน่วยงาน เช่น จปฐ. กชช 2 ค บัญชีรับ - จ่ายครัวเรือน ข้อมูลด้านการเกษตร ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ การตลาด หรืออาจเป็นข้อมูลที่หมู่บ้านหรือชุมชนจัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อใช้ประโยชน์ตามสถานการณ์

ดังนั้น การดำเนินงานของหมู่บ้านหรือชุมชนจึงพิจารณาถึงระบบการจัดเก็บ ดังนี้

ต้องทำทุกขั้นตอน โดยมีขั้นตอน

1. การเตรียมการ มีการประชุมสร้างความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจตรงกันในเนื้อหาของแบบสำรวจ รูปแบบ วิธีการจัดเก็บ บทบาทของอาสาสมัครผู้จัดเก็บ สำรวจข้อมูล
2. การจัดเก็บ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและแบ่งงานกันทำ พร้อมทั้งช่วยตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมกันจึงควรเป็นอาสาสมัครในชุมชน
3. การคำนวณและประมวลผล รูปแบบที่คนในชุมชนสามารถเข้าใจและมีส่วนร่วมได้หรือการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ช่วย
4. การประชาสัมพันธ์เพื่อรับรองผล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่สำรวจ และประมวลผลได้ มาแจ้งให้กับประชาชนในชุมชนทราบเพื่อตรวจสอบ รับรองผล และเป็นการรับรู้ถึงสภาพของชุมชนร่วมกัน เป็นจุดเริ่มในการเรียนรู้ศักยภาพของชุมชนไปใช้แก้ปัญหาพัฒนาต่อไป
5. บันทึกจัดเก็บข้อมูลเพื่อพร้อมสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ และจัดทำสำเนาข้อมูลจัดเก็บไว้ที่ศูนย์เรียนรู้ของหมู่บ้านหรือชุมชน

ตัวชี้วัดที่ 14 หมู่บ้านหรือชุมชน มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลและแผนชุมชน

การใช้ประโยชน์จากข้อมูลและแผนชุมชน หมายถึง การบริหารจัดการของหมู่บ้านหรือชุมชน บนพื้นฐานความรู้ และการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ โดยการจัดการประชุมประชาคมในหมู่บ้านหรือชุมชน แล้วนำข้อมูลของจากระบบฐานข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ คาดหมายเหตุการณ์ เพื่อการคิดตัดสินใจกำหนดเป็นเป้าหมายทิศทาง เลือกแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา ทั้งนี้ ข้อมูลสามารถใช้ในการร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ใช้ทำแผนพัฒนา

กลุ่มและองค์กรที่มีอยู่ในชุมชน หรือเครือข่ายของชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการกิจกรรมในแผนชุมชน ด้วยรับผิดชอบการบริหารจัดการกิจกรรมจากแผนให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง อาจแบ่งงานกันรับผิดชอบในการประสานหาความสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ จนกิจกรรมดำเนินไปได้

ตัวชี้วัดที่ 15 หมู่บ้านหรือชุมชนมีการค้นหาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลในท้องถิ่น รวมถึงงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ภูมิปัญญาประเภทองค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น เช่น การผลิตอาหารและเครื่องดื่ม การผลิตผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร การผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ และการผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ หิน โลหะ แก้ว เซรามิก ดินเผา เครื่องหนัง เป็นต้น

ภูมิปัญญาประเภทงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องเล่าพื้นบ้าน กวีนิพนธ์พื้นบ้าน ปริศนาพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน การฟ้อนรำพื้นบ้าน ละครพื้นบ้าน จิตรกรรมพื้นบ้าน ประติมากรรมพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน และสิ่งทอพื้นบ้าน เป็นต้น

หมู่บ้านชุมชนต้องจัดกระบวนการดังนี้ **ทุกขั้นตอน** ค้นหา สืบค้น จัดบันทึก รวบรวมความรู้ ภูมิปัญญา จัดเป็นหมวดหมู่ กิจกรรมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดและสืบทอด การพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาของชุมชน ปรับปรุงให้เกิดความเข้าใจงาน สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้งานเพื่อเพิ่มคุณค่าหรือเพิ่มมูลค่า เช่น การถ่ายทอดการจักสานไม้ไผ่ ให้กับเยาวชน แล้วสามารถ ปรับปรุงรูปแบบ เป็นเครื่องใช้ ชนิดอื่นๆ เช่น โคมไฟ แจกัน หรือการเผยแพร่วิธีใช้พืชสมุนไพร นำไปสู่การปรับปรุง ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ รูปแบบต่างๆ เช่น เป็นเจล เป็นของเหลว เป็นแคปซูล เพื่อใช้สะดวก มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือมีการบันทึกภูมิปัญญาเป็นชุดความรู้เก็บไว้ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฯลฯ

ตัวชี้วัดที่ 16 หมู่บ้านหรือชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้

ศูนย์เรียนรู้ หมายถึง สถานที่ที่ชุมชนใช้เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ของชุมชน เพื่อสร้างโอกาสและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยมและเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นการสร้างนิสัยการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิต ดำเนินการโดยประชาชนเพื่อประชาชน หวังผลการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งอาจเป็นแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สถานที่ที่เหมาะสมในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ มีความชำนาญ ภูมิปัญญาเฉพาะด้าน อาจเป็นบ้านพัก พื้นที่ปฏิบัติงาน สวน ไร่ นา แปลงทดลอง ลานกลางบ้าน เป็นต้น

ชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ หมายถึง ชุมชนมีกิจกรรมที่เป็นความรู้ มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เกิดการเรียนรู้ในชุมชนเป็นประจำ สามารถถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ ตัวอย่าง ตัวแบบ ในด้านกระบวนการพัฒนา การบริหารจัดการ วิธีการทำงานที่ประสบผลสำเร็จเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้นเพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันกับประชาชนในการคาดหมายเหตุการณ์ด้วยความรู้ หมู่บ้านมีการจัดสถานที่สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนในและคนนอกหมู่บ้านได้ค้นคว้าหาความรู้ เรียนรู้ องค์ความรู้และใช้ความรู้ในการดำรงชีวิต และเป็นแบบอย่างในการขยายความรู้สู่สังคมภายนอก หมู่บ้านหรือชุมชนมีการจัดสถานที่สำหรับเป็นศูนย์เรียนรู้ และมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ให้แก่คนในและนอกหมู่บ้าน

ตัวชี้วัดที่ 17 หมู่บ้านหรือชุมชนมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของหมู่บ้านหรือชุมชน

เทคโนโลยี หมายถึง การประยุกต์เอาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในทางปฏิบัติ อาจเป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจักรกล อุตสาหกรรม การเกษตร เครื่องใช้สำหรับการทำให้การประกอบอาชีพง่ายขึ้น

การเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ โดยคนในชุมชนหรือนอกชุมชน คือการจัดกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ในการปรับประยุกต์ ใช้งานหรือสร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ หรือเรียนรู้ร่วมกันในการ

ทดลองใช้ความรู้ใหม่หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ดัดแปลงเพื่อใช้ให้เหมาะกับงานประจำ ซึ่งอาจเป็นการฝึกอบรม การจัดการประชุมเฉพาะด้าน การถ่ายทอดความรู้ผ่านช่องทางต่างๆ ในชุมชน กิจกรรมการสาธิต การเรียนรู้จากเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน เป็นต้น

เทคโนโลยีที่เหมาะสม จะต้องไม่เป็นต้นทุนที่สูงเกินความสามารถของครัวเรือนจะมีไว้ใช้ได้และส่งผลให้เตีอร้อนต่อฐานะทางเศรษฐกิจ พร้อมทั้งนำไปใช้งานอย่างเหมาะสม คือเพื่อการเพิ่มมูลค่าให้กับการประกอบกิจการประจำของครัวเรือนอย่างคุ้มค่า

ตัวชี้วัดที่ 18 หมู่บ้านหรือชุมชนมีการสร้างเครือข่ายภาคีการพัฒนา

เครือข่าย หมายถึง การประสานงานรูปแบบหนึ่งที่โยงใยการทำงานของกลุ่มบุคคลหรือ กลุ่ม องค์กรหลาย องค์กร ซึ่งมีทรัพยากร มีเป้าหมาย มีกลุ่มสมาชิกของตนเอง ที่มีความคิด มีปัญหา มีความต้องการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกันหรือคล้ายกัน มาติดต่อประสานงานแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือร่วมกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง มีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขปัญหา หรือสนองความต้องการในเรื่องนั้นๆ โดยยึดหลักการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน เคารพซึ่งกันและกัน มากกว่าการเชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้มีอำนาจสั่งการ การติดต่ออาจทำได้ทั้งที่ผ่านศูนย์กลางแม่ข่ายหรือแกนนำ หรืออาจจะไม่มีแม่ข่ายหรือแกนนำแต่จะทำการติดต่อโดยตรงระหว่างกลุ่ม ซึ่งจะมีเป็นการจัดโครงสร้างมีรูปแบบที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระโดยที่อาจมีรูปแบบการรวมตัวแบบหลวมๆ เฉพาะกิจ ตามความจำเป็นหรือเป็นโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ชัดเจนก็ได้

การรวมตัวกันของกลุ่ม องค์กร ต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในชุมชนและจากภายนอกชุมชน เพื่อประสานงานและกระตุ้น ให้เกิดการพัฒนางาน อาจโดยวิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การทำกิจกรรมร่วมกัน การขยายกิจกรรม การให้การสนับสนุนด้านวิชาการ เงินลงทุน หรืออื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา กลุ่ม องค์กรในเครือข่าย ให้มีความเข้มแข็ง ทั้งนี้ต้องมีผู้ประสานงาน รับผิดชอบ ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม องค์กรเครือข่าย และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เช่น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เครือข่ายหมู่บ้าน กข.คจ. เครือข่ายพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ในการพัฒนาที่รวดเร็วและมีพลังในการทำงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างรวดเร็ว หมู่บ้านหรือชุมชน จึงต้องมีกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายหน่วยงาน องค์กร สถาบัน ทั้งในระดับกลุ่มและหรือระดับหมู่บ้านเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ประสานงานและทำกิจกรรมต่างๆ เช่นการประชุมร่วมกัน กิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การอบรมสร้างความรู้ให้กันและกัน การทำกิจกรรมเพื่อการเพิ่มความรู้ความชำนาญร่วมกัน ผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ และหลากหลายรูปแบบ

ตัวชี้วัดที่ 19 หมู่บ้านหรือชุมชนมีการปฏิบัติตามหลักการของการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของคนในหมู่บ้านหรือชุมชน มีความรู้ ที่จะคิดเป็น มีความสามารถที่ดำเนินชีวิตด้วยกิจกรรมที่ครัวเรือนกระทำได้ด้วยตัวเองอย่างสมดุล พอประมาณ พอดีในชีวิต คือจัดชีวิตให้สอดคล้องกับสิ่งต่างๆ อย่างเหมาะสมทั้งกับคน สังคม สิ่งแวดล้อม ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อสร้างกิจกรรมสำหรับความมั่นคงในชีวิตในปัจจุบันและอนาคต ไม่จำเป็นต้องอาศัยคนอื่นมากเกินไป สามารถที่จะคิด ตัดสินใจที่จะกระทำการใดใดเพื่อความสุขของตนเอง ครอบครัว และสังคม อย่างอิสระ หมู่บ้านหรือชุมชนจะส่งเสริมการคิด ได้ ทำเป็น แก้ปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ตนเอง รู้สภาพของชุมชนจากข้อมูลของชุมชนที่คนในชุมชนช่วยกันค้นหา วิเคราะห์ สังเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย เลือกกิจกรรมเพื่อการพัฒนา ป้องกันและแก้ปัญหา ร่วมกันของคนทั้งชุมชน ที่ชุมชนคิดและดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งอาจได้รับความรู้ วิธีการจากภายนอกได้ เช่น กระบวนการแผนชุมชน หรือกิจกรรมอื่นที่จะทำให้รู้คิด เกิดการทำงานและแก้ปัญหาได้ด้วย

ตัวเอง

ตัวชี้วัดที่ 20 หมู่บ้านหรือชุมชนมีจิตสำนึกของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายความว่ารวมทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตเกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือมีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ใช้แล้วหมดไปหรือใช้แล้วไม่หมดไปก็ตาม เช่น อากาศ ดิน หิน แร่ธาตุ น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง ทะเลสาบ ทะเล มหาสมุทร พืชพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ และอื่นๆ สิ่งแวดล้อมดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเฉพาะมนุษย์เป็นตัวการสำคัญยิ่งที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงทั้งในทางเสริมสร้างและทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมู่บ้านหรือชุมชนจะต้องชักชวนสร้างความรู้ สร้างจิตสำนึกรัก เพื่อรักษา และความตระหนักในการมีอยู่และนำมาใช้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การอบรม การศึกษาดูงาน การนำผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาให้ความรู้ กิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูต่างๆ เช่น การสำรวจพันธุ์ไม้ สมุนไพร ตรวจสอบสภาพพื้นที่ ตรวจสอบคุณภาพแหล่งน้ำ หรือการให้ความรู้ผ่านช่องทางต่างๆ ที่ชุมชนมีและใช้ เช่น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย การประชุมประจำเดือน ฯลฯ

ทั้งนี้ หมู่บ้านหรือชุมชนต้องจัดให้มีแผนในการอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟู สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านหรือชุมชน เพื่อการใช้งานอย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัดที่ 21 หมู่บ้านหรือชุมชนมีกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม

หมู่บ้านหรือชุมชน มีกลุ่มหรือองค์กรที่คนในหมู่บ้านร่วมกันทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยง กับกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เพื่อการบริหารจัดการยึดหลักการมีส่วนร่วม เช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำ รักษา น้ำ ป่าชุมชนต้นน้ำ กลุ่มจัดการขยะ กลุ่มอนุรักษ์ดิน เป็นต้น

หมู่บ้าน/ชุมชน มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสาร มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ของแต่ละกลุ่มทั้งในและนอกหมู่บ้านหรือชุมชน

ตัวชี้วัดที่ 22 หมู่บ้านหรือชุมชนมีการใช้พลังงานทดแทนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน

พลังงานทดแทน โดยทั่วไปหมายถึงพลังงานที่มีอยู่ทั่วไปตามธรรมชาติและสามารถมีทดแทนพลังงานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน อย่างเช่น ปิโตรเลียม หรือถ่านหิน ได้อย่างไม่จำกัด หรืออาจเป็นแหล่งพลังงานที่ใช้แล้วสามารถหมุนเวียนมาใช้ได้อีก เรียกว่า พลังงานหมุนเวียน ตัวอย่าง พลังงานทดแทนที่สำคัญเช่น แสงอาทิตย์ ลม คลื่นทะเล กระแสน้ำ ความร้อนจากใต้ผิวโลก พลังงานจากกระบวนการชีวภาพ เช่น บ่อก๊าซชีวภาพ เชื้อเพลิงจากพืช หรือไบโอดีเซลจากน้ำมันพืชใช้แล้ว

หมู่บ้านหรือชุมชนมีการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของพลังงานทดแทน การศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ทดสอบ พัฒนา และสาธิต ให้ประชาชนเลือกใช้ตลอดจนส่งเสริมและเผยแพร่พลังงานทดแทน ซึ่งเป็นพลังงานที่สะอาด ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นแหล่งพลังงานที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้มีการผลิต และการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย มีความเหมาะสมทั้งทางด้านเทคนิค เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมและสังคม ยังรวมถึงการพัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์เพื่อการใช้งานมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย

หมู่บ้านหรือชุมชน จัดให้มีกิจกรรมรณรงค์ สร้างจิตสำนึกการใช้พลังงานอย่างพอประมาณ ในครัวเรือน สามารถดำเนินการได้เอง เช่น การลดการใช้พลังงานไฟฟ้า เช่น การเปลี่ยนหลอดเป็นหลอดไฟฟ้าแบบประหยัดพลังงาน การปิดไฟฟ้าที่ไม่จำเป็น ปรับซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้พลังงานมาก การลดการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิง เช่น ใช้น้ำด้วยการใช้ถังหันลม หรือพลังงานจากแรงคน การเดิน การใช้จักรยานแทนรถยนต์ในการเดินทางที่ระยะทางไม่ไกล หรือการประหยัดพลังงานในรูปแบบอื่นที่มีผลต่อสังคมอื่นๆ เช่น ประหยัดการใช้น้ำประปา สามารถช่วยชาติลดการใช้ไฟฟ้าหรือน้ำมันในการผลิตน้ำประปาได้ เป็นต้น การผลิตและใช้พลังงานในรูปแบบอื่นๆ เช่น การผลิตพลังงานจากสัตว์จากพืช ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งหมู่บ้านหรือชุมชนอาจจัดการองค์การประหยัดพลังงาน เป็นกิจกรรมประจำปี หรือกิจกรรมในวัน

สำคัญเพื่อส่งเสริมการลดการใช้พลังงาน เช่น การปิดไฟฟ้าพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน ในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อให้เห็นคุณค่าของพลังงาน หรือกิจกรรมอื่นที่ร่วมกันทำทั้งหมู่บ้าน

ตัวชี้วัดที่ 23 หมู่บ้านหรือชุมชนมีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมู่บ้านมีกระบวนการเรียนรู้ มีการพัฒนาและบริหารจัดการเพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน มีกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน เช่น หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงหัตถกรรม เชิงเกษตร อนุรักษ์ ด้วยการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาที่เป็นของชุมชน ตัวอย่างเช่น ชุมชนมีป่าของชุมชน และคนในชุมชนอาศัยผลิตภัณฑ์จากป่ามาใช้อุปโภค บริโภค หมู่บ้านหรือชุมชน จึงจัดการออกกฎ ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า มีการบำรุงรักษา เว้นช่วงการเข้าไปทำประโยชน์ นำผลผลิตจากป่ามาเปลี่ยนสภาพเป็นผลิตภัณฑ์ ที่มีราคามีมูลค่าเพิ่มรายได้ เป็นต้น หรือชุมชนที่มีสถานที่ ที่ศักยภาพสวยงามเหมาะแก่การหย่อนใจ หรือเหมาะแก่การฟื้นฟูสุขภาพร่างกาย ชุมชนก็บริหารจัดการให้เป็นชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหรือชุมชนเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจอื่นๆ ตามพื้นฐานภูมิสังคมในแต่ละชุมชน หรือการนำวัตถุดิบในธรรมชาติของชุมชนมาเพื่อการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ต่างๆ การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำส้มควันไม้ ฯลฯ

การประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน
(Gross Village Happiness : GVH)

แนวทางดำเนินการจัดการประชุมแบบมีส่วนร่วม

1. การเตรียมการจัดประชุม

- 1.1 ผู้นำการประชุม หรือวิทยากรกระบวนการ ในการจัดประเมิน ต้องทำความเข้าใจในกระบวนการ ขั้นตอน การจัดการประชุม รวมทั้งต้องศึกษารายละเอียด ความหมายของตัวชี้วัด เตรียมคำถามที่สามารถสร้างความเข้าใจหรือสื่อสารกับผู้เข้าร่วมประชุมได้ตรง และเหมาะสมสำหรับกลุ่มคนในแต่ละท้องถิ่น
- 1.2 คณะวิทยากรกระบวนการ ต้องทำความเข้าใจกับทีมงาน สร้างความเข้าใจในขั้นตอน ประเด็นคำถามและการใช้เครื่องมือ แบ่งงานให้ทุกคนในทีมวิทยากรมีบทบาทหน้าที่และสามารถทำงานแทนกันได้ การจัดสถานที่ ควรจัดเป็นรูปครึ่งวงกลม 1 – 2 แถว ไม่ควรซ้อนกันหลายชั้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมมากที่สุด และสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวก เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้งานตามกระบวนการที่ได้ออกแบบไว้ ให้เพียงพอ
- 1.3 พัฒนาการผู้รับผิดชอบประสานตำบล ต้องมีการเตรียมความพร้อมชุมชนล่วงหน้า โดยการประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจต่อประชาชนในการเข้าร่วมประชุม เตรียมข้อมูล ความเป็นจริงของชุมชนเพื่อร่วมกันตัดสินใจในการประเมิน หรือการประสาน คัดเลือกตัวแทนชุมชน
- 1.4 กลุ่มเป้าหมาย ควรเป็นตัวแทนของทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน หรือตัวแทนของหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำกลุ่ม (ถือว่าเป็นตัวแทนกลุ่มอาชีพและผู้แทนกลุ่มคน) ผู้นำคุ้มหรือ กลุ่มบ้าน

2. การจัดการประชุม

- 2.1 แนะนำทำความรู้จัก สร้างบรรยากาศของความเป็นกันเอง ระหว่างทีมวิทยากรกระบวนการกับชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุม
- 2.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมินและสร้างความรู้สึกลดภัยในการประเมิน หมายถึง ทำให้ที่ประชุมรู้สึกว่าการประเมินในครั้งนี้ ทำเพื่อให้ชุมชนได้ทราบความรู้สึกของคนในชุมชน ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ

ที่ได้ทำผ่านมา ว่าส่งผลต่อความรู้สึกเป็นสุข ความพอใจ สบายใจ หมดห้วง ไร้กังวล ต่อสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตของตนเอง ครอบครัวและในชุมชน มากน้อยเพียงใด ดังนั้นการประเมินจึงเป็นการกระทำโดยชุมชนเพื่อผลต่อชุมชนโดยตรง ไม่เกี่ยวข้องกับการประกวด แข่งขันกับใคร (เกณฑ์ 6x2 เกณฑ์การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ (4ด้าน 23 ตัวชี้วัด) ซึ่งเป็นเกณฑ์การประเมินในเชิงปริมาณ)

2.3 วิธีการประเมิน ซึ่งประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินแต่ละองค์ประกอบเป็นรายตัวชี้วัด

1. **ประเมินเป็นรายตัวชี้วัด** วิทยากรกระบวนการจะอธิบายความหมายของตัวชี้วัดแต่ละตัวในแต่ละองค์ประกอบให้ที่ประชุมเข้าใจ

2. **ที่ประชุมจะร่วมกันพิจารณาตัวชี้วัด** นั้นๆ ว่ามี สถานการณ์และกิจกรรมอะไร หรือพฤติกรรมการปฏิบัติอย่างไร ที่ทำให้ตัวชี้วัดนั้นเกิดขึ้นจริงแล้วมีความสุข จากนั้นให้ที่ประชุมให้คะแนนจากสถานการณ์ กิจกรรม พฤติกรรมต่างๆ ที่เสนอมารว่า ปัจจุบันมีสภาพเป็นอย่างไร ยังสร้างความไม่สะดวก ไม่สบาย ไม่พอใจ ทำให้เป็นกังวลอยู่หรือไม่ มากหรือน้อย ถ้าเป็นมากแสดงว่ามี ความสุขน้อย จะต้องให้คะแนนต่ำ แต่ถ้าเป็นไปใน ทิศทางตรงข้ามก็จะมี ความสุขมาก ต้องให้คะแนนสูง

เช่น องค์ประกอบที่ 1.การมีสุขภาพะ ตัวชี้วัดที่ 1.1 ถ้าท่านมีความรู้ในการสร้างสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงไม่เจ็บป่วย มีอายุยืนนาน หมายถึง ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้เข้าใจและปฏิบัติตามหลักโภชนาการ ไม่เป็นโรคติดต่อและไม่ติดต่อ มีหลักประกันสุขภาพ มีโอกาสได้รับการรักษาจากแพทย์ พยาบาล อย่างสะดวก

ถามที่ประชุมว่า “ในหมู่บ้านของเรา มีอะไรที่จะยืนยันว่าตัวชี้วัดนี้จะเป็นไปได้จริง” นำคำตอบที่ได้มาเป็นเกณฑ์พิจารณา ให้คะแนน โดยคำตอบที่ได้อาจเป็น

- ได้รับความรู้การดูแลสุขภาพจาก อสม.ทุกเดือน
- จัดเวทีการเรียนรู้เรื่องการรักษาสุขภาพในชุมชน เป็นประจำ
- รับประทานอาหารไร้สารพิษจากการปลูกพืช ผัก ไร้กินเอง
- มีกิจกรรมออกกำลังกายทุกวันทุกคน เป็นต้น

เมื่อนำเหตุผลจากการทำกิจกรรม และการปฏิบัติตน ข้างต้นที่ให้มาทั้งหมด มีความรู้สึกอย่างไร พอใจ สบายใจ สะดวก หรือว่าเป็นห่วง กังวลอย่างไร ควรได้คะแนนความสุขเท่าไร จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน (คะแนนความสุขต่ำสุดคือ 1 ความสุขสูงสุดคือ 5 คะแนน) วิธีการให้คะแนนตามกติกาที่ได้ตกลงกันไว้

3. **ที่ประชุมอาจจะพิจารณาเพิ่มเติมตัวชี้วัด** ที่คิดว่าจำเป็นหรือเหมาะสมต่อการใช้งานสำหรับหมู่บ้าน/ชุมชนได้ตามที่ต้องการ อาจเพิ่มในองค์ประกอบเดิมหรือเพิ่มองค์ประกอบใหม่ก็ได้ เมื่อเพิ่มเติมแล้วให้ใช้วิธีการประเมิน ให้คะแนนเช่นเดียวกันกับตัวชี้วัดเดิม

4. **วิธีการให้คะแนน** ให้เป็นแนวทางที่ทีมวิทยากรเห็นว่าเหมาะสมและถนัด ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น

- 1) การยกมือให้คะแนนซึ่งเป็นวิธีที่ง่าย ใช้วัสดุอุปกรณ์น้อยแต่มีผลเสียคือมักจะให้คะแนนตามกันหรือมีการควบคุมกำกับจากผู้หนึ่งผู้ใดได้ และใช้เวลามากต้องยกมือถึง 5 ครั้งในหนึ่งตัวชี้วัด
- 2) การยกป้ายด้วยกระดาษสี 5 สีโดยเขียนหมายเลขคะแนนกำกับไว้ 1 สี 1 ระดับคะแนน เมื่อเวลาให้คะแนนให้ยกพร้อมกัน ทีมงานช่วยกันนับคะแนนว่าแต่ละข้อมีผู้ให้คะแนนใด จำนวนเท่าไร โดยยกป้ายคะแนนครั้งเดียวในแต่ละ

ตัวชี้วัด ไม่เสียเวลาเหมือนการยกมือ ข้อเสียคือต้องเตรียมอุปกรณ์มากยิ่งผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมากเพราะต้องทำให้เท่ากับจำนวนผู้เข้าประชุม

3) การใช้สติ๊กเกอร์หรือเข็มหมุดปักบนแผ่นชาร์ทเพื่อให้คะแนน

กรณีใช้แผ่นแผ่นผังใยแมงมุม (Spider diagram) ที่แสดงรวมทุกตัวชี้วัด แล้วลงคะแนนไปครั้งละตัวชี้วัด ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องออกมาติดสติ๊กเกอร์ หรือปักหมุดให้คะแนนด้วยตนเอง ต้องเดินหลายรอบและต้องไปรอต่อคิวเพื่อให้คะแนน ซึ่งอาจจะติดผิดพลาดไม่ตรงกับช่องให้คะแนนที่ต้องการ วิทยากรต้องกำกับและแนะนำอย่างใกล้ชิด

กรณีใช้วิธีแบ่งกลุ่มออกตามองค์ประกอบของตัวชี้วัด หลังจากทำความเข้าใจและกำหนดเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละตัวชี้วัดในห้องประชุมรวมแล้ว แบ่งผู้เข้าประชุมออกเป็นกลุ่มเท่าๆ กัน เข้าประจำกลุ่มเพื่อให้คะแนนในแต่ละองค์ประกอบ ทีมวิทยากรต้องเตรียมแผ่นผังใยแมงมุม (Spider diagram) ตัวชี้วัดขององค์ประกอบนั้นไว้ให้พร้อม ให้เวลาในแต่ละกลุ่มสำหรับการลงคะแนนทุกตัวชี้วัด โดยมีทีมวิทยากรประจำกลุ่มช่วยเหลือ ทำความเข้าใจเพิ่มเติม เมื่อหมดเวลาจึงเคลื่อนย้ายไปพร้อมกัน เพื่อลงคะแนนในองค์ประกอบอื่นๆ ต่อไป ทุกคนต้องได้ลงคะแนนครบทุกองค์ประกอบ ทุกตัวชี้วัด หลังจากนั้นจึงนำคะแนนทุกองค์ประกอบมารวมเป็นหนึ่งเดียวในแผ่นผังใยแมงมุม (Spider diagram) รวม ซึ่งจะทำให้เห็นเส้นกราฟรวมของทุกองค์ประกอบ

5. การคิดคะแนน กรณีให้คะแนนเป็นรายตัวชี้วัด

1) ในการตัดสินใจให้คะแนนของทีประชุมในแต่ละตัวชี้วัด หากทีประชุมสามารถสร้างการแลกเปลี่ยนเหตุผลกันให้เกิดการยอมรับในค่าคะแนนเดียวโดยไม่ต้องออกเสียงลงคะแนนก็จะเป็นฉันทามติเดียวกัน แต่จะใช้เวลาในการพิจารณาอภิปราย แลกเปลี่ยนกันมาก

2) ในการออกเสียงลงคะแนนด้วยวิธียกมือ ติดสติ๊กเกอร์ หรือปักเข็มหมุด หรือวิธีอื่นๆ ที่ต้องใช้แรงนับความถี่เพื่อหาค่าเฉลี่ยในแต่ละตัวชี้วัด ให้ คำนวณโดย ใช้ค่าคะแนน คูณด้วยจำนวนคนที่ให้คะแนน ในคะแนนนั้น บวกด้วยค่าคะแนนอื่นทุกค่า หารด้วยจำนวนผู้ให้คะแนนในข้อนั้นเช่น ผู้เข้าประชุม 100 คน มีผู้ให้คะแนนในตัวชี้วัดหนึ่งดังนี้ ผู้ให้คะแนน 1 จำนวน 10 คน ผู้ให้คะแนน 2 จำนวน 10 คน ผู้ให้คะแนน 3 จำนวน 10 คน ผู้ให้คะแนน 4 จำนวน 30 คน ผู้ให้คะแนน 5 จำนวน 40 คน การคำนวณ ดังนี้ $(1 \times 10) + (2 \times 10) + (3 \times 10) + (4 \times 30) + (5 \times 40)$ หารด้วย 100 (จำนวนผู้ออกเสียงทั้งหมด) เท่ากับ 3.8 คือ ค่าคะแนนเฉลี่ยของตัวชี้วัดนั้น

คะแนน	1	2	3	4	5	รวม
จำนวนคน	10	10	10	30	40	100
คิดคะแนน	$1 \times 10 = 10$	$2 \times 10 = 20$	$3 \times 10 = 30$	$4 \times 30 = 120$	$5 \times 40 = 200$	$380 / 100 = 3.8$ คะแนน

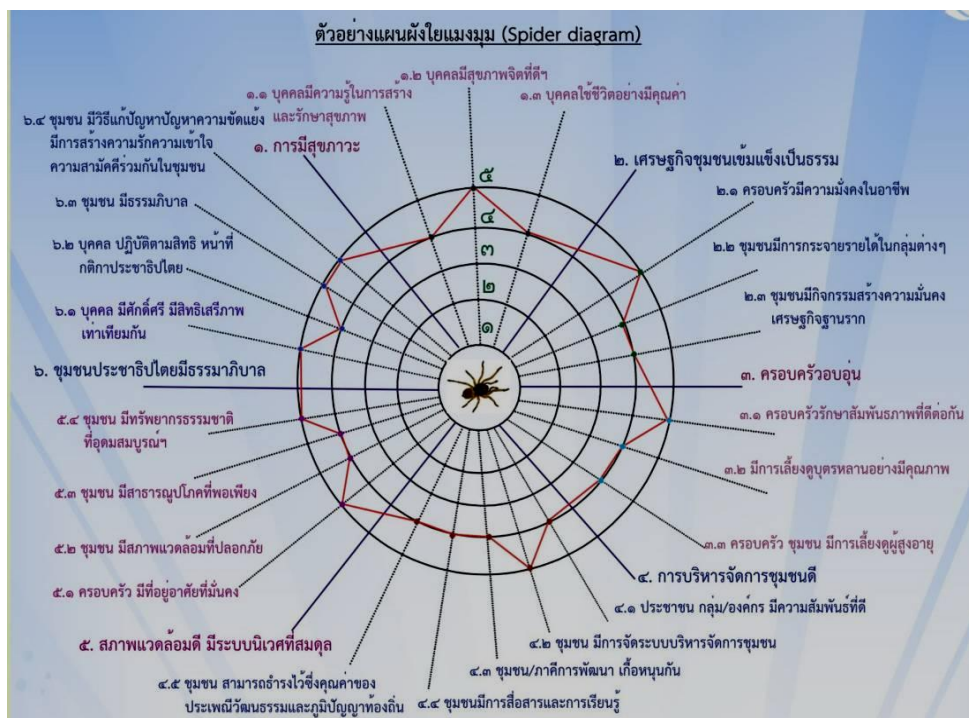
กรณีการคิดคะแนนเป็นรายองค์ประกอบ หากให้ทีประชุมให้คะแนนครั้งละองค์ประกอบ ให้นำค่าคะแนนของทุกตัวชี้วัดในองค์ประกอบมารวมกัน หารด้วยจำนวนตัวชี้วัดในองค์ประกอบ ใช้เป็นค่าเฉลี่ยในแต่ละองค์ประกอบนั้น เช่น องค์ประกอบที่ 1 การมีสุขภาพะ มีตัวชี้วัดทั้ง 3 ตัวชี้วัด ใช้คะแนนทั้ง ตัวชี้วัดมารวมกันแล้วหารด้วย 3 เป็นคะแนนเฉลี่ย

6. เครื่องมือในการประเมิน

แผนผังใยแมงมุม (Spider diagram) เป็นเครื่องมือแสดงผลการให้คะแนนในรูปกราฟเส้นในผังวงกลม เส้นวงกลม 5 วงแสดงระดับคะแนน วงใกล้จุดศูนย์กลางคะแนนต่ำสุด (เป็นทุกข้มาก) วงนอกคะแนนสูงสุด (เป็นสุขมาก) เส้นที่เชื่อมต่อจากจุดกึ่งกลางถึงตัวชี้วัดเพื่อแสดงว่าเป็นตัวชี้วัดนั้น และป้องกันความสับสนในการลงคะแนน การลงคะแนนอาจให้ทำเครื่องหมายในช่องว่างเหนือเส้นในแต่ละวงคะแนนหรือบนเส้นของตัวชี้วัดนั้นๆ

การบันทึกคะแนนลงในแผนผังใยแมงมุม คือ ในการลงคะแนนเป็นรายตัวชี้วัด เมื่อได้คะแนนที่ตกลงกันแล้วให้นำค่าคะแนนเขียนลงบนเส้นของตัวชี้วัดแต่ละตัว รวมทั้งคะแนนของแต่ละองค์ประกอบ เช่น กรณีใช้วิธีนับคะแนน ใน (1) (วิธีการอื่นคะแนนอาจมีค่าเป็นจุดทศนิยม) ที่องค์ประกอบที่ 1 การมีสุขภาวะ มีตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดที่ 1.1 ตัวชี้วัดที่ 1.2 ตัวชี้วัดที่ 1.3 ได้คะแนน 4 , 5 และ 4 ตามลำดับ ให้ทำเครื่องหมายตรงจุดตัดกันของเส้นของตัวชี้วัดกับเส้นคะแนนที่ได้ เมื่อทำเครื่องหมายครบทุกตัวชี้วัดแล้ว ให้ลากเส้นจากเครื่องหมายจากตัวชี้วัดหนึ่งไปตัวชี้วัดที่ใกล้กัน ต่อเนื่องจนครบ (ดังที่แสดงในรูป)

ผลคะแนนสามารถใช้เพื่อเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาได้ การใช้เครื่องมือนี้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมรู้สึกเพลิดเพลิน ไม่เป็นทางการนัก สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้และสามารถเข้าใจ อ่านค่าได้เอง เมื่อสรุปคะแนนแล้วจะเห็นแนวทางในการดำเนินการ ทั้งที่ต้องแก้ไขปรับปรุงเพราะ คะแนนต่ำ และการพัฒนาเพิ่ม อนุรักษ์สืบทอด เมื่อได้คะแนนสูงอยู่แล้ว

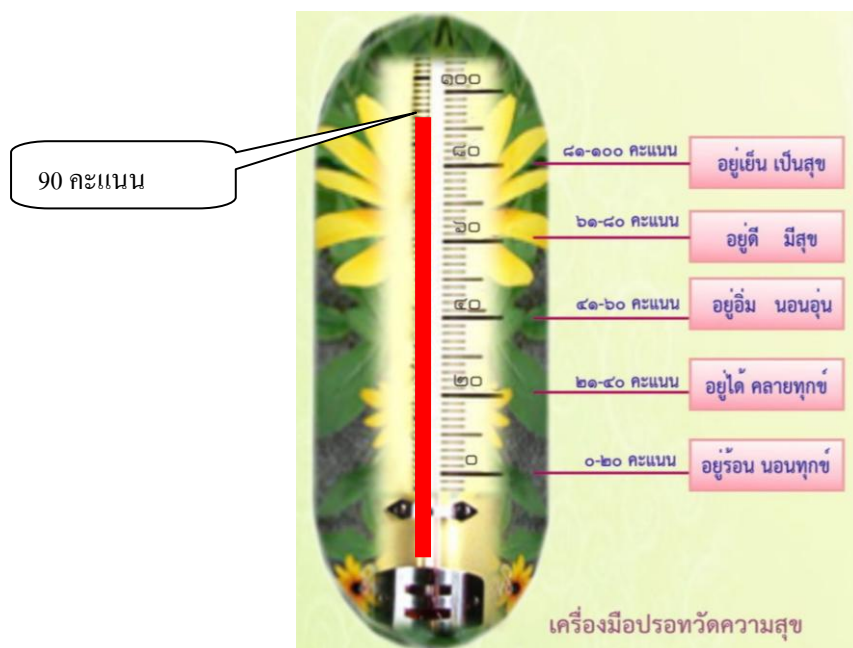

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความสุขของหมู่บ้านรวมทุกตัวชี้วัด

การประเมินในขั้นตอนนี้ เป็นไปเพื่อสร้างความมั่นใจในค่าคะแนนอีกครั้ง การประเมินในขั้นตอนนี้ไม่จำเป็นต้องนำค่าคะแนนจากการประเมินในขั้นตอนที่ 1 มาใช้ เพราะเป็นการใช้เครื่องมืออีกชนิดหนึ่ง สำหรับใช้สร้างความเชื่อมั่นในการประเมินและตรวจสอบความถูกต้องของการประเมิน ซึ่งจะทำให้ผู้ประเมินเปรียบเทียบผลว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เช่น ค่าคะแนนในการประเมินเป็นรายตัวชี้วัดโดยแผนผังใยแมงมุม มีค่าคะแนนสูง แต่ค่าคะแนนในการประเมินรวม โดยปรอทวัดความสุข มีค่าคะแนนต่ำ ทำให้เห็นว่า อาจมีปัจจัยบางประการที่ทำให้ค่าคะแนนผกผันกัน เช่น ไม่ได้ตั้งใจ ไม่เข้าใจในความหมายของตัวชี้วัด ให้คะแนนผิด หรืออื่นๆ ในการประเมินเป็นรายตัวชี้วัด รวมทั้งอาจมีเรื่องที่ยังห่วงกังวล ไม่พอใจ ที่ไม่ได้ระบุไว้เป็นตัวชี้วัด ซึ่งวิทยาการกระบวนการจะต้องซักถามเพื่อหาเหตุผลเพิ่มเติม จึงเป็นการตรวจสอบทิศทางว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ มีสาเหตุมาจากอะไร ต้องเพิ่มเติมอะไรหรือไม่

วิธีการประเมินและการคิดค่าคะแนนความสุขในภาพรวมของชุมชน โดยให้ที่ประชุมคิดถึงสภาพของชุมชนโดยรวมด้วยตัวชี้วัดทุกตัวที่ได้พูดคุย ทำความเข้าใจกันไปแล้วเป็นแนวทางพิจารณา ในการให้คะแนน โดยคิดค่าคะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน “ถ้าคะแนน 100 คะแนน ความสุขในหมู่บ้านของเราจะมีเท่าไร” หาข้อมูลเป็นตัวเลขคะแนน เช่น ที่ประชุมมีมติ ให้เป็นคะแนน 90 จึงนำไปแสดงบนปรอทวัดความสุข เพื่อ เปรียบเทียบกับระดับความสุขเป็น การกระตุ้นให้เกิดการคิดแก้ปัญหา ทำกิจกรรมไปสู่เป้าหมายใหม่เพื่อเพิ่มค่าคะแนนในการประเมินครั้งต่อไป

เครื่องมือสำหรับการประเมินในขั้นตอนนี้ ใช้ปรอทวัดความสุข เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เห็นเป้าหมายการพัฒนาในการเพิ่มความสุขมวลรวมของชุมชน โดยคนในชุมชนทั้งหมดเห็นพ้องต้องกัน ใช้ตัวชี้วัดทุกตัวจากขั้นตอนที่ 1 เป็นเกณฑ์การพิจารณา คะแนนที่ได้จะเห็นถึงระดับความสุขซึ่งจะแสดงว่ามีระดับใด เข้าใกล้เป้าหมาย ความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือไม่ และต้องทำอะไร อย่างไรเพื่อให้ถึงเป้าหมายนั้น

ระดับคะแนน 0-20 คะแนน ระดับน้อยที่สุด (อยู่ร้อน นอนทุกข์) เป็นความรู้สึกที่เกิดความแค้นแค้นในปัจจัยการดำเนินชีวิตไม่มีความสุข มีความกังวล อยู่ตลอดเวลา

ระดับคะแนน 21-40 คะแนน ระดับน้อย (อยู่ได้ คลายทุกข์) เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการที่สามารถปรับตัวใช้ปัจจัยการดำเนินชีวิต และการจัดการกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้บ้าง ยังมีความกังวลใจ ต้องการรับการช่วยเหลือจากภายนอก

ระดับคะแนน 41-60 คะแนน ระดับปานกลาง (อยู่อึด นอนอุ่น) เป็นความรู้สึกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับชุมชน มีความพอใจ สบายใจ สะดวก ระดับเดียวกันหรือเท่าๆ กันกับความกังวลเป็นห่วง ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ระดับคะแนน 61- 80 คะแนน ระดับมาก (อยู่ดี มีสุข) เป็นความรู้สึกมั่นใจในความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการดำเนินชีวิตให้มีความสุข แก้ไขปัญหาเพื่อลดความหวงกังวลต่างๆ ได้มาก

ระดับคะแนน 81 -100 คะแนน ระดับมากที่สุด (อยู่เย็น เป็นสุข) เป็นความรู้สึกเชื่อมั่นและมั่นใจในความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการดำเนินชีวิต เพื่อตัดความกังวลต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้น ทำให้รู้สึกพึงพอใจ สบายใจมากที่สุดและคงอยู่ต่อเนื่อง

การประเมินให้ที่ประชุมตัดสินใจเลือกค่าคะแนนกันให้เสร็จก่อน แล้วจึงค่อยเฉลยความหมายในแต่ละระดับก็ทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมมากขึ้น และไม่เป็นการชี้้นำให้เลือกระดับไปในตัว เช่น ตกลงเลือกระดับความสุขที่ 92 คะแนน ถือว่าเป็นระดับ“อยู่เย็น เป็นสุข” ถามต่ออีกหน่อยได้ไหม ว่าทำไมไม่เต็มร้อยแล้วจะทำอะไรต่อกันดีล่ะ พี่น้อง.

3. ตัวชี้วัดและความหมาย

ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็น เป็นสุข เป็นการสะท้อนเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา(Ends) และต้องพิจารณาเชื่อมโยงให้สะท้อนถึงวิธีการ(Means) ต่างๆ ที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายความอยู่เย็นเป็นสุขด้วย เนื่องด้วย การพัฒนาหมู่บ้านชุมชน ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมาย ที่เลือกไว้ในระยะเวลา ที่กำหนด ผลการพัฒนาเกิดขึ้นแก่ประชาชน ครอบครัวและชุมชนโดยรวม ในเชิงปริมาณ คือ มีถนน มีบ้าน มีงาน มีรายได้ หรือไม่มีคนเกเร ไม่มีคนทำผิดกฎหมาย ไม่มีความขัดแย้ง แต่ความรู้สึกเป็นสุขหรือไม่จึงต้องประเมินความอยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้านหรือ ชุมชน ซึ่งเป็นการประเมินเชิงคุณภาพหลังจากการจัดกิจกรรม เพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนา โดยเฉพาะตัวชี้วัด ในการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของกระทรวงมหาดไทย ด้าน 23 ตัวชี้วัด)

การประเมินระดับความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของชุมชน ในการประเมินแบบมีส่วนร่วม เป็นการประเมินความสมดุลของความรู้สึก ของประชาชนในการได้ทำกิจกรรมใดๆ ที่ต้องการจะทำหรือไม่ทำในสิ่งที่ไม่ต้องการได้ทำแล้วไร้ผลประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ เป็นการพึงพอใจในสภาพของสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นอยู่ อย่างเข้าใจในสภาพความเป็นจริงเกิดขึ้นเป็นความสุขจากภายใน “จิตที่เป็นกลาง”

ประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้สึกในช่วงเวลาการประเมินว่าประชาชนรู้สึกอย่างไร กับสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ว่า รู้สึกอย่างไร มีความสะดวก สบายกายสบายใจ พอใจ ไม่มีความกังวล ไม่ต้องห่วงใย ซึ่งถือเป็นความรู้สึกที่เป็น “ความสุข” ในขณะที่อาการตรงข้ามจะถือว่า เป็น “ความทุกข์”

ดังนั้น การประเมินความสุข จึงเป็นการนำสถานการณ์ที่เป็นสาเหตุให้เกิด ความสุขของประชาชนในชีวิตประจำวัน แล้วทำให้เกิดความสุขให้ขึ้นใน “จิตใจของประชาชน” ในระดับใด

ความหมายของ “ความอยู่เย็น เป็นสุข”

“ความอยู่เย็น เป็นสุข” หมายถึง “สภาวะที่คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวมและสัมพันธ์กันได้อย่างต้องดีงาม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

จากความหมาย “ความอยู่เย็น เป็นสุข” สามารถกำหนดองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยพื้นฐานร่วม ในการสร้างความสุขของมนุษย์ได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีสุขภาพ 2) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม 3) ครอบครัวยั่งยืน 4) การบริหารจัดการชุมชนดี 5) การมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และ 6) เป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล

องค์ประกอบที่ 1. การมีสุขภาพ

หมายความว่า การดำรงชีพของบุคคลอย่างมีสุขภาพ ดำเนินชีวิตโดยใช้ความรู้ในการรักษาร่างกายให้แข็งแรงไม่เจ็บป่วย มีอายุยืนยาว มีสุขภาพจิตใจที่ดี ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม “คิดเป็น ทำเป็น” มีความเป็นเหตุเป็นผล มีทักษะในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สร้างสรรค์ประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมได้อย่างเต็มศักยภาพ

1.1 บุคคล มีความรู้ในการสร้างและรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย อายุยืนนาน

หมายถึง ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้เข้าใจและปฏิบัติตามหลักโภชนาการ ไม่เป็นโรคติดต่อและไม่ติดต่อ มีหลักประกันสุขภาพ มีโอกาสได้รับการรักษาจากแพทย์ พยาบาล อย่างสะดวก

1.2 บุคคล มีสุขภาพจิตที่ดี ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม เชื่อมมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หมายถึง ประชาชนในหมู่บ้านมีหลักยึดเหนี่ยวในใจ ทั้งหลักศาสนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประเพณี วัฒนธรรมและกติกาสังคมหมู่บ้านเมื่อเกิดปัญหาสามารถแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไป ไม่เป็นโรคจิตกังวล ไม่เป็นโรคซึมเศร้า ไม่เป็นโรคจิต ไม่ฆ่าตัวตาย

1.3 บุคคล มีทักษะในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สร้างสรรค์ประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างเต็มศักยภาพ

หมายถึง ประชาชนในชุมชน มีเป้าหมายในชีวิต เชื่อมมั่นในความรู้ความสามารถของตน ได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง ใช้ความสามารถในการปรับตัวเพื่อการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การตัดสินใจ “คิดเป็น ทำเป็น” ความคิดสร้างสรรค์ การประมาณตนและการควบคุมสถานการณ์ การสื่อสาร ต่อรอง ปฏิเสธและโน้มน้าวจิตใจ การปรับตัว (ทักษะคือความเชี่ยวชาญ ชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นจากการเรียนรู้)

องค์ประกอบที่ 2. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม

หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันก่อให้เกิด การผลิต การจำหน่ายและการบริโภค ให้เกิดรายได้ที่เพียงพอ เกิดจากการมีงานสุจริต มีความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน มีรายได้ที่เป็นธรรมต่อเนื่อง มีการรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือ แบ่งปันกัน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และเกิดความยั่งยืน

2.1 ครอบครัว มีความมั่นคงในอาชีพ มีรายได้ที่เพียงพอเกิดจากการมีสัมมาชีพ

หมายถึง ประชาชน มีงานที่มั่นคงทำ มีรายได้ที่เป็นธรรมต่อเนื่อง โดยใช้ความรู้ ความสามารถ อย่างถูกกฎหมาย ในการทำงานสร้างรายได้ ด้วยทรัพยากรที่มีอย่างสมประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นงานในครัวเรือนตนเองหรือในสถานประกอบการ จัดการหนี้สินได้ไม่เป็นภาระ

2.2 ชุมชน มีการกระจายรายได้ในกลุ่มต่างๆ ในชุมชนอย่างเป็นธรรม

หมายถึง ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมสร้างรายได้ กระจายไปสู่ประชาชน ครอบครัว กลุ่มองค์กร ได้อย่างทั่วถึงทั้งหมู่บ้าน

2.3 ชุมชน มีกิจกรรมสร้างความมั่นคงเศรษฐกิจฐานราก มีและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อเนื่อง มีสถาบันการเงิน

หมายถึง ชุมชนมีกิจกรรมการสร้างเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยกระบวนการกลุ่ม การพัฒนาอาชีพ เพิ่มพูนทักษะฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม มีสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน มีกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่ให้บริการสมาชิกตามความต้องการได้ อย่างทั่วถึง สามารถจัดการสร้างกิจกรรมแก้ปัญหาหนี้ในระบบได้

องค์ประกอบที่ 3. ครอบครัวอบอุ่น

หมายถึง ครอบครัวที่สมาชิกมีความรัก ความผูกพันต่อกัน มุ่งมั่นที่จะการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย สามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม มีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกวัยเยาว์ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพในวิถีชีวิตของความเป็นไทย เลี้ยงดูผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกันเพื่อให้สามารถดำรงความเป็นครอบครัวได้อย่างมีคุณภาพที่ยั่งยืน

3.1 ครอบครัวรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถดำรงความเป็นครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพที่ยั่งยืน

หมายถึง ประชาชนทำหน้าที่ในการสร้างครอบครัว โดยมีเป้าหมาย และทำกิจกรรมต่างๆ มีความรับผิดชอบร่วมกันในด้านต่างๆ เช่น ดูแล เลี้ยงดูบุตร ส่งเสริมการศึกษา สุขภาพ ธรรมเนียมประเพณีไทย ดูแลผู้สูงอายุ และช่วยเหลือญาติพี่น้อง ด้านการงาน ด้วยความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมกันแก้ปัญหาของครอบครัวด้วยความรัก และการแสดงบทบาทหน้าที่ในครอบครัวอย่างสมบูรณ์ เช่น พ่อ แม่ ประกอบอาชีพสุจริต กระทำตนเป็นตัวอย่างแก่บุตร ดูแลทุกข์สุข ให้ความอบอุ่น เลี้ยงดูอบรมสั่งสอน บุตรมีหน้าที่ช่วยเหลือ ดูแล บำรุง พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เคารพเชื่อฟัง เป็นต้น สามัคคีปรองดอง มีความสนใจในแนวทางเดียวกัน จิตใจหนักแน่น ปรับตัวเข้าหากัน เสียสละ ใจกว้าง รู้เหตุผล ไม่ขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล และไม่ยึดเหตุผลของตนฝ่ายเดียว เอาใจใส่และห่วงใยพร้อมมีความสุข ร่วมทุกข์ ยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ไม่นอกใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.2 ครอบครัว มีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกวัยเยาว์ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพในวิถีชีวิตของความเป็นไทย

หมายถึง ครอบครัวมีวิธีการอบรมบุตร หลาน โดยอธิบายให้เชื่อในการทำให้หลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้ความเอื้อเฟื้อ โอบอ้อมอารี สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม โน้มน้าวให้ประพฤติดีงาม รู้จักเลี้ยงชีพ มีวินัย มีกิริยามารยาทดีงาม ปลุกฝังเจตคติที่ดีต่อการศึกษา เพื่อปรับปรุงชีวิตให้มีหลักฐานมั่นคง

3.3 ครอบครัว ชุมชน เลี้ยงดูผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

หมายถึง กิจกรรมที่ครอบครัวและชุมชนจัดขึ้นและดำเนินการเพื่อดูแล ส่งเสริมผู้สูงอายุ ในครอบครัวและชุมชน ในด้านจิตใจ สุขภาพ เศรษฐกิจ รวมทั้งการสืบทอดภูมิปัญญา เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีความสุข สดวกสบาย

องค์ประกอบที่ 4. ชุมชนมีการบริหารจัดการชุมชนดี

หมายถึง ชุมชน แสดงความสามารถบริหารจัดการชุมชน จัดกระบวนการพัฒนาชุมชน มีกิจกรรมการแก้ไข ปัญหาชุมชนได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบริหารจัดการที่ดี ผู้นำ ประชาชนและองค์กรในชุมชนสามารถร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกันและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รวมทั้งมีภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทเกื้อหนุนการทำงานภายในชุมชน มีการสื่อสาร และกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง สามารถอนุรักษ์คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนท้องถิ่นรวมถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย

4.1 ประชาชนและกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ร่วมมือ ช่วยเหลือกัน เกื้อกูลและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

หมายถึง ประชาชนมีความสามัคคี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านและคนอื่นๆ ในชุมชน ไม่มีปัญหาความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมกับการทำงานเพื่อการพัฒนาชุมชน ให้การสนับสนุน ทั้งด้านความรู้ ทรัพยากร แรงงาน ของประชาชนและจากองค์กรในชุมชน ในการช่วยกันคิด ตัดสินใจและบริหารกิจกรรมให้สำเร็จ

4.2 ชุมชน มีการบริหารจัดการที่ดี มีและใช้แผนชุมชนในการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน

หมายถึง ชุมชนมีการจัดระบบบริหารจัดการชุมชน ส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมใช้หลักวิชาการ ข้อมูล ในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการพัฒนา มีแผนและใช้แผนพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือในการกำกับ การติดตามพัฒนาให้

เกิดผลตามที่กำหนด การจัดสรรทรัพยากร โดยมอบหมายผู้รับผิดชอบงานและผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวไปสู่ความสำเร็จ

4.3 ชุมชน ร่วมกับภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทเกื้อหนุนกัน สร้างการทำงานภายในชุมชน

หมายถึง การมีส่วนร่วม ของสถาบัน หน่วยงานต่างๆ ได้ในการสนับสนุนการทำงานของชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ทั้งทางด้านวิชาการ และสนับสนุนปัจจัยอื่นๆ

4.4 ชุมชน มีระบบการสื่อสารและกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

หมายถึง ชุมชนมีการส่งข่าวสาร ความรู้ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกัน และมีการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน ด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น ประชุมเป็นประจำ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย เป็นต้น

4.5 ชุมชน สามารถธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนเอกลักษณ์ความเป็นไทย

องค์ประกอบที่ 5.การมีสภาพแวดล้อมที่ดีมีระบบนิเวศที่สมดุล

หมายถึง บรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการใช้ชีวิตของคนในหมู่บ้าน สร้างความสะดวกสบาย ร่มรื่น ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ครอบครัวมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน และการมีบริการสาธารณสุขที่พอเพียง มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มีคุณภาพ สมดุล ในระบบนิเวศเพื่อใช้ยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

5.1 บุคคล ครอบครัว มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง

หมายถึง ครอบครัวเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยที่แข็งแรงมั่นคง ให้เป็นที่พักอาศัยร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวอย่างสะดวกสบายและปลอดภัย

5.2 ชุมชน จัดสภาพแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตในชุมชนให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

หมายถึง บรรยากาศสวยงามและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพที่ดี ไม่มีสิ่งเป็นพิษรบกวน สร้างความเดือดร้อนรำคาญ เช่น น้ำเน่า เสียงดัง ขยะพิษ กลิ่นเหม็น ไม่มีโจร ผู้ร้าย มีระบบป้องกันภัยอันตราย มีวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหาหาสาเหตุ ไม่กังวลต่อการเกิดคดีที่กระทำต่อร่างกายและทรัพย์สิน

5.3 ชุมชน มีบริการสาธารณสุขที่พอเพียง

หมายถึง ชุมชนมีสิ่งสาธารณะ ที่จำเป็นของหมู่บ้าน อยู่ในสภาพดี สามารถใช้ประโยชน์ อำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

5.4 ชุมชน มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพเพื่อสร้างสมดุลให้กับระบบนิเวศ และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคน

หมายถึง ทรัพยากรต่างๆ ของหมู่บ้าน มีคุณภาพดี เช่น ป่าชุมชน แหล่งน้ำ สัตว์น้ำ พืชพันธุ์ชุมชน สภาพดินหรือสิ่งอื่นๆ มีการดูแลให้คงสภาพ เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อการพึ่งตนเอง หรือช่วยแบ่งเบาภาระในการดำเนินชีวิตให้มีความสะดวก สบาย ไร้กังวล เช่น สามารถมีรายได้ สามารถใช้ประโยชน์จากป่าในการลดรายจ่าย เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 6. เป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล

หมายถึง ชุมชนเป็นสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล ประชาชน มีสิทธิเสรีภาพได้รับการยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นคนที่เท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตย ประพฤติ ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนเองและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของคนอื่น มีระเบียบวินัย มีระบบการบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดความโปร่งใส คำนึงถึง และกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม นำไปสู่สังคมสมานฉันท์ที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืน

6.1 บุคคล มีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพและการยอมรับ และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นคนที่เท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตย

หมายถึง ประชาชน มีความเป็นอิสระในการกระทำกิจกรรมใดๆ ในชีวิตประจำวัน ตามขอบเขตอำนาจของกฎหมายหรือศีลธรรม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น อยู่ในหมู่บ้านร่วมใจกันปฏิบัติงานต่างๆ อย่างให้เกียรติ เคารพในความรู้ความสามารถ มีสิทธิคุณค่าของคน ให้โอกาสในการมีส่วนร่วมในการทำงานและรับผลที่เกิดขึ้น อย่างเท่าเทียม เสมอกัน

6.2 บุคคล ปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ กติกาประชาธิปไตย ไม่ซื้อสิทธิ์ ขายเสียงในการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในการกระทำต่างๆ ตามหน้าที่พลเมืองที่ดี ยึดมั่นวัฒนธรรม ศีลธรรม กฎ กติกาของหมู่บ้าน มีวินัยในตนเอง โดยไม่ละเมิดหรือเอาเปรียบสิทธิของผู้อื่น เคารพตนเอง ในการตัดสินใจ การเลือกผู้แทนในการทำหน้าที่บริหารงานหมู่บ้าน/ชุมชนหรือประเทศ โดยไม่เห็นแก่ สินจ้างรางวัล และไม่สนับสนุนคนที่ทำผิดกฎ กติกาที่ได้กำหนดไว้

6.3 ชุมชนมีธรรมาภิบาลชุมชน มีระบบการบริหารจัดการที่ยึดหลักความโปร่งใส คุ่มค่า เป็นธรรม รับผิดชอบ

หมายถึง การบริหารงานของคณะผู้บริหารของหมู่บ้าน ทุกคณะ ทุกกลุ่มที่มีในหมู่บ้าน ดำเนินการโดย ยึดหลักการปฏิบัติตาม กฎระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ ที่ทันสมัย เทียงธรรม ยึดมั่นในความถูกต้อง ซื่อสัตย์ สุจริต การปฏิบัติงานเปิดเผย ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารตรงไปตรงมา ให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการคิดตัดสินใจ เมื่อผิดพลาดมีการยอมรับและรับผิดชอบพร้อมแก้ไขปรับปรุงได้ทันทั่วทั้งที่ บนฐานการบริหารทรัพยากรอย่างประหยัด เกิดประโยชน์บรรลุปเป้าหมายต่อประชาชนเป็นสำคัญ ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีไม่ยอมรับและละอายต่อพฤติกรรมและการเรียกรับสิ่งตอบแทนของผู้มีหน้าที่ให้บริการ เพื่ออำนวยความสะดวกหรือได้มาซึ่งประโยชน์ที่ตนเองและครอบครัวต้องการ โดยกระทำในสิ่งที่กฎหมายห้ามไว้หรือไม่กระทำในสิ่งที่กฎหมายกำหนดให้ทำ หรือเบียดบัง ยกยอกทรัพย์สินส่วนรวมไปเพื่อประโยชน์ของตน

6.4 ชุมชน มีวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้ง สร้างความสันติสุข สมานฉันท์ในชุมชนโดยชุมชน

หมายถึง ชุมชนมีระบบหรือกิจกรรมในการสร้างความรักความเข้าใจมีความสามัคคี อยู่ร่วมกันอย่าง สงบสุข ใช้คณะกรรมการหรือบุคคลที่มีหน้าที่ในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นสร้างความปรองดองในชุมชน

สรุปขั้นตอน

การจัดการประชุมประเมินความอยู่เย็นเป็นสุข หรือความสุขมวลรวม (GVH) แบบมีส่วนร่วม

ที่	วิทยากร	ผู้ร่วมประชุม	เครื่องมือ
1	ชี้แจงวัตถุประสงค์	รับฟัง เข้าใจ พร้อมประเมิน	เครื่องเสียง
2	อธิบาย ความหมายขององค์ประกอบตัวชี้วัด	รับฟัง เข้าใจ	แผ่นผังใยแมงมุม
3	ตั้งคำถามเป็นรายตัวชี้วัด	ระดมสมองคิดว่า ชุมชนจะต้องมีอะไรบ้าง จึงจะทำให้ตัวชี้วัดแต่ละตัวชี้วัดจะสำเร็จจริง	ฟลิปชาร์ต/บัตรคำ
4	เชิญชวนให้คะแนนคราวละตัวชี้วัด	ให้คะแนนตามความรู้สึกแท้จริง	สติ๊กเกอร์ เข็มหมุด/ยกมือ
5	นำค่าคะแนนที่ได้มาบันทึกบนแผ่นผัง	ตรวจสอบความถูกต้อง	แผ่นผังใยแมงมุม
6	ตั้งคำถามตัวชี้วัดต่อไป จนครบทุกตัว	ร่วมพิจารณาให้คะแนน	แผ่นผังใยแมงมุม

7	สรุปคะแนน เป็นรายองค์ประกอบ และสรุปการประเมินเป็นรายตัวชี้วัด เชิญชวนพิจารณาค่าคะแนน	ร่วมเรียนรู้สิ่งที่ต้องปรับปรุง สิ่งที่ต้องรักษา เข้าใจสภาพความสุขในปัจจุบัน	แผนผังในแมงมุม
8	อธิบายการประเมินรวมทุกตัวชี้วัด	คิดถึงสภาพของชุมชนและระดับ ความสุขที่เกิดขึ้น	ปรอทวัดความสุข
9	ตั้งคำถามให้ที่ประชุมประเมิน ความสุขในภาพรวม	ให้คะแนนตามความรู้สึกที่แท้จริง	ปรอทวัดความสุข
10	บันทึกค่าคะแนน	ตรวจสอบความถูกต้อง	ปรอทวัดความสุข
11	- สรุปการประเมิน - ขวนคิด ขวนคุย ถึงการเพิ่มความสุข ของบุคคลและชุมชนในอนาคต โดยใช้ ตัวชี้วัด “ความอยู่เย็น เป็นสุข” เป็น เป้าหมาย	แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สภาพปัญหา เข้าใจ สาเหตุ หาทำออก ออกแบบกิจกรรม ดำเนินการต่อ	ฟลิปชาร์ต/ บัตรคำ

ภาคผนวก

แผนการสอน

วิถีประชาธิปไตยกับการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมนำแนวทางตามหลักประชาธิปไตยไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างสรรค์ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

ระยะเวลา 1.30 ชั่วโมง

เวลา	เนื้อหา / วิธีการ	สื่อ / อุปกรณ์
5 นาที	เกริ่นนำ วิทยากรสร้างบรรยากาศเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้เข้าอบรมและวิทยากร	-แนะนำตัว -เกมส์ -เพลง
35 นาที	ประชาธิปไตย คืออะไร 1. วิทยากร จัดสถานที่ , สร้างสถานการณ์ , กรณีศึกษา , ดุภาพยนตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ร่วมทำกิจกรรม หรือ กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกใน 3 เรื่อง 1.1 ความเท่าเทียม 1.2 เสรีภาพ 1.3 สิทธิ 2. วิทยากรตั้งคำถามโดยแบ่งผู้เข้ารับการอบรม เป็น 3 กลุ่ม 2.1 ท่านได้รับหรือไม่ได้รับความเท่าเทียมในเรื่องใด 2.2 ท่านได้รับหรือไม่ได้รับสิทธิในเรื่องใด 2.3 ท่านได้รับหรือไม่ได้รับเสรีภาพในเรื่องใด 3. วิทยากรบรรยายสรุป ตามใบความรู้ที่ 2 3.1 การปกครองตามแนวคิดของอริสโตเติล 3.2 ความหมายของประชาธิปไตย 3.3 องค์ประกอบของหลักประชาธิปไตย 3.4 ปัจจัย – อุปสรรค – โอกาสในการพัฒนาประชาธิปไตยของคนไทย 3.5 ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข	- กรณีศึกษา - ภาพยนตร์ - Powerpoint - รูปภาพ - เหตุการณ์ - เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน - บัตรคำ - ปากกาเคมี - บอร์ด - กระดาษคลิปชาร์ท - ใบความรู้ - กฎหมายรัฐธรรมนูญ

เวลา	เนื้อหา / วิธีการ	สื่อ / อุปกรณ์
50 นาที	การสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน 1. วิทยากร ให้ผู้เข้ารับการอบรมศึกษา อุทาหรณ์ เรื่อง สามัคคีเภท 2. วิทยากรให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงความคิดเห็นตามใบงานที่ 1 3. วิทยากรสรุปความเห็นของผู้เข้ารับการอบรม 4. วิทยากรบรรยายให้ความรู้หลักธรรม อุปราชาธรรม 7 ประการ ตามใบความรู้ที่ 2 5. วิทยากรแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม และแต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็นสถานะการณ์ความขัดแย้งในชุมชนหรือสังคม ตามใบงานที่ 2 6. วิทยากรสรุปเชื่อมโยงหลักการประชาธิปไตยกับการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง และการสร้างความสามัคคีโดยหลักธรรม กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใบความรู้ที่ 3 7. การกำหนดระเบียบข้อกำหนดของหมู่บ้านเพื่อแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งและสร้างความสามัคคี	- กรณศึกษา - ใบงาน - ใบความรู้ - ปากกา - บัตรคำ - กระดาษคลิปชาร์ท - บอร์ด - Powerpoint

อุทาหรณ์ เรื่อง สามัคคีเภท

พระเจ้าอชาตศัตรู ผู้ปกครอง **เมืองมคร** ต้องการที่จะขยายอาณาจักรของตนเองออกไปให้กว้างขวาง โดยใช้วิธียกทัพเข้าตีเมืองที่ตนเองหมายตาเอาไว้ แต่มีอยู่เมืองหนึ่งที่ **พระเจ้าอชาตศัตรู** อยากได้มาครอบครองมาก นั่นคือ **เมืองวัชชี** เพราะเป็นเมืองขนาดใหญ่และอุดมสมบูรณ์ **พระเจ้าอชาตศัตรู** กลุ่มใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากการตีเมืองวัชชีไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะเมืองวัชชีถูกปกครองด้วยกษัตริย์ทั้งสิ้น 3 องค์ เรียกว่า **กษัตริย์ตระกูลลิจวิ** ซึ่งทั้งสามองค์นั้นได้ใช้ **หลักอุปราชาธรรม** ในการปกครองบ้านเมือง โดยเน้นความสามัคคีเป็นหลัก หากเมื่อใดถูกโจมตีจากเมืองอื่น กษัตริย์ทั้งสามก็จะรวมตัวกันเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียง เพื่อปรึกษาหารือกันรับมือกับศัตรูทำให้ฝ่ายศัตรูพ่ายแพ้ไปนับครั้งไม่ถ้วน

ฝ่าย **พระเจ้าอชาตศัตรู** มีปโรหิตที่ปรึกษาชื่อ **วัสสการพราหมณ์** ผู้มีปัญญาเฉียบแหลมและรอบรู้ในทุกด้าน โดย **วัสสการพราหมณ์** ได้เสนออุบายแก่ **พระเจ้าอชาตศัตรู** ว่า ให้ทำที่เป็นเนรเทศออกไปจากเมือง และตนจะไปขออยู่อาศัยกับพวกเมืองวัชชี เพื่อที่จะทำให้เหล่า **กษัตริย์ลิจณวิ** ตายใจแล้วค่อยแย่งให้เหล่ากษัตริย์แตกคอกันเอง จากนั้น ค่อยยกทัพมาตีเมืองจะทำให้ตีเมืองได้โดยง่าย **พระเจ้าอชาตศัตรู** เห็นชอบจึงสร้างทำเป็นขัดใจและลงโทษ **วัสสการพราหมณ์** อย่างหนัก โดยสั่งให้โยกหลังวัสสการพราหมณ์ แล้วไล่ออกจากเมืองไป

หลังจากนั้น **วัสสการพราหมณ์** ก็ได้ทำที่ไปของจริงรักภักดีต่อเหล่า **กษัตริย์ลิจณวิ** โดยอ้างว่า **พระเจ้าอชาตศัตรู** นั้น ปกครองบ้านเมืองด้วยความโหดร้ายทารุณจนตนเองทนไม่ไหว จึงถูกเนรเทศออกมา เหล่ากษัตริย์ลิจณวิก็เชื่อ และรับ **วัสสการพราหมณ์** เข้ามาอยู่ด้วย โดยให้เป็นครูสอนพระกุมารของพวกตน ซึ่งกษัตริย์ลิจณวิมีพระกุมารทั้งหมด 3 พระองค์ เมื่อเวลาผ่านไปพอสมควรพวก **กษัตริย์ลิจณวิ** ก็ตายใจ และไว้วางใจ **วัสสการพราหมณ์** อย่างมาก

เมื่อเป็นดังนั้นแล้ว **วัสสการพราหมณ์** จึงได้ดำเนินการตามแผนของตนต่อไป โดยออกอุบายให้เหล่าพระกุมารแคลงใจกันเอง ด้วยการเรียกพระกุมารเข้าไปถามในห้องที่ละคนด้วยคำถามที่ง่าย ๆ เช่น วันนี้อยู่ที่ไหน หรือไม่ก็ชาวบ้านใช้โคไถนาใช้หรือไม่ เมื่อพระกุมารองค์แรกออกมาจากห้อง เหล่ากุมารองค์อื่นๆ ก็ต่างพาดพิงว่า พระอาจารย์เรียกไปคุยเรื่องอะไร พระกุมารองค์แรกตอบไปตามความจริง แต่พระกุมารที่เหลือไม่เชื่อคิดแต่ว่าพระกุมารองค์แรกจะนำปมด้อยของตนเองไปบอก **วัสสการพราหมณ์** จึงทำให้เหล่าพระกุมารนำความไปบอกแก่พระบิดาของตนเอง เหล่ากษัตริย์ต่างก็เชื่อพระโอรสของตนเอง จึงทำให้เกิดความขุ่นเคืองกันเองในหมู่ **กษัตริย์ลิจณวิ** ต่อมา **วัสสการพราหมณ์** ได้แอบส่งข่าวแก่ **พระเจ้าอชาตศัตรู** ให้ยกทัพมาตีเมืองได้แล้ว เมื่อทัพของ **พระเจ้าอชาตศัตรู** มาประชิดกำแพงเมืองวัชชี ก็ไม่มีกษัตริย์องค์ใดเลยที่เข้ามาประชุมเพื่อหาทางป้องกันเมืองต่างคนต่างก็คิดว่า ใครแน่น ใครใหญ่ก็ออกไปรบเอง ไม่จำเป็นต้องขอความเห็นของตนเอง ในที่สุด **พระเจ้าอชาตศัตรู** ก็ยกทัพเข้าเมืองมาอย่างง่ายดายไม่เสียเลือดเนื้อและไพร่พล โดยมี **วัสสการพราหมณ์** เป็นผู้เปิดประตูเมืองเอง

ใบงานที่ 1

1. วิทยากรตั้งคำถามให้ผู้เข้าอบรมแสดงความคิดเห็นหลังจากศึกษา อุทาหรณ์ เรื่อง สามัคคีเภท
2. วิทยากรกระตุ้นหรือใช้เครื่องมือให้ผู้เข้าอบรมแสดงความคิดเห็นครบทุกคน

ประเด็นคำถาม

1. กลอุบายที่วัสสการพราหมณ์ใช้นั้นคืออะไร
2. การกระทำของวัสสการพราหมณ์น่ายกย่องหรือไม่ อย่างไร
3. หากท่านเป็นกษัตริย์ลิจณวิ ท่านจะรับวัสสการพราหมณ์เข้าเมืองมาหรือไม่

1 เพราะใจเลว

ใบงานที่ 2

1. วิทยากรแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมตามความเหมาะสม 3 – 5 กลุ่ม
2. วิทยากรตั้งคำถามให้แต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็นกับสถานการณ์ความขัดแย้ง หรือแตกแยกในชุมชนนั้น หรือ ชุมชนใกล้เคียง หรือ ประเทศไทย
กลุ่มละเรื่อง
3. วิทยากรแนะนำให้นำแนวทางที่ได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์ นำไปกำหนดเป็นระเบียบ กติกาของหมู่บ้าน โดยผ่านการกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน

ประเด็นคำถาม

“ ในสถานการณ์ปัจจุบันหลายชุมชนเกิดความแตกแยกในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การเมืองระดับประเทศ การเลือกตั้งผู้นำในระดับท้องถิ่น , ที่ดินทำกิน , ที่สาธารณะประโยชน์ , การพัฒนาแหล่งน้ำ , การคมนาคม , ทำให้การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส , การบริหารกองทุนชุมชน , การจัดสวัสดิการประชาชน , การช่วยเหลือ

ใบความรู้ที่ 1

1. รูปแบบการปกครอง

รูปแบบการปกครองในทฤษฎีของ อริสโตเติล ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งวิชาการปกครองในสมัยรัฐกรีก ได้จำแนกรูปแบบการปกครองออกเป็น 6 ประเภท

ผู้ปกครอง	ประโยชน์เพื่อส่วนรวม	ประโยชน์เพื่อพรรคพวก
คน ๆ เดียว	ราชาธิปไตย <Monarchy>	ทรราช <Tyranny>
คณะบุคคล	อภิชนาธิปไตย <Aristocracy>	คณาธิปไตย <Oligarchy>
ประชาชน	โพลีตี <PolityX>	ประชาธิปไตย <Democracy>

2. ประชาธิปไตย

แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า เดโมแครซี (Democracy) ซึ่งมาจากภาษากรีก ว่า เดโมคราเทีย แปลว่า การปกครองโดยผู้ถูกปกครอง หรือ การปกครองโดยประชาชน คำว่าประชาธิปไตย แปลโดยศัพท์ว่า ประชาชนเป็นใหญ่อย่างยิ่ง ซึ่งหมายถึง การปกครองโดยอำนาจอยู่ที่ประชาชน

ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการเมือง หรือรูปแบบของการปกครองอย่างหนึ่งที่ผู้ปกครองต้องได้รับการยินยอมจากผู้ที่ถูกปกครอง ซึ่งผู้ที่ถูกปกครองมีสิทธิเปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้

ประชาธิปไตย จึงไม่ใช่การปกครองโดย เสียงส่วนใหญ่ หรือ เสียงข้างมาก แต่เป็นการปกครองโดยประชาชน การลงมติหรือการตัดสินใจโดยการใช้คะแนนเสียง จะเป็นแนวทางสุดท้ายหลังจากที่ได้ผ่านการศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์หาทางเลือก มีการปรึกษาหารือ เปรียบเทียบ ประเมินประนีประนอมระหว่างสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันอยู่เสมอ

แก่นแท้ของประชาธิปไตย ประกอบด้วยอย่างน้อย 3 เงื่อนไข

ความเสมอภาค

ประชาธิปไตย

สิทธิ

เสรีภาพ

สิทธิ หมายถึง หลักการสำคัญ บทบัญญัติที่รองรับ รับประกันการใช้อำนาจของประชาชนในการปกครองตนเองในระบบประชาธิปไตย เช่น

1. สิทธิของพลเมือง หมายถึง ประชาชนต้องได้รับความคุ้มครอง และการบริการขั้นพื้นฐาน ตามกฎหมายจากรัฐ
2. สิทธิทางการเมือง หมายถึง อำนาจในการเลือกผู้แทน การเสนอกฎหมาย การตรวจสอบ การถอดถอนนักการเมือง การร้องขอความเป็นธรรม
3. สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิความคุ้มครองในชีวิตและร่างกาย โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา หรือฐานะทางเศรษฐกิจ
4. สิทธิชุมชน หมายถึง การใช้อำนาจอปถอองผลประโยชน์ของชุมชนจากผลกระทบที่เกิดจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก
5. สิทธิในกระบวนการยุติธรรม หมายถึง หลักประกันในการได้รับการปฏิบัติจากรัฐในกรณีที่มีข้อพิพาท การพิจารณาคดี การลงโทษ

เสรีภาพ หมายถึง ความเป็นอิสระของบุคคลแต่ต้องไม่ไปขัดแย้งกับสิทธิ/อำนาจของคนแต่ละคน และต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตหรือข้อจำกัดทางสังคม จารีต ประเพณี และกฎหมาย

ความเท่าเทียมกัน หมายถึง ความเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในสังคม และเป็นความเท่าเทียมกันแห่งสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานที่ได้ให้ไว้กับทุกคน ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะมีฐานะระดับเดียวกันในทุกเรื่อง

3. ปัจจัย – อุปสรรค – โอกาสในการพัฒนาประชาธิปไตยของคนไทย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

- 1) หลักนิติธรรม : ยึดถือปฏิบัติตามข้อกฎหมาย หรือข้อตกลงร่วมกัน
- 2) หลักการมีส่วนร่วม : รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย ตอบสนองความต้องการ และรักษาประโยชน์ส่วนรวม
- 3) หลักสันติธรรม: ทุกคนทุกฝ่ายต้องมีความอดทน อดกลั้น ในความคิดเห็นที่แตกต่าง และเคารพในสิทธิของผู้อื่น

อุปสรรคต่อการพัฒนา

- 1) อำนาจนิยม : ผู้ปกครองหลงในอำนาจ ช่มชู้ บังคับ ใช้กำลัง
- 2) ระบบอุปถัมภ์ : เพื่อผลประโยชน์ตนเอง พวกพ้อง
- 3) คล้อยตามผู้นำ หรือผู้มีฐานะ : ไม่เชื่อในศักยภาพ ความไม่เท่าเทียม
- 4) ทำได้ตามใจคือไทยแท้ : ไม่เคารพกติกา ถือความสะดวกสบายตนเป็นที่ตั้ง
- 5) มีเงินนับเป็นน้อง มีทองนับเป็นพี่ : ให้ความสำคัญประโยชน์ตอบแทนมากกว่าความดี ความมีคุณธรรม
- 6) พุดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง : ไม่สนใจการเมือง เป็นเรื่องที่ไกลตัว

สิ่งเอื้ออำนวยในการพัฒนา

- 1) ยอมรับความแตกต่าง : สังคมไทยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ถิ่นที่อยู่
- 2) ประณีประนอม : คนไทยรักความสงบ ไม่ชอบใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา
- 3) ความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือผู้อื่น : มีจิตใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น การบริจาคสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

4. บทบัญญัติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ด้านความเสมอภาค

- บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย
- ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน
- ไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะ เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สถานภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ศาสนา การศึกษา
- ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่/พนักงาน/ลูกจ้างขององค์กรของรัฐ

ด้านสิทธิและเสรีภาพ

- ในชีวิต หรือ ร่างกาย
- ทรัพย์สิน สंहามิทรัพย์สิน และอสังหาริมทรัพย์
- ในเคหสถานหรือที่อยู่อาศัย
- การเดินทาง และเลือกถิ่นที่อยู่
- เกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนตัว
- การสื่อสาร
- การนับถือศาสนา
- กระบวนการยุติธรรม
- การประกอบอาชีพ
- หลักประกันความปลอดภัยและสวัสดิการ
- การแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา
- การใช้ความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์
- การได้รับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี
- การได้รับบริการสาธารณสุข
- การได้รับสวัสดิการจากรัฐ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ไร้ที่อยู่อาศัย/ไม่มีรายได้
- การได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร เสนอเรื่องราวร้องทุกข์
- การชุมนุมโดยสงบ
- การรวมกลุ่ม
- การจัดตั้งพรรคการเมือง
- การอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ
- พิทักษ์รัฐธรรมนูญ

หน้าที่ของชนชาวไทย

- พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- ป้องกันประเทศ รักษาผลประโยชน์ของชาติ ปฏิบัติตามกฎหมาย
- รับราชการทหาร
- เสียภาษีอากร
- ช่วยเหลือทางราชการ
- รับการศึกษาอบรม
- พิทักษ์/ปกป้อง/สืบสานศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5. หลักประชาธิปไตย

การพิจารณาว่าการปกครองของรัฐหรือประเทศใดเป็นระบอบประชาธิปไตย หรือไม่ มีหลักในการพิจารณา ดังนี้

รัฐให้อิสระเสรี มีความเท่าเทียม
มีการเลือกตั้ง มีพรรคมากกว่าหนึ่ง
คำนึงถึงเหตุผล ทุกคนมีศักดิ์ศรี
เห็นดีเสียส่วนใหญ่ เห็นใจเสียส่วนน้อย
คอยประนีประนอม ยินยอมยุติธรรม

6. ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข บัญญัติตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

มาตรา 2 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของรัฐ

มาตรา 3 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมของชาติทางกฎหมาย

มาตรา 8 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่เคารพสักการะ

มาตรา 9 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

มาตรา 10 พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

มาตรา 12 พระมหากษัตริย์อำนาจในการแต่งตั้งองค์มนตรี

มาตรา 17 พระราชอำนาจในการแต่งตั้งข้าราชการและสมุหราชองครักษ์

มาตร 150 , 184 , 187 พระราชอำนาจในการตรากฎหมาย

มาตร 191 พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

มาตร 193 พระราชอำนาจในการแต่งตั้งข้าราชการระดับสูง

ใบความรู้ 2

1. นายชิต บุรทัต ผู้แต่งเรื่อง **สามัคคีเภทคำฉันท์** ในปี พ.ศ. 2547 โดยมุ่งชี้ความสำคัญของการรวมเป็นหมู่คณะ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเพื่อป้องกันรักษาบ้านเมืองให้มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น เนื่องจากอยู่ในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 เกิดมีวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศไทยและวิกฤตการณ์โลก เช่น กบฏ ร.ศ. 130 สงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบกับคนไทยในสมัยนั้นได้รับการศึกษามากขึ้น ทำให้เกิดความตื่นตัวทางความคิด มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการบ้านเมืองแตกต่างกันหลายฝ่าย ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของบ้านเมือง (เรื่องในอดีตเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าที่อนุชนคนรุ่นหลังควรเรียนรู้และนำไปปรับปรุงแก้ไข)

2. **อปริหาธรรม** เป็นหลักปฏิบัติของการมีส่วนร่วมรับผิดชอบที่จะป้องกันความเสื่อม เกิดความสามัคคี ชุมชนได้นำไปถือปฏิบัติจนนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยฝ่ายเดียว ศัตรูไม่อาจทำลายหรือทำอันตรายได้ มีหลักปฏิบัติ 7 ประการ คือ

- 1) หมั่นประชุมกัน
- 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม
พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมที่พึงทำ
- 3) ไม่ถือเอาใจต่อความสะดวก ไม่บัญญัติข้อกำหนดอันเป็นสิ่งที่ขัดแย้งหรือ
ลบล้างข้อบัญญัติเดิม ถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็น
รัฐธรรมนูญ
- 4) ผู้สูงอายุท่านใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือ
มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง
- 5) ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี เด็ก ผู้ด้อยโอกาส มิให้ถูกข่มเหงรังแก
- 6) เคารพสักการะเจดีย์ ปูชนียสถาน/บุคคล อนุสาวรีย์ประจำชาติ
อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ ปลุกเร้าให้ทำความดี และเป็นที่รวมใจของ
หมู่ชน ไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำตามประเพณี
- 7) จัดการให้ความรักษา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต
ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ ซึ่งเป็นหลักใจ และเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของ
ประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุกอย่างสม่าเสมอ

การเกลี้ยกล่อมและการยุแหย่ให้เกิดความแตกแยกความสามัคคี จะเป็นสิ่งทำลาย

หลักธรรมนี้

3. พระโอรสทั้ง 3 พระองค์ ของกษัตริย์ลิจฉวี อาจเปรียบได้กับประชาชนของประเทศไทยใน
ขณะนี้ ที่แตกความสามัคคีแบ่งออกเป็นฝักเป็นฝ่ายต่าง ๆ (แดง เหลือง น้ำเงิน) หวาดระแวงกันเอง มอง
ผลประโยชน์ส่วนตน และส่งผลกระทบออกไปเป็นวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดความเสียหายแก่บ้านเมืองโดยรวม

4. **วัสสการพราหมณ์** เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินเรื่อง เป็นผู้ออกอุบาย
วางแผน “แยงมดกัดงูไม้” และดำเนินการยุยงจนเหล่ากษัตริย์แตกความสามัคคี เป็นผู้มีความสามารถ สติปัญญา
ดี รอบรู้ศิลปะวิทยาการ มีวาทศิลป์ ทำตนให้เป็นที่ยอมรับจากฝ่ายศัตรู โน้มน้าวและเปลี่ยนความคิดของฝ่ายตรง
ข้าม บางคนอาจมองว่าเป็นคนที่ขาดคุณธรรม แต่อีกมุมมอง เป็นบุคคลที่น่ายกย่อง มีความจงรักภักดีต่อกษัตริย์และ
บ้านเมืองของตนเอง เป็นผู้เสียสละความสุขส่วนตัว ยอมลำบากเจ็บตัว ยอมเสี่ยงชีวิตไปอยู่กับศัตรู มีความอดทนสูง
และรู้จักรักษาความลับ

5. การปกครองบ้านเมืองของเหล่ากษัตริย์ลิจฉวี ใช้หลัก **อปริหาธรรม** หลักความเสมอภาค
ทางฐานะ ยกย่องให้เกียรติกัน จะทำกิจกรรมใดก็ปรึกษาหารือกันเสมอ แต่ต้องมาเสียบ้านเมืองเพราะ **แตกความ
สามัคคี**

6. **ญาณพิจารณา หรือวิจารณ์ญาณ** หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาไตร่ตรอง พิจารณา
สอบสวน และให้เหตุผลที่ถูกต้องได้ วิจารณ์ญาณเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับมนุษย์โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในโลกของ
การต่อสู้ช่วงชิงและแข่งขันอย่างไม่รู้จบมิชอบชั่วดี หากขาดวิจารณ์ญาณมีจะเปลืองพลัง เสียเปรียบ เสียรู้ จน
บางครั้งหลงละทิ้งคุณธรรมที่เคยปฏิบัติยึดถือกันอยู่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2552 ดังนี้

“ความสุข ความสวัสดิ์ของข้าพเจ้า จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยบ้านเมืองของเรามีความเจริญ ความเป็นปึกติสุข ความเจริญมั่นคง ทั้งนี้จะสำเร็จผลเป็นจริงได้ก็ด้วยทุกคนทุกฝ่ายในชาติมุ่งที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้เต็มที่ กำลัง ด้วยสติรู้ตัว ปัญญารู้คิด และด้วยสุจริตใจ โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนอื่น”

7. เรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์ ได้สรุปคัดลอกมาจาก หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน วรรณคดีวิจิตร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ใบความรู้ที่ 3

พระบรมราชาโฆวาท พระราชทานแก่ทหารรักษาพระองค์ในพิธีตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา วันพุธ ที่ 3 ธันวาคม 2512 ว่า

"... ชาติของเรารักษารักษาเอกราชอธิปไตยมาได้จนถึงทุกวันนี้ด้วยความสามัคคี คนไทยเราแต่ละคน รู้จักประโยชน์ส่วนรวมของชาติ รู้จักปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน ผลการปฏิบัติของเรานั้นจึงเกิดเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ซึ่งสามารถกำจัดและป้องกันภัยต่าง ๆ ให้ทำอันตรายแก่เราได้ แม้จะมีศัตรูคิดร้าย บุกรุกคุกคามอย่างหนักหนาเพียงใด เราก็กังไม่พ่ายแพ้ ขอให้ทุกคนสำนึกตระหนักว่า ความสามัคคีสมานสามัคคีของเรานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่จะต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืนอยู่ตลอดไป หากเรามีความประมาท เราแตกสามัคคีกันเมื่อใด เราก็จะเป็นอันตรายย่อยยับลงเมื่อนั้น ไม่มีใครอื่นที่ไหนจะช่วยเราได้ นอกจาก ตัวเราเอง..."

กระแสพระราชดำรัส ที่พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ 2494 ดังความตอนหนึ่งว่า

"... ประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นปรากฏตลอดมาว่า ชาติใดเสื่อมสูญย่อยยับอับปางไป ก็เพราะประชาชนชาติขาดสามัคคีธรรม แยกแยกเป็นหมู่คณะ เป็นพรรคเป็นพวก คอยเอาไรต์เอาเปรียบ ประหัตประหารซึ่งกันและกัน บางพรรคบางพวก ถึงกับเป็นไส้ศึกให้ศัตรูมาจู่โจมทำลายชาติของตนดังนี้ ข้าพเจ้าจึงขอชักชวนพี่น้องชาวไทยทั้งหลาย ให้ระลึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษ ซึ่งได้กอบกู้รักษาบ้านเกิดเมืองนอนของเรามาจนให้จงหนัก แล้วถือเอาความสามัคคี ความยินยอมเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ของประเทศชาติ เป็นคุณธรรมประจำใจอยู่เนืองนิจ จึงขอให้พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย จงบำเพ็ญกรณกิจของตนแต่ละคน ด้วยซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทนและกล้าหาญ แล้วอุทิศความเสียสละส่วนตัว ความเหน็ดเหนื่อยลำบากยากแค้น เป็นพลีบูชาบรรพบุรุษ ผู้ซึ่งได้ก่อสร้างชาติเป็นมรดกตกทอดมาถึงพวกเราชาวไทยจนบัดนี้"

กระบวนการสร้างบรรยากาศประชุมแบบมีส่วนร่วม ด้วยการชื่นชมเห็นคุณค่า ใช้เหตุผลโน้มน้าว และรับผิดชอบ ดูแล จัดการ ตามหลักปรัชญา A.I.C (Appreciation Influence Control)

แบบตรวจสอบเพื่อความพร้อมในการทำงาน

ชุดคำถามความพร้อมของการจัดประชุมจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม : ถามแกนนำและนักพัฒนา

ท่านประชุมหารือคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน เกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้แล้วหรือยัง

- 1.การพูดคุยทำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลและความจำเป็นของการจัดทำแผนชุมชน
- 2.การกำหนดตัวบุคคลเข้าร่วมประชุม ใครบ้าง กม./กช./ฝ่ายกิจการสตรี ฯลฯ
- 3.การกำหนดสถานที่ประชุม ทำที่ไหน ใครช่วยบ้าง

- 4.การกำหนดวันที่ประชุม วันที่เท่าไร
 - 5.การเชิญผู้เข้าร่วมประชุม จะเชิญอย่างไร
 - 6.การตกลงเรื่องอาหารในวันประชุม จะกินอย่างไร
 - 7.การตกลงเรื่องช่วงเวลาของการประชุม วันละกี่ชั่วโมง
 - 8.การมอบหมายแบ่งงานของ กม./กษ. ในการเชิญผู้เข้าร่วมประชุม
- ท่านประชุมหารือกับคณะทำงานฯ ระดับอำเภอเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้แล้วหรือยัง

- 1.ขั้นตอนในการดำเนินการจัดทำแผนชุมชน
- 2.เทคนิควิธีการนำการประชุมชาวบ้าน
- 3.รูปแบบวิธีการจัดที่นั่งในการประชุม
- 4.สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ บอร์ด ในการประชุม
- 5.อุปกรณ์สนับสนุนการ
- 6.สื่อในการประชุม เช่น กระดาษ กระดาน เครื่องเสียง

ท่านเตรียมการประชุมซักซ้อมกับทีมวิทยากรเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้แล้วหรือยัง

- 1.ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับขั้นตอนการประชุม (หลักการ แนวคิดแต่ละขั้นตอน)
- 2.ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเทคนิคที่ใช้แต่ละขั้นตอน เช่น
- 3.เทคนิคการแบ่งกลุ่ม
- 4.เทคนิคการจัดที่นั่งกลุ่มใหญ่ – กลุ่มย่อย
- 5.เทคนิคการสั่งงาน/มอบหมายงานกลุ่ม
- 6.เทคนิคการเป็นพี่เลี้ยงกลุ่มย่อย
- 7.เทคนิคการกระตุ้นกลุ่มย่อยและใหญ่
- 8.เทคนิคการใช้สื่อ (กระดาษ/ปากกา/บอร์ด)
- 9.เทคนิคการจัดสนับสนุนการกลุ่ม

ผลลัพธ์ การจัดประชุม	สาระการเรียนรู้	ตัวอย่าง...เครื่องมือช่วยการเรียนรู้
เรียนรู้ตนเอง	- รับรู้ เข้าใจ และมีทักษะในการวิเคราะห์ ศักยภาพและความสามารถ คุณค่าในตน - วิเคราะห์ วิถีชีวิต ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตของตน - ศักยภาพของตนเองความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ - กำหนดแนวทางการดำเนินวิถีชีวิตในแบบที่ทำให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งมั่นอนาคต ควบคุมตน อดทนรอรับผลสำเร็จในการทำงานอย่าง เป็นระบบด้วยพลังความ สามารถของตนเองเป็นหลัก	- วงสนทนา (Dialogue) แบ่งปันประสบการณ์ - ดึงบุคคลรอบครัว รายได้ รายจ่าย ส่วนเหลือ จากผลการวิเคราะห์ บัญชีครัวเรือน - ดูปฏิกรรมการใช้ทรัพยากรอย่างเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันในกิจกรรมประจำวันของครอบครัว ด้วยแผนผังการถ่ายเททรัพยากรชีวภาพ (Bio resource flow) - ดูปฏิกรรมการตัดสินใจเลือกกระทำการใดใด อย่างมีเหตุผล ด้วยตารางลำดับคะแนน (Matrix ranking) - การทำงานในแต่ละช่วงเวลาด้วยปฏิทินตามฤดูกาล (Seasonal calendar) ของครัวเรือน
เรียนรู้ชุมชน	- รู้ เข้าใจ ยอมรับในวิถีชีวิต ศักยภาพ คุณค่า	- วงสนทนา (Dialogue) แบ่งปันประสบการณ์

ผลลัพธ์ การจัดประชุม	สาระการเรียนรู้	ตัวอย่าง...เครื่องมือช่วยการเรียนรู้
	ของชุมชน ภูมิสังคม - เรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ ความเป็นมา รากเหง้าของชุมชน จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม สภาพชุมชนในอดีต - โครงสร้างความสัมพันธ์ ค่านิยม ระหว่าง สมาชิกชุมชน - สถาบันทางสังคมและการแสดงบทบาทหน้าที่ - โครงสร้างทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปการ ด้านต่างๆ ของชุมชน - กระบวนการพัฒนาของชุมชน ความเปลี่ยนแปลง ผลลัพธ์ ผลกระทบ - สภาพของชุมชนในอดีต ภูมิสังคม - แหล่งทุนทางสังคม ต้นทุนการผลิต ทรัพยากร - สภาพของชุมชนในปัจจุบัน อุปสรรค ข้อจำกัดให้คับข้อง ข้อดีจุดเด่น ความพร้อม สู่การพัฒนาและ ภัยคุกคามที่ต้อง ระวัง	- ประวัติชุมชน โดยผู้เฒ่าเล่าความหลัง - ระดมสมองรวบรวมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละด้านแต่ละประเด็น ด้วยเส้นแบ่งเวลา(Timeline) - รู้เรื่องสภาพทั่วไป ด้วยแผนที่ชุมชน (Village Map) ลักษณะทางสังคม (Social map) รู้เรื่องสภาพทรัพยากร (Resource Map) สภาพาสุภาพก็ใช้แผนที่ได้ร่วมกันเลยก็ได้ - ดูลำดับความผูกพันทางสายเลือดใครเป็นใคร ด้วยแผนผังเครือญาติ - แผนภาพชุมชนผ่านทางขวาง(ansect map) - แผนภาพชุมชนผ่านทางขวางตามช่วงเวลา (Historical Transect map) และอาจแสดงการพัฒนาหรือวิวัฒนาการตามลำดับเวลา เช่น ภาษา พื้นที่ ทรัพยากรหรือสังคม - แผนที่คนดี คนเก่ง ภูมิปัญญา - สภาพความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กร (Vann diagram)
		- สภาพเศรษฐกิจของชุมชนด้วยผลการวิเคราะห์ภาพรวมรายรับ รายจ่ายครัวเรือน จากบัญชีครัวเรือน จปฐ. ข้อรายได้ อาจรวมผลการวิเคราะห์ภาพรวมจากการใช้ทรัพยากรอย่างเกื้อกูลในครัวเรือน เพื่อร่วมพิจารณาความสูญเสียในภาพรวม ที่ละเอียด ไม่ใส่ใจ - แผนผังการถ่ายเททรัพยากรระหว่างหมู่บ้าน (Village resource flow) - ดูพฤติกรรมการทำงานและการใช้เวลาในช่วงปีด้วยปฏิทินตามฤดูกาล (Seasonal calendar) ของชุมชน - ดูพฤติกรรมที่ตัดสินใจเลือกกระทำการใดโดยมีเหตุผล เช่น เลือกอาชีพ ฯ การพิจารณาคุณสมบัติบุคคล เพื่อเลือกเข้าร่วมกิจกรรม พิจารณาบทบาทหน้าที่ ของบุคคล หน่วยงานในการสนับสนุนการทำงานของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม ด้วยตารางลำดับคะแนน (Matrix Ranking) - การจัดลำดับการทำงานในแต่ละช่วงเวลาด้วยปฏิทินตามฤดูกาล(Seasonal calendar)

ผลลัพธ์ การจัดประชุม	สาระการเรียนรู้	ตัวอย่าง...เครื่องมือช่วยการเรียนรู้
		“สภาพของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร ” - ใช้ภาพวาด สะท้อนความคิด ช่วยให้คนแสดงความคิดเห็นได้คนอื่นดูรูปที่เขียนก็อาจเข้าใจและเรียนรู้ร่วมได้ - แสดงศักยภาพชุมชน ในรูปของ SWOT (strength weakness opportunity threat) - ประเมินระดับผลการพัฒนาชุมชน องค์กรเปรียบเทียบกับชุมชน องค์กรอื่นๆ ด้วยความรู้สึกร่วมด้วยแผนผังใยแมงมุม (Spider diagram) - สรุปรวมความคิด ด้วยแผนที่ความคิด (mind map)
แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน	- ตระหนักรู้ในสำนึกหน้าที่ต่อชุมชน - ตระหนักรู้ในสภาพของชุมชน คาดหมายเหตุการณ์ ในอนาคตที่จะเกิดกับชุมชน - กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นเพื่อความสุขสมบูรณ์ของชุมชน - แบ่งประเด็นการทำงานเป็นกลยุทธ์เพื่อให้เป้าหมายของชุมชนเป็นจริง - เลือกกลวิธีในการจัดการให้แต่ละประเด็นการทำงานสำเร็จ - กำหนดกิจกรรมเพื่อตอบสนองการจัดการตามแต่ละประเด็นงาน - แบ่งประเภทของกิจกรรม เน้นการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ (ไม่รอ จ้อ ขอใคร แต่ ฉันเห็น ฉันมี ฉันเป็น ฉันทำเพราะเป็นของฉัน) - สร้างสำนึกอาสาสมัครรับผิดชอบเพื่อการเคลื่อนไหว(Mobilization)กิจกรรม ไปสู่เป้าหมายที่กำหนด	“สภาพของชุมชนต้องการเห็นในอนาคตเป็นอย่างไร” “สภาพในชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างนี้ ในอนาคตต้องการให้เป็นอย่างไร” - วาดภาพชุมชนที่ต้องการ นำเสนอแลกเปลี่ยนในวงสนทนาจากการคิดคนเดียว เป็นช่วยกันคิดหากเป็นเจ้าของคนเดียวเป็นของพวกเราทั้งหมดที่ช่วยกันเติมต่อให้เป็นภาพชุมชนที่สมบูรณ์ “ ต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ที่ที่ต้องการเกิดขึ้นเป็นจริง” “ต้องทำอะไรเพื่อให้งานสำเร็จ รายละเอียดเป็นอย่างไร” “งานอะไรที่เราทำได้” “งานอะไรที่ต้องให้คนอื่นมาร่วมมือกับเรา” “งานอะไรที่ต้องขอร้องให้คนอื่นช่วย” “งานนี้ กิจกรรมนี้ใครต้องการจะเป็นเจ้าของเรื่องในการปฏิบัติ” “พวกเราใครจะช่วยกัน” “ถ้าเราทำเองได้อย่างไร” “ทำกับคนอื่นให้เขาช่วยอะไร” “ไปขอให้เขามาช่วยทำต้องเตรียมการอย่างไร” - ระดมสมอง จัดกลุ่ม แยกประเภทและสรุปผล ด้วยบัตรคำ (Card & chart) - สรุปรวมความคิด ด้วยแผนที่ความคิด (mind map) - พิจารณาบทบาทหน้าที่ ความเชี่ยวชาญของบุคคล การให้บริการข่าวสาร ข้อมูล จากแต่ละหน่วยงานในการสนับสนุนการทำงานของชุมชน

ผลลัพธ์ การจัดประชุม	สาระการเรียนรู้	ตัวอย่าง...เครื่องมือช่วยการเรียนรู้
		ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม ด้วยตารางลำดับ คะแนน (Matrix Ranking) - มีผู้ค้นคว้าทดลองแนวทางการจัดการประชุมที่ ประกอบด้วยเครื่องมือหลากหลายไว้ที่นิยม เช่น - ใช้เทคนิคในกระบวนการ A.I.C - ใช้เทคนิคในกระบวนการ F.S.C (Future Search Conference) (กรุณาใช้ให้ครบถ้วนทั้งกระบวนการ..ไม่รับนะ)